

ICEHEARTS-PERHETYÖ

Kun perhe voi hyvin, myös lapsi voi hyvin.

Soile Sauranen

Opinnäytetyö, kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonian suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) - Diakoni

TIIVISTELMÄ

Sauranen, Soile. Icehearts-perhetyö. Kevät 2017. Opinnäytetyö. 87s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali-alan koulutusohjelma, diakoninen suuntautumisvaihtoehto. Sosionomi (AMK) - diakoni.

Tässä opinnäytetyössä mallinnetaan Icehearts-perhetyö. Se on tehty yhteistyössä Icehearts Ry:n kanssa. Malli tulee Iceheartsin käyttöön koulutus- ja perehdytystilanteisiin ja toimii selvennyksenä Icehearts-perhetyöstä Iceheartsin rahoittajille, yhteistyökumppaneille ja työntekijöille. Tarkoitus on myös tutkia Icehearts-perhetyön samankaltaisuuksia ja eroavuuksia suhteessa kunnan ja kirkon perhetyöhön.

Icehearts Ry järjesti syksyllä 2015 työpajan, jossa haastateltiin Iceheartsin työntekijöitä työn eri osa-alueista. Haastattelun piti Diakonia-ammattikorkeakoulun opettaja Iceheartsin pyynnöstä. Icehearts laajentaa toimintaansa ja siksi selventää toimintamallejaan. Haastattelut olivat ryhmähaastatteluja, joihin osallistui vaihteleva määrä haastateltavia, 2–4 osallistujaa. Haastattelut jaettiin työn osa-alueiden mukaisesti: koulutyö, perhetyö, pienryhmätoiminta, verkostotyö, yksilötyö ja joukkue-toiminta. Yhden haastattelun aikana käsiteltiin yhtä työn osa-aluetta. Tämä opinnäytetyö pohjautuu Icehearts-perhetyön osa-alueeseen liittyneeseen haastatteluun. Haastattelut äänitettiin ja tässä opinnäytetyössä Icehearts-perhetyön haastattelu on analysoitu teemoittelemalla. Icehearts-perhetyön samankaltaisuuksia ja eroavuuksia suhteessa kunnan ja kirkon perhetyöhön etsittiin vertailemalla Icehearts-perhetyötä kunnan ja kirkon perhetöihin.

Tässä opinnäytetyössä käytetään kunnallisesta perhetyöstä nimikettä perhetyö. Iceheartsin perhetyöstä puhutaan Icehearts-perhetyönä, ja kirkollinen työ on kirkon perhetyö tai diakoninen perhetyö.

Mallin perusteella osoittautui, että Icehearts-perhetyö lähtee perheen yksilöllisistä tarpeista. Icehearts-perhetyössä työmenetelminä ovat kasvatuskumppanuus, vierellä kulkeminen, palveluohjaaminen ja tukihenkilönä toimiminen. Kasvattajan rooli Icehearts-perhetyössä voidaan kiteyttää tukihenkilönä toimimiseen. Kasvattaja on tarvittaessa tukena lapselle ja vanhemmalle. Tarvittaessa kasvattaja käyttää verkostoa ongelmienratkaisuun ja tukimuotojen tarjoamiseen. Kasvattajan apu on siellä, missä sitä tarvitaan.

Asiasanat: Ennaltaehkäisy, Icehearts Ry, kasvatuskumppanuus, lapset, lapsiperhe, nuoret, perhetyö, syrjäytyminen, vanhemmuus, varhainen puuttuminen.

ABSTRACT

Sauranen, Soile. Icehearts family work. Spring 2017. Language: Finnish. 87 pages. 2 appendices. Diaconia University of Applied sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to model Icehearts family work. It is made in cooperation with Icehearts Ry. The model will be used by Icehearts on educational and introduction events and clarifies Icehearts family work for Icehearts' financiers, collaborators and workers.

Icehearts arranged in autumn 2015 a workshop where Icehearts employees were interviewed about the different segments of Icehearts work. The interviews were held by a teacher from Diaconia University of Applied Science requested by Icehearts. Icehearts is expanding its agency and therefore it needs to clarify its procedures. The interviews were group interviews and the participation amount varied from 2–4 participants. The interviews were divided according to segments: school work, family work, small group activities, networking, individual work and team action. Each segment had its own individual interview. This thesis is based on the Icehearts family work segment and on the interview about this segment. The interviews were recorded and for this thesis the segment of family work was analysed by perceiving different themes.

Municipal family work will be referred as family work in this thesis. Family work made by Icehearts will be referred as Icehearts-family work and ecclesiastic work will be referred as church's family work or diaconal family work.

According to the model, Icehearts family work is distinctive working with the family from its own needs. Working methods in Icehearts family work are partnership in parenting, case management and being a support person. Also as a working method can be used being and living with the client without specifically given actions. Workers' role in Icehearts family work can be closed up as being a support person. The worker is a support to the child and parents. When needed, the worker uses his network to offer problem solving and support. The workers' aid is where it is needed.

Keywords: Children, early intervention, family with children, family work, Icehearts Ry, parenthood, partnership, prevention, social exclusion, youngsters.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ICEHEARTS	8
2.1 Toiminta.....	8
2.2 Icehearts-toiminnan osa-alueet	10
3 PERHETYÖN LÄHTÖKOHTIA SUOMESSA	14
3.1 Perheen käsite	14
3.2 Yksilön hyvinvointi lisää koko perheen hyvinvointia	15
3.3 Lait ja eettiset ohjeet työn perustana	17
3.4 Syitä perhetyön alkamiseen	21
4 KUNNALLINEN PERHETYÖ	23
4.1 Kunnan vastuu	23
4.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö/ehkäisevä lastensuojelu	25
4.3 Lastensuojelu	27
4.4 Perhetyön moninaisuus	29
4.5 Perhetyön prosessi.....	31
5 KOLMAS SEKTORI PERHETYÖN TUOTTAJANA.....	34
5.1 Järjestöt.....	34
5.2 Kirkon perhetyö	34
6 PERHETYÖN TYÖOTE JA -MENETELMÄT	37
6.1 Työntekijän ja perheen välinen luottamus	37
6.2 Perhelähtöisyys	38
6.3 Lapsen etu ja lapsilähtöisyys	39
6.4 Perhetyö on interventio perheen elämään	40
6.5 Palveluohjaaminen	42
6.6 Moniammatillinen yhteistyö	42
6.7 Vanhempien parisuhteen vahvistaminen ja vertaistuki	43
7 PRODUKTIONA ICEHEARTS-PERHETYÖN MALLI	47
7.1 Produktion tarkoitus, tavoitteet ja prosessi	47
7.2 Icehearts-perhetyön malli	48

7.3 Perhe, vanhempi ja lapsi työn vastaanottajina	51
7.4 Verkosto työn vastaanottajana	55
7.5 Kasvattajan rooli perhetyössä	57
7.6 Icehearts-perhetyön pääkohdat.....	58
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	62
8.1 Icehearts-perhetyön diversiteetti	62
8.2 Kirkon perhetyön ja Icehearts-perhetyön yhtäläisyydet	62
8.3 Kunnan perhetyön ja Icehearts-perhetyön yhtäläisyydet.....	65
8.4 Icehearts-järjestön edut ja haasteet palveluntuottajana	67
8.5 Yhteenveto	68
9 POHDINTA JA OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	70
9.1 Ammatillinen kasvu	70
9.2 Opinnäytetyöprosessi.....	71
9.3 Kehittämisehdotukset	73
9.4 Luotettavuus ja eettisyys	76
LIITE 1: PERHETYÖHÖN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ.....	82
LIITE 2: ETENEN EETTISET OHJEET LYHYESTI	86

1 JOHDANTO

Viime vuosina huoli lasten ja nuorten syrjäytymisestä ja vanhempien voimavarojen riittävyydestä on noussut voimakkaasti esiin. Vanhemmuuden haasteina ovat stressi, vanhemmuuden roolin sovittaminen arkeen, epävarmuus vanhempana, työn ja perhelämän yhdistäminen, parisuhdeongelmat ja tunnevuorovaikutus. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 16.) Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset heijastuvat perheiden hyvinvointiin, ja siksi tarve perhetyölle on kasvanut (Järvinen ym. 2012, 15). Suomessa 1990-luvun loppupuolelta asti lastensuojelutoimenpiteiden määrä on lisääntynyt voimakkaasti. Lapsuuden huono-osaisuudella ja siitä seuraavalla syrjäytymisellä on mittavia inhimillisiä kärsimyksiä, jotka voivat heijastua koko lapsen elämänkaareen sukupolvienkin yli. 1.huhtikuuta 2015 voimaan astuneen sosiaalihuoltolain tarkoitus on vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta ja lisätä varhaisen puuttumisen ja ehkäisevän työn merkitystä. (Smolej 2016, 3.)

Icehearts Ry:n toiminta perustuu liikuntaan painottuvaan ennaltaehkäisevään lastensuojeluun koulussa ja vapaa-ajalla. Toimintamalli on kehitetty Vantaalla 1996. Palkattu Icehearts-kasvattaja valmentaa valitussa joukkueurheilulajissa sekä tukee ja ohjaa ryhmän lapsia. Ryhmä eli joukkue toimii 12 vuoden ajan. Kaikilla lapsilla, jotka ovat valittuja toimintaan, on ammatillisesti tunnistettu tuen tarve. Yhteistyössä sosiaalitoimen, perheen ja koulun kanssa toiminnan tavoite on ennaltaehkäistä lasten syrjäytymistä ja edistää hyvinvointia. (Smolej 2016, 3–4.) Toiminta edistää sosiaalisia taitoja, luo lapsille pitkäkestoisen ja turvallisen läsnäolon lapsen kasvun nivelvaiheiden läpi täysi-ikäisyyteen asti (Icehearts-toiminnan esite 2016.)

Icehearts-toimintamallilla voidaan osallistaa lapsia normaaliin yhteiskunnalliseen elämään. Ilkka Turkan ja Ville Turkan, Icehearts-toiminnan perustajien, mukaan lapset eivät ole syrjäytyneitä, vaan ilman aikuista, osallisuuden tunnetta ja hyväksyntää lapset ovat vaarassa syrjäytyä. (Turkka & Turkka 2008, 15). Ville Turkan mukaan lapsi ei ole syrjäytynyt, vaan aina syrjäytetty. Syrjäyttäminen tapahtuu aina aikuisten toimesta. (Wickström 2014, 8.) Syrjäyttäminen voi tapahtua esimerkiksi koulussa niin, ettei vaikeasti käyttäytyviä oppilaita oteta mukaan retkille. (Vartiamäki & Niemelä 2013, 49.)

Icehearts-toiminta voidaan nähdä hyvinkin diakonisena toimintana sen pyyteettömän auttamisen ja tukemisen takia. Iceheartsin vierelläkulkijan, palveluohjaamisen ja kuuntelemisen ominaisuudet ovat kirkon diakonisuuden kanssa samankaltaisia. Icehearts-toiminnassa ja kirkon toiminnassa yhtäläistä ovat myös yhteisön tuoma tuki ja moniammatillinen yhteistyö.

Diakonisessa perhetyössä keskeistä on perhelähtöinen työote, ryhmäkeskeiset työmenetelmät ja moniammatillinen yhteistyö. Diakonisessa auttamisessa ihminen huomioidaan kokonaisuutena ja auttaminen on pyyteetöntä ja välitöntä. Diakoninen perhetyö on kunnallisen perhetyön ja seurakunnan välimaastossa. Painopiste työskentelyssä on vahvistaa perheitä ja huomioida varhaisen tuen tarve. Seurakunnan perhetyöntekijän on hyvä tietää mitä yhteistyötahoja seurakunnassa ja sen ulkopuolella on. (Laaksonen 2010, 3.)

Icehearts Ry laajentaa toimintaansa, ja sen täytyy mallintaa toimintamenetelmiään. Mallinnus auttaa Iceheartsia yhdenmukaistamaan toimintaansa ja helpottamaan toiminnan esittelyä yhteistyökumppaneille, rahoittajille ja työntekijöille. Tavoite on myös saada materiaalia sosiaalialan ammattikielellä, jotta kasvattajat koulutustaustoistaan huolimatta tuntisivat sosiaalialan käsitteistöä. (Teemu Vartiamäki, henkilökohtainen tiedonanto syksy 2015.) Opinnäytetyötä tehtäessä nousseita käsitteitä on koottu tämän työn liitteessä 1. Vuonna 2016 Mirka Smolejlta valmistui Icehearts-käsikirja, jossa määritellään Iceheartsin toimintaa. Icehearts-perhetyötä ei käsikirjassa selitetty näin laajasti ja yhtenä kokonaisuutena kuin tässä opinnäytetyössä tullaan käsittelemään.

Tällä hetkellä Iceheartsilla ei ole selvää mallinnusta heidän toimintansa eri osa-alueiden sisällöistä. Tässä opinnäytetyössä avataan ja mallinnetaan Icehearts-perhetyön sisältö, tarkoitus, tavoitteet ja toimintatavat. Tuotoksena luodaan Icehearts-perhetyötä kuvaava malli. Eri kasvattajat tekevät erilaista perhetyötä ja tarkoitus on toiminnan laajentuessa saada aikaan Icehearts-perhetyöstä yhdenmukainen malli, joka ohjaa työtä. Toiminnan laajentuessa yhtenäisempi toiminta on tärkeää, jotta työ olisi saman laatuista. Iceheartsin toiveena oli, että Icehearts-perhetyötä tarkastellaan opinnäytetyössä suhteessa kunnan ja kirkon järjestämään perhetyöhön, jolloin voidaan nähdä näiden perhetöiden samankaltaisuuksia ja eroavuuksia.

2 ICEHEARTS

2.1 Toiminta

Icehearts toiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä joukkueurheilun avulla koulussa ja vapaa-ajalla. Iceheartsin varhaisen puuttumisen innovatiivinen toimintamalli, jossa työskennellään yhdessä sosiaali- ja sivistystoimen ammattilaisten kanssa, on perustettu 1996 Vantaalla (Icehearts toiminnan esite 2015). Toimintamallin joukkueiden kesto on 12 vuotta. Joukkueen lapset valitaan yhdessä moniammatillisesti päiväkodin ja koulun kanssa, kun lapset ovat 6-vuotiaita. Lapsien valinta perustuu huoleen lapsen kehityksestä tai syrjäytymisvaarasta. Yhtä joukkuetta ohjaa yksi kasvattaja. Ensimmäiset joukkueen lapset eli ydinryhmän lapset valitaan päiväkodista ammatillisin perustein. Ydinryhmän lapsilla on tyypillisinä vaikeuksina impulssiherkkyys, oppimis- ja keskittymisvaikeudet sekä käytös- ja tunne-elämän häiriöitä. Ydinryhmän kokoamisen jälkeen ryhmän kokoa kasvatetaan tasapainottavilla lapsilla ryhmän sosiaalinen kantokyky ja ryhmädynamiikka huomioiden. Tasapainottavien lasten tuen tarpeet ovat lievempiä. (Smolej 2016, 3–4.)

Poikajoukkueen kasvattajana on mies ja tyttöjoukkueen kasvattajana nainen, jotta kasvattaja voi toimia roolimallina (Wickström 2014, 93–94). Kasvattajan merkitys Icehearts-toiminnassa on tärkeä, koska kasvattaja on usein ensisijainen ulkopuolinen tuki, johon lapsi tai perhe ottaa yhteyttä ongelmatilanteessa. Kasvattaja on pehmentävä tulkki kodin ja muiden ammattilaisten välillä, kuten esimerkiksi koulun. Tämän mahdollistaa kasvattajan edustajuus kolmannella sektorilla. Lapselle kasvattaja toimii aikuisena ystävänä, tukihenkilönä, lapsen puolustajana ja tarvittaessa auktoriteettina. (Smolej 2016, 11, 13.)

Pitkäkestoinen toiminta ja varhainen puuttuminen antavat kokonaisvaltaisen avun ja tuen erityistä tukea tarvitsevalle lapselle, jolloin kuntoutumisen odotukset ovat hyvät. Toiminnassa liikunta ja urheilu kohottavat joukkueen lasten psyykkistä ja fyysistä kuntoa ja sosiaalista elämämpiiriä opettaen kumppanuuteen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017 b.) Pitkäkestoisuus mahdollistaa myös tiiviin ja luottamuksellisen suhteen kasvattajan, lapsen ja lapsen perheen välille. Kasvattaja on lapselle positiivinen rooli-

malli ja jokapäiväinen tuki. Lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen vaikuttaa hyvä itsetunto ja myönteinen minäkäsitys Icehearts-toimintamallin tarkoitus on tukea lapsen myönteisen minäkäsityksen kehittymistä ja tuoda lapsen persoonaa esille sellaisenaan. On tärkeää nähdä lapsen persoona irrotettuna lapsen oppimisvaikeuksista, perheongelmista tai terveydellisistä ongelmista. (Smolej 2016, 10.)

Icehearts-toiminnassa tukea tarvitsevat lapset ovat keskeisessä asemassa. Joukkueeseen valitaan Ville Turkan periaatteiden mukaan 1. Sellaisia lapsia, jotka eivät pääse muualle pelaamaan. 2. Sellaisia lapsia, jotka tarvitsevat tukea elämäänsä. 3. Lapset valitaan mahdollisimman pieninä ja 4. joukkueen kasvattaja sitoutuu toimintaan kahdeksitoista vuodeksi. Toiminnan yhteiset pelisäännöt ovat 1. kaikki viihtyvät – kaikki pelaavat, 2. ketään ei pudoteta joukkueesta ja 3. väkivaltaa ja kiusaamista ei suvaita. Iceheartsissa kyse on elämän pelisääntöjen opiskelusta. Toiminnan vahvuuksia ovat yksinkertaisuus, joustavuus ja kasvattajan helppo tavoitettavuus. (Wickström 2014, 35, 48, 100.)

Kaikki toiminta Iceheartsissa on yhdessä tekemistä eli ajanviettoa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Iceheartsin yhteisössä lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja toiminnassa opetellaan elämän pelisääntöjä. Jokainen lapsi, joka pystyy ponnistamaan omista haasteellisista lähtökohdistaan tasapainoiseen aikuisuuteen, on voittaja. Joukkue on monella tavalla hyvä ja luonteva väline kasvattamiseen, koska sen avulla lapsi ymmärtää mitä osaaminen ja kehittyminen vaativat sekä toiminta opettaa kurinalaisuuteen ja säännöllisyyteen. Pelata ei voi ennen kuin osaa säännöt ja pelaaminen opettaa vastuunkantoa, jossa jokaisen yksilön teot vaikuttavat koko joukkueeseen. Tärkein toiminnan tavoite on, että joukkueenjäsenistä kasvaa itsensä ja muiden kanssa sovussa eläviä tasapainoisia nuoria. (Wickström 2014, 50, 52–53, 59, 90–92.)

Lapsen avuntarpeet ja ongelmat ovat usein yhteydessä perheeseen ja vanhempiin, joten Iceheartsissa tarkoitus on auttaa lasta yhteistyössä vanhempien kanssa ja tukea vanhempien mahdollisissa ongelmissa. Icehearts-filosofia perustuu ajatukseen: kun perhe voi hyvin, myös lapsi voi hyvin. (Smolej 2016, 9, 25.) Lapsen tai nuoren kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa monitahoisen ympäristön kanssa. Kehitysympäristöjä lapselle ovat koti, päiväkotiki, koulu ja vapaa-ajan ympäristöt. Näiden ympäristöjen ominaisuudet ja olosuhteet vaikuttavat lapsen kehityksen toteutumiseen ja sen suuntaan. Yhteistyö näiden kehitysympäristöjen ja palveluiden välillä on välttämätöntä, kun lapsella on vaike-

uksia. Poikkeuksellisesti käyttäytyvien lasten tai nuorten ongelmien monimuotoisuus, esimerkiksi ajankohtaisen kriisin aiheuttama lapsen käytöshäiriö, voi vaikeuttaa oikeanlaisen avun tarjoamista ja räätälöintiä lapselle ja hänen perheelleen. Lapsen hoidossa työntekijöiden on otettava vanhemmat yhteistyön osapuoliksi ja heidän asiantuntemustaan omista lapsista on kunnioitettava. (Johansson & Berg 2011, 19.)

Iceheartsissa työ on kokonaisvaltaista ja vastuullista (Wickström 2014, 23.) Toiminta-ajatuksena on lasten tukeminen ja kasvattaminen joukkueurheilun ja muun ryhmässä tapahtuvan harrastuksen avulla. Iceheartsissa toimintaympäristöinä työssä ovat päiväkotit, koulu ja kunnalliset vapaa-ajan toimintapaikat. Tärkeänä tehtävänä on myös olla lasten ja perheiden tukena ongelmia ratkaistaessa. Kasvattaja onkin lapsen ja lapsen perheen vierelläkulkija, jonka tavoitteena on rakentaa lapselle tukiverkosto kasvua ja myöhempää elämää varten. (Turkka & Turkka 2008, 17, 23.)

2.2 Icehearts-toiminnan osa-alueet

Tässä alaluvussa käsitellään Icehearts-työn eri osa-alueita. Perhetyön osa-alue on jätetty pois, koska se käsitellään syvällisemmin omassa kappaleessaan. Icehearts-toiminnan ja etenkin Icehearts-perhetyön moninaisuuden ja diversiteetin ymmärtämiseksi on tärkeää tietää, mitä muut osa-alueet pitävät sisällään.

Koulutyö alkaa ensimmäiseltä luokalta ja kestää koko peruskoulun ja mahdollisen jatko-opiskelupaikassa. Koulutyötä tapahtuu oppitunneilla ja välitunneilla. Kasvattajan rooli on olla auttamassa opettajaa ikään kuin apuopettajana tai kouluavustaja. Kasvattaja on tilanteiden rauhoittaja, auttaa riitojen selvittämisessä ja toimii lisäkäsiniä ja -silminä koulussa. (Icehearts-koulutyön haastattelu syksy 2015.) Iceheartsin toiminnasta ilmoitetaan koululle etenkin rehtorille ja luokanopettajille, joissa Icehearts-lapsia on. Tärkeää on tehdä opettajalle selväksi kasvattajan rooli, ettei tule väärinymmärryksiä tai ennakkoluuloja. (Icehearts-koulutyön haastattelu syksy 2015.) Rehtorin ja luokanopettajan tietoisuus toiminnasta on olennaista toiminnan onnistumisessa, koska opettajat luovat edellytykset toiminnalle koulussa. Kasvattaja ei koskaan neuvo tai opasta opettajaa työssään. (Smolej 2016, 21, 41.) Kasvattaja on koko luokan resurssina, vaikka luokalla olisi vain yksi Icehearts-lapsi. Esimerkiksi välitunneilla kasvattaja leikkii kaikkien lasten kanssa.

Kasvattaja tekee yhteistyötä koulun oppilashuollon, kuraattorin ja koulupsykologin kanssa. Yhteistyön tiiviys ja laatu vaihtelevat eri kouluissa ja eri ammattilaisten kanssa. Kasvattaja tarjoaa Icehearts-lasten kanssa toimiville koulun työntekijöille kokonaisvaltaista tietoa lapsen tilanteesta. Tiedon jakaminen voi auttaa koulua ymmärtämään lapsen tilannetta paremmin. (Icehearts-koulutyön haastattelu syksy 2015.)

Tarpeen mukaan kasvattaja voi opettaa lapselle tai nuorelle itse tärkeimmät oppiaineet, jotta lapsi tai nuori pääsee koulussa eteenpäin. Itse opetuksen päätös tapahtuu tarkoin harkitusti. Tilanteissa, joissa koulu ei pysty enää vastaamaan lapsen opetuksesta ja lapsi siirretään kotiopetukseen, kopin koulutyöstä ottaa kasvattaja. Toisaalta myös tilanteissa, joissa lapsen kannalta koulussa opiskelu ei onnistu, voi kasvattaja harkitusti ja suunnitelmallisesti yhdessä rehtorin kanssa sopia, että kasvattaja itse opettaa lasta. (Wickström 2014, 65.)

Joukkue toiminnassa puhutaan koko Icehearts-joukkueen toiminnasta. Aluksi se on koulujen jälkeen pidettävää iltapäiväkerhotoimintaa, jonka jälkeen siirrytään treenaamaan jotain urheilulajia. Tällöin pelaamisesta tulee järjestäytyneempää. Treenien määrä vaihtelee joukkueen lasten iästä ja joukkueesta ylipäätään. Tarkoitus on, että kaikki pelaavat, vaikka joku olisikin huonompi pelaamaan. Treenaamisesta on tarkoitus siirtyä valitun urheilulajin sarjaan pelaamaan. Kasvattaja tekee yhteistyötä muiden urheiluseurojen kanssa ja lahjakkaita Icehearts-pelaajia voidaan ohjata toiseen seuraan. Kuitenkin toisessa seurassa pelaamisen lisäksi olisi lapsen hyvä käydä myös Iceheartsin treeneissä ja toiminnassa. Turnauksiin aktivoidaan vanhempia auttamaan kuljetuksissa ja muutenkin kannustamaan joukkuetta. Kentän laidalla vanhempi saa vertaistukea muilta vanhemmilta, ja kasvattajan on luonnollista luoda suhdetta vanhemman kanssa. Turnauksissa kasvattaja ottaa kaikki pelaajat huomioon pelaajan tasosta riippumatta. Joukkue toimintaa voi olla myös leffassa, lätkämatseissa, kirjastossa keilaamassa käynti ynnä muu sellainen toiminta. Joukkue toiminnassa on tärkeää ongelmien ilmetessä selvittää ne heti eikä vain odottaa, että ongelma selviää tai että se lakaistaisiin maton alle. (Icehearts-joukkue toiminnan haastattelu syksy 2015.)

Pienryhmätoiminta on ryhmätoimintaa pienellä porukalla. Se muotoutuu lasten mukaan esimerkiksi siitä, ketkä eivät vielä osaa uida, ketkä pitävät jääkiekkomatseista. Pienryhmätoiminnan muotoa käytetään myös silloin, kun ison ryhmän pitäminen ei ole

mahdollista tai kannattavaa. Tätä toiminnanmuotoa voidaan käyttää myös luottamuksen rakentamiseen, kavereiden saamiseen ja ylipäänsä mielekkääseen tekemiseen. Toisaalta tällä toiminnalla pystytään myös kohtaamaan joukkuesuhteiden konflikteja, esimerkiksi jos kahdella jäsenellä on riitaa ja erimielisyyksiä, niin heidät laitetaan tutustumaan toisiinsa, jolloin riitely loppuu. Pienryhmätoiminnassa voidaan antaa lapsille mahdollisuus sellaisiin kokemuksiin, joita heidän vanhemmat eivät tarjoa. Kokemuksiin voi kuulua käytännön asioiden opettamista, kuten miten maksetaan uimahalliin, katsot silmiin ja annat rahan. Tällä toiminnan muodolla tutustutetaan julkisiin paikkoihin ja niiden sääntöihin. Yhtenä pienryhmätoiminnan muotona on pienleirit, joita voi järjestää muuten vain paikanvaihdoksena tai niin, että vanhemmalle tarjotaan tarvittu hengähdystauko. Leirit voivat olla periaatteessa mökkireissu, jossa samalla opetellaan ruuanlaittoa, nuotion tekoa ja ynnä muuta sellaista. Leirit mahdollistavat pienten perusasioiden huomaamisen, kuten harjaako lapsi hampaitaan. (Icehearts-pienryhmätoiminnan haastattelu syksy 2015.)

Yksilötyössä tehdään työtä yhden lapsen kanssa kerrallaan. Toiminta voi olla lapsen kanssa yhdessä tekemistä tai esimerkiksi joukkue toiminnasta sivulle viemistä ja jutte-
lua. Yksilötyötä ovat erilaiset lapsen kuljetukset esimerkiksi terapiaan. Toisinaan joukkueenjäsenen tilanne voi olla niin vaikea esimerkiksi sairauden takia, että yksilötyö on ainoa mahdollinen työskentelymuoto. Yksilötyötä tehdään kaikkien lasten kanssa ja työn sisältö riippuu lapsen mieltymyksistä., kuten skeittaaminen. Yksilötyötä voivat olla erilaiset asiointikäynnit, kuten vaateostokset tai kuntosalilla käyminen. Iceheartsissa on lähtökohtana, ettei ketään pudoteta joukkueesta esimerkiksi lapsen muuttaessa toiselle paikkakunnalle, vaan kasvattaja pitää yhteyttä lapseen yksilötyön muodolla, vaikka lapsi ei muuten joukkueen toimintaan osallistuisikaan. Yksilötyössä voidaan nostaa henkilökohtaisempia asioita esiin. (Icehearts-yksilötyön haastattelu syksy 2015.)

Verkostotyö on yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kuten seurakunta, sosiaali- ja terveystoimi, poliisi ja muut järjestöt. Jokaisen joukkueen verkostotyö voi olla erilaista ja yhteistyökumppanit voivat vaihdella joukkueen tarpeiden mukaan. Yleisimmät verkoston yhteistyö tahot ovat päiväkotit, koulu, nuorisotoimi, sosiaali- ja terveystoimi. Kasvattaja rakentaa verkostoa tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Verkostoon voi ottaa mukaan omia yksityisiä kontakteja. Verkostotyöhön kuuluu verkostopalavereita, joissa on edustajia eri tahoilta. Toiset palaverit ovat enemmän epävirallisia, toisissa on pöytäkirjat.

Verkostopalaverit ehkäisevät tiedon muuttumista matkan varrella, joten ne ovat tärkeitä tapaamisia, jossa lapsen tilanteesta voidaan keskustella. Kasvattajan työskentelyn alussa on tärkeää käydä tapaamassa yhteistyökumppaneita, jotta työntekijä tulee tutuksi ja yhteyttä on syytä pitää yllä tämänkin jälkeen. Yhteyden ylläpito on tärkeää, koska kasvattaja joutuu näkemään vaivaa, että hänet ulkopuolisena toimijana otetaan tapaamisiin mukaan. Icehearts-logon näkyvyys on myös tärkeää, koska sen näkyminen lisää tunnettavuutta. Verkostot on tarkoitus koota etenkin yksityisten kontaktien osalta, etteivät monet kasvattajat ota yhteyttä kontaktiin samasta asiasta. Verkostotyöhön kuuluu myös erilaisiin tilaisuuksiin osallistuminen esimerkiksi nuorisotutkimuspäiville. (Icehearts-verkostotyön haastattelu syksy 2015.)

3 PERHETYÖN LÄHTÖKOHTIA SUOMESSA

3.1 Perheen käsite

Nykymuotoisen perhetyön tarkastelussa on tärkeää määritellä käsite perhe. Eri kulttuureissa ja tieteenaloissa on vaihteleva käsitteellinen määritelmä perheelle. Yleisin mielikuva perheestä on käsitys yhdestä tai useammasta vanhemmasta ja lapsesta, joilla on keskinäinen emotionaalinen suhde ja he jakavat yhteisen fyysisen tilan eli kodin. Perheet ovat todellisuudessa kuitenkin monimuotoisempia. (Järvinen ym. 2012, 30–31.) Suomalainen perhekäsitys on paljon suppeampi kuin useimmissa maissa, koska perheeseen lasketaan vain vanhemmat ja lapset. Isovanhemmat muodostavat oman perheensä (Infopankki 2014). Vanhemmat, jotka asuvat lastensa kanssa, tekevät toisinaan ratkaisuja elämässään, mitkä saattavat muuttaa perheen olosuhteita. Esimerkiksi erojen myötä perheeseen voi kuulua myös äiti- tai isäpuoli ja sisaruksia. Nämä vanhempien tekemät ratkaisut vaikuttavat myös lasten elämään. Perheitä voi olla esimerkiksi sateenkaariperheitä eli, perhe jossa perheen aikuiset/vanhemmat ovat molemmat samaa sukupuolta, monikulttuuriset perheet ja lapsettomat perheet. (Järvinen ym. 2012, 30–31.) Lapsen eri elämänvaiheissa tai eri viikonpäivinä perheen koko ja perheenjäsenet voivat vaihtua. Laajan perhekäsityksen perheissä myös isovanhemmat, enot, sedät, tädit, serkut, etävanhemmat, isä-, äiti- ja sisarpuolet ynnä muut vastaavat ovat yhtä lailla perheenjäseniä. (Järvinen ym. 2012, 32.)

Lähtökohtana lapsen ja vanhempien suhteessa on, että lapsella on oikeus vanhempiansa. Lapsen ja perheen suhdetta voi katsoa myös biologiselta kannalta, jolloin lapsen vanhempia ovat hänet synnyttänyt nainen ja siittänyt mies. Perinteisesti vanhempien oikeudet ja velvollisuudet on liitetty biologiseen suhteeseen, koska vanhemmuus automaattisesti määräytyy lapsen synnyttäneelle ja hänen aviopuolisolleen. Juridiselta näkökannalta lapsen vanhempia ovat ne aikuiset, joille lain mukaan vanhemmuus on määritelty tai oikeudessa määrätty. Sosiaalisesta näkökulmasta lapsen arjen käytännön asioista huolehtivat aikuiset henkilöt ovat lapsen vanhempia. Psykologisessa mielessä lapsen ja perheen suhde rakentuu tunteille ja vanhemmiksi määrittyvät ne henkilöt, jotka lapsi kokee vanhemmikseen tunnetasollaan. Lasten ja nuorten mielestä tärkeitä asioita ovat perheenjäsenten merkitys, kodin fyysiset puitteet ja kodin huolenpito, kuten ruoka, turva, tuki ja

kannustus. (Järvinen ym. 2012, 31.) On siis tärkeää, ettei perheen käsitettä ajatella pelkästään perinteisen ydinperheen näkökulmasta.

Perhe on systeemi, jossa jokainen perheenjäsen vaikuttaa toisiinsa. Sitä voi tarkastella järjestelmänä, osajärjestelminä ja niiden välisenä vuorovaikutuksena. Kussakin erillisessä tilanteessa perhettä lähestytään osana sen ympäristöä ja kulttuuria. Perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen ja suhteisiin on tärkeää kiinnittää huomiota. Perhetyöntekijän tulee huomioida perheiden monimuotoisuus ja systeemisyys omassa toiminnassaan. (Järvinen ym. 2012, 33.)

3.2 Yksilön hyvinvointi lisää koko perheen hyvinvointia

Lapsilähtöisessä perhetyössä yleensä lapsen tilanne käynnistää perhetyön. Kuitenkin paras tapa tukea lasta on koko perheen kohtaaminen kokonaisuutena. Perheiden tukeminen on hyödyllistä, koska se on taloudellisesti kannattavaa ja erityisesti perheenjäsenten hyvinvointia lisäävää. Usein perhetyössä lasten hyvinvointia pyritään edistämään vanhempien kautta. Esimerkiksi äidin väsymystä helpotetaan lastenhoitojärjestelyillä ja tämän toiminnan kautta uskotaan, että lapsenkin hyvinvointi paranee. (Järvinen ym. 2012, 3, 17, 33.)

Perhe systeeminä tarkoittaa sitä, että perheessä jokainen vaikuttaa toiseen ja kaikki vaikuttaa kaikkeen. Systeeminen näkemys sisältää keskeiset periaatteet ja perustelut, miksi perhetyön tekeminen on tärkeää, miksi perheiden kanssa työskentelyä on hyvä tehdä ja millä tavoin perheiden kanssa tulisi työskennellä. Systeemiteoria on lähtöisin kybernetiikan perusoletuksesta, jossa kaikki elolliset oliot muodostuvat itseohjautuvista systeemeistä ja ne korjaavat ja ohjaavat toimintansa palautekehien avulla. Kybernetiikan malleja alettiin soveltaa sosiaaliin ja biologisiin järjestelmiin ja niiden toimintaan. Perhe tulkitaan suhdejärjestelmäksi, jonka tavoite on pitää sen vallitsevat suhteet tasapainossa. Ensimmäisen asteen kybernetiikassa perhe ja sen kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat erillään. Toisen asteen kybernetiikassa perhetyöntekijä vaikuttaa perheen suhdejärjestelmään ja muodostaa perheen kanssa oman systeeminsä. Keskeistä on, että ihmisten ongelmat ovat henkilöiden välisiä eivätkä sisäisiä, mikä tarkoittaa, että yksilön hoito ei auta ongelman korjaamisessa lopullisesti, vaan hoidon jälkeen perheeseen palattua on-

gelmakin todennäköisesti palaa. Ongelmien todelliseen korjaamiseen täytyy huomio kiinnittää ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen. Tätä toimintaa kutsutaan systeemiseksi ajatteluksi. Systeemisessä ajattelussa työntekijät ovat ulkopuolisia tarkkailijoita ja havainnoijia, jotka tekevät tulkintoja, johtopäätöksiä ja toimenpide-ehdotuksia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 89–91.)

Perhetyössä systeeminen ajattelu näkyy siinä, kun vaikutetaan yhteen perhesysteemin vuorovaikutusjärjestelmän osaan – tarkoittaen yhtä ihmistä ja hänen tapaansa olla toisten kanssa vuorovaikutuksessa – voidaan muissa systeemin osissa eli toisissa perheenjäsenissä saada aikaan muutosta. Tärkeää on tarkastella perhettä ja ihmistä osana ympäristöään. Esimerkiksi tarkastellaan sitä kuinka perhe toimii suhteessa ulkopuolisiin systeemeihin, kuten kouluun tai naapureihin. Ajatuksena on, että ongelmat ilmenevät sosiaalisissa tilanteissa, joissa useat eri tekijät vaikuttavat haittoihin eivätkä suorat syysuhteet. Systeemisessä ajattelussa yksilöllisyyttä voidaan toteuttaa, kun tarkastellaan miten yksilö voi tuoda itselleen tärkeitä asioita ja tarpeita esiin perheessä, kuinka muu perhe niihin vastaa, ja kuinka yksilö itse vastaa muiden tarpeisiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 92–93.) Perheen hyvinvointia suojaa perheen keskinäinen ymmärrys (Johansson & Berg 2011, 5).

Iceheartsissa kasvattajalle lapsen etu on aina ensisijainen ja kasvattaja korostaa aina lapsen parhaan ja edun toteutumista. Kuitenkin Icehearts-filosofia perustuu ajatukseen, jossa koko perheen voidessa hyvin, lapsikin voi hyvin. (Smolej 2016, 20.) Icehearts-perhetyön haastattelussa työntekijöillä oli käsitys, että vanhemman hyödystä hyötyy koko perhe ja näin myös lapsi. Nähtiin, että vanhemman hyödyn vaikutukset yltävät kouluun ja peilautuvat myös muiden vanhemman kanssa työskentelevien ammattilaisten toimintaan. (Icehearts-perhetyön haastattelu 2015.)

Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa jokainen ihminen on Jumalan luomana ihme, tärkeä ja korvaamaton niin yksilönä kuin toisten kanssa yhdessä. Kirkossa on näkemys, että kristittynä eläminen toteutuu lähisuhteissa, seurakunnassa ja yhteiskunnassa. Ihmiseksi kasvetaan toisten ihmisten kanssa ja heidän yhteydessä. Lähimmäisenrakkaus aktivoituu perheen sisällä, jossa ihmiset usein kokevat syvintä rakkautta ja suurinta vaikeutta rakastaa. Raamatussa yhteisöön kuuluminen on itsestänselvyys. Vaikka käsitys on, että vanhemmat pitävät huolen lapsista, voi lapsetonkin tukea lapsen kasvua – sosiaali-

nen vanhemmuus kuuluu kaikille. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 5.) Yksilön ja perheiden hyvinvointiin, seuraaviin sukupolviin ja yhteiskunnan perusrakenteisiin vaikuttaa voimakkaasti lähi-ihmissuhteet. Siksi on tärkeää todella nähdä ihmisen hyvinvointi kokonaisvaltaisesti, hengellistä elämää unohtamatta. (Kohtaaminen kantaa 2017, 5.)

3.3 Lait ja eettiset ohjeet työn perustana

Perhetyön toimintaa asiakkaan ja työntekijän välisessä suhteessa määrittävät lait. Lait turvaavat palvelun käyttäjälle turvallisen, yksilöllisen ja hyvän kohtelun. Sosiaali- ja terveydenhuollon keskeiset periaatteet ja eettiset ohjeet sekä Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan ETENEn suositukset sosiaali- ja terveysalan eettisistä kysymyksistä ohjaavat perhetyön toimintaa. Valtiolla ja kunnilla on ohjausvastuu kuntien tuottaman ja tilaaman perhetyön toteutuksessa ja ohjaus tapahtuu pääsääntöisesti eduskunnan ja valtioneuvoston asiakirjojen ja päätösten pohjalta. Muita ohjaavia tahoja ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, aluehallintovirastot ja kunnat. (Järvinen ym. 2012, 17, 49–50.) Lapsia koskee usein samat lait kuin aikuisiakin. Kuitenkin vain lapsia koskevaa lainsäädäntöä on, joten tässä kappaleessa keskitytään lasta lainsäädäntöön lapsinäkökulmasta.

Lapseen vaikuttavia lakeja ovat perustuslaki (L1999/731), sosiaalihuoltolaki (L2014/1301), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L2000/812), lastensuojelulaki (L2007/417), laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L1983/361), terveydenhuoltolaki (L2010/1326), varhaiskasvatuslaki (L1973/36), perusopetuslaki (L1998/628) ja asetus, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (L2013/1287) ja nuorisolaki (L2016/1285). Myös Euroopan ihmisoikeussopimus koskettaa yhtäläisesti lapsia kuin aikuisia, vaikka se ei sinällään sisällä lapsia koskevia määräyksiä (Hakalehto 2016, 37). Näitä kaikkia lakeja ja sopimuksia ei tässä opinnäytetyössä voida käydä läpi, mutta on hyvä tiedostaa, että lapsiin kohdistuvia lakeja on monia.

Lapset ovat yksilöitä ja heille kuuluu yleensä samat oikeudet kuin aikuisille. Lainsäädännön mukaan lapsi tarvitsee erityistä suojelua (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 35). Euroopan unionin perusoikeuskirjassa (2000/C 364/01) on määritetty, että lasten mielenkiinto on otettava huomioon heitä koskevissa asioissa ja lapselle pitää turvata välttämä-

tön suojeleminen ja huolenpito. Lapsen puuttuvasta kompetenssista oikeuksiensa haltijana johtaa siihen, ettei lapsi pysty käytännössä olemaan lain edessä aikuisten kanssa tasavertainen. Jotta epäyhdenvertaisuus tasaantuu, tarvitaan lapsille soveltuvia neuvonantopalveluja ja lainsäädäntöä lapsen oikeudesta edustajaan ja avustajaan. (Hakalehto 2016, 31.)

Lapsille kuuluu lähtökohtaisesti kaikki perusoikeudet. Perustuslaissa (L1999/731) keskeisin lapsen oikeudellisen aseman kannalta on se, että lapsia tulee kohdella tasa-arvoisina yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Hakalehto 2016, 23, 34–35.) Perustuslain mukaan ”julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu” (Perustuslaki 1999/731). Lähtökohtaisesti vanhemmille kuuluu lapsen hoiva ja huolenpito eli vanhemmilla on ensisijainen oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsistaan. Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan valtion tulee kunnioittaa perheen erottamattomuutta, ellei se ole lapsen edun vastaista. (Hakalehto 2016, 23, 34–37).

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus määrittelee, mitkä oikeudet on varmistettava 0–18-vuotiaille. Suomessa lapsen oikeuksien sopimus on lain tavoin velvoittava. Lapsen ihmisarvo on sopimuksen perusarvo, ja sopimuksen neljä pääperiaatetta ovat: lapsen etu, lasten tasa-arvoisuus, lapsen hyvä elämä ja lapsen mielipiteiden huomioon otto. Sopimus sisältää vaatimuksia lapsen arvostavasta ja hyvästä kohtelusta hänen kaikissa elinympäristöissään. Lapsi katsotaan sopimuksessa yksilöksi ja lapsen tarpeet oikeuksiksi, joita aikuiset kunnioittavat ja toteuttavat. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 27–28.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa turvataan lapselle oikeus perustarpeisiin ja laajemmin ihmis- ja perusoikeuksiin, kuten oikeus yksityisyyteen, kieleen, kulttuuriin, yhdistymisvapaus, uskonnonvapaus ja sananvapaus (Hakalehto 2016, 36). Uudemmassa lainsäädännössä on myös korostettu Lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen osallisuutta. Lasten oikeuksien sopimuksessa on myös oikeuksia, joita ei löydy muista ihmis-oikeuksista esimerkiksi lapsen edun ensisijaisuus, oikeus kehitykseen, oikeus erityiseen suojeleluun, oikeus suojaan huonolta kohtelulta ja oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan. Kaikkien lasten parissa työskentelevien ammattilaisten velvollisuus työssään on lasten oike-

uksien toteuttaminen ja edistäminen. Lapsen oikeuksissa on myös, että vanhempia ja muita lapselle tärkeitä aikuisia pitää auttaa niin, että he voivat tukea lapsen kehitystä. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 28, 30, 35.)

Lasten oikeuksien sopimuksessa lapsen suojelunäkökulmasta keskeistä on, että lasta on suojeltava väkivallalta, pahoinpitelyltä, vahingoittamiselta, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä, silloin kun lapsi on vanhempansa tai muun hoidossa. Minkäänlaista huonoa kohtelua, kuten nolaamista, halventamista, mitätöintiä tai muunlaista henkistä väkivaltaa, ei pidä sallia lapsen missään toimintaympäristössä. Kaikki tällainen kohtelu vaarantaa lapsen tasapainoisen kehityksen. (Hakalehto 2016, 41.)

Sosiaalihuoltolaki (L2014/1301) määrittelee perusteet sosiaalialan toiminnassa. Sosiaalihuoltolaissa mainittujen palveluiden tarkoitus on edistää ja ylläpitää perheen, yksityisen henkilön ja yhteisön sosiaalista turvaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki L2014/1301.) Edistääkseen lasten ja nuorten hyvinvointia, kunnan tulee järjestää ehkäisevää lastensuojelua silloinkin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Tämän tarkoituksena on edistää lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. (Hakalehto 2016, 26–27.) Laissa on myös maininta siitä, että sosiaalihuollon henkilöstön on osallistuttava tarvittaessa täydennyskoulutukseen, jonka avulla ylläpidetään ja kehitetään ammattitaitoa ja näin ollen edistetään palveluiden laatua. Sosiaalihuolto vahvasti keskittyy yksilöiden ja heidän elinympäristöjen väliseen suhteeseen. Vaikuttamalla elinolojen positiiviseen kehittymiseen ja tukemalla yksilön arjessa selviytymistä, voidaan tavoitteiden mukaisesti edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Sosiaalihuoltolaki määrittelee mitä sosiaalipalveluja kunnan tulee järjestää asukkailleen. (Järvinen ym. 2012, 50–51.) Sosiaalihuoltolaissa säädetään kunnan sosiaalitoimen vastuulle kuuluvista ehkäisevän sosiaalityön palveluista (Hakalehto 2016, 27).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta (L2000/812) määrittelee asiakkaan asemaa ja oikeuksia sosiaalihuollon toimintamuodoissa, kuten perhetyössä. Lain tarkoitus on edistää asiakassuhteen luottamuksellisuutta, asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun ilman syrjintää. Asiakkaan itsemääräämisoikeus on keskeisessä asemassa ja asiakasta tulee kohdella hänen ihmisarvoa, va-

kaumusta ja yksityisyyttä kunnioittaen. Laki sisältää asiakkaan kohteluun, oikeusturvaan ja osallistumiseen liittyviä periaatteita. Asiakkaalla täytyy olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palveluidensa suunnitteluun ja toteuttamiseen niin halutessaan ja häntä täytyy kuulla ennen päätöstentekoa. Perhetyössä tulee laatia palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelma tulee laatia asiakkaan kanssa yhteisymmärryksessä. (Järvinen ym. 2012, 54–55.)

Lastensuojelulaissa (L2007/417) perhetyö mainitaan avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat: 1) Tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämisessä; lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, tuki ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. 2) Tukihenkilö tai -perhe. 3) Lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja -terapiapalveluja. 4) Perhetyötä. 5) Koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon. 6) Vertaisryhmätoimintaa. 7) Muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. Nämä tukitoimet ovat lastensuojelulaissa määritettyjä. (Järvinen & ym. 2012, 52–53.) Ensisijaisesti lastensuojelun tukea lapselle ja perheelle järjestetään näillä avohuollon tukitoimilla. Silloin kun avohuollon tukitoimet eivät riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia, julkisella vallalla on velvollisuus ottaa lapsi huostaan. (Hakalehto 2016, 25.) Perhetyö kuuluu myös huostaan otetun nuoren jälkihuoltoon. Lastensuojelulain muutos on vaikuttanut eri perhetyön muotojen kehittymiseen ja tämä muutos eriyttää vahvemmin lastensuojelun perhetyön muusta ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. (Järvinen ym. 2012, 52–53.)

ETENE eli valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan tehtävä on käsitellä sosiaali- ja terveysalalla sekä asiakkaan ja potilaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta ja antaa niistä suosituksia. Se tekee aloitteita, välittää tietoa sosiaali- ja terveysalan kansallisista ja kansainvälisistä eettisistä kysymyksistä, antaa asiantuntija apua ja lausuntoja ja herättää yhteiskunnallista keskustelua. (ETENE a.) Toiminnan tarkoituksena on edistää asiakkaan ja potilaan perusoikeuksia, itsemääräämistä, yhdenvertaisuutta, ihmisarvoa, oikeudenmukaisuutta sekä hyvää hoivaa, hoitoa, palvelua ja kohtelua sosiaali- ja terveysalalla (ETENE b). ETENEn nettisivuilla kirjoitetaan ammattietiikasta. Ammattietiikan tärkeys korostuu, kun työtä tehdään sellaisten ryhmien kanssa, jotka eivät voi itse vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. ETENEn mukaan ”Eettisten periaatteiden tuntemus ja soveltaminen helpottavat

arjen työtä, auttavat jaksamaan ja mikä tärkeintä, parantavat myös potilaan ja asiakkaan hyvinvointia ja asemaa.” (ETENE c.) Icehearts toivoi opinnäytetyössä laajempaa selvitystä ETENEn toiminnasta. Tämä on työssä kirjoitettu liitteessä 2 laajemmin.

3.4 Syitä perhetyön alkamiseen

Elinolot ja niiden muutokset määrittelevät lasten ja perheiden palveluidentarvetta. 2000-luvulla lapsiperheiden elinoloihin vaikuttaa maahanmuutto, muuttoliike, kaupungistuminen, etäälle jäävät sukulais- ja lähiverkostot, työn ja perheen yhteensovittaminen, avio- ja avoerot, perherakenteiden moninaistuminen, toimeentulo-ongelmat ja köyhyys. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 16.) Nykyään yhä useampi lapsi on taidoiltaan, taustaltaan ja tarpeiltaan erilainen. Jo päiväkodissa tavataan haasteellisesti käyttäytyviä lapsia. Lapsen erilaisuus voi olla myöhemmin ilmenevää tai synnynnäistä ja usein lapsen ei-suotuisa käyttäytyminen heijastelee perheen ongelmia. Joillekin lapsille koulutyön vaatimukset ovat liian kovat ja koulutyön vaatimukset yhdistettynä perheen ongelmien kanssa saattavat aiheuttaa lapselle elämänhallinnan ongelmia, kuten syrjäytymistä, koulu uupumusta, pinnausta, häiriökäyttäytymistä, oppimisongelmia ja päihteiden käyttöä. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 190–191.)

Lapsi voi tarvita tukea eri osa-alueilla, kuten fyysisen, taidollisen, tiedollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen kanssa. Esimerkiksi koulussa esikoululaisella on oikeus saada tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarve voi johtua vammasta, toimintavajavuudesta, sairaudesta tai kasvuympäristön riskitekijöistä. Parhaat mahdolliset edellytyksen lapsen ja nuoren kehitykselle luovat varhainen puuttuminen ja varhain aloitettu tuki. On hyvä muistaa, että tuen tarve voi muuttua. Tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen tarjoamisen oikea-aikaisuus turvaa lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen jatkumisen suotuisana. Huolen aiheisiin pääsee nopeasti käsiksi, kun lasta tai nuorta havainnoidaan systemaattisesti päivittäin. Syytä on huolestua, kun lapsen tai nuoren oma käytös tai oppimisongelmat tuottavat ongelmia hänelle itselleen tai hänen ympäristölleen. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 191, 194, 201.)

Lapsen ja perheen tuen tarpeiden taustalla voi olla vanhemmuuden vaikeudet, lapsen kehitykseen liittyvät ongelmat tai esimerkiksi vaikeudet lapsen ja vanhemman vuoro-

vaikutuksessa ja lapsen tarpeisiin vastaamisessa. Perheen sosiaalisissa ongelmissa kyse on toimeentulo-ongelmista, päihde- ja mielenterveysongelmista tai väkivallasta. Mielenterveysongelmista kärsivä vanhempi saattaa olla väsynyt, itkuinen, ärtynyt, allapäin, vetäytynyt tai räjähtelevä. Aikuisten välisen väkivallan todistajana voi olla lapsi. Väki-valtaa voi olla perhesuhdeväkivalta tai lapsiin kohdistuva väkivalta. Väki-valta voi olla fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Yleisimmin lapset kokevat henkistä väkivaltaa. Päihde- ja mielenterveysongelmilla ja perheväkivallalla on samanlaisia haittoja lapselle. Nämä haitat voivat olla huolta, mielipahaa, pelkoa, huolenpidon puutetta, mäsennusta, ahdistusta, itsesyytöksiä ja vääriä käyttäytymismalleja. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 230, 232–234, 246.)

Köyhissä lapsiperheissä lapset ovat usein alle kouluikäisiä. Näiden perheiden elämä on tasapainottelua rahojen riittämiseksi välttämättömiin hankintoihin. Yksipuolinen ruokavaliö ja se, ettei lapsi voi harrastaa haluamiaan asioita ovat esimerkkejä, kuinka köyhyys vaikuttaa lapseen. Lapsi saattaa myös kokea häpeää vaatteistaan ja tavaroistaan, jotka ovat vaatimattomia. Tämä voi johtaa ulkopuolisuuteen toveripiirissä. Huoli lapsesta voi syntyä myös vanhemman olemuksen, käyttäytymisen tai lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen perusteella. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 233–324, 236.) Lastensuojelussa asiakkuuden taustalla voi olla perheristiriitoja, jaksamattomuutta, mielenterveysongelmia, päihteiden käyttöä, avuttomuutta ja osaamattomuutta. Ristiriidat vanhempien kanssa, vaikeudet koulunkäynnissä, fyysinen sairaus tai vamma, lapsen viivästynyt kehitys tai huono psyykinen terveys ovat lapseen liittyviä tekijöitä lastensuojelun asiakkuuden syntymisessä. (Hakalehto 2016, 41.)

Iceheartsin perhetyö perustuu ajatukseen, että lapsi voi hyvin, kun perhe ja vanhemmat voi hyvin. Vanhempia pyritään tukemaan siinä, missä he apua pyytävät. Kaikki Icehearts-perheet eivät tarvitse perhetyötä, vaan työn kohteena on pääsääntöisesti lapsi. Syyt Icehearts-toiminnan alkamiselle ovat kuitenkin samoja kuin edellä on mainittu ja Icehearts-perhetyötä voidaan tehdä näiden syiden perusteella. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.) Kirkon perheasiain neuvottelukeskuksen keskeistä työtä on ihmisten väliset suhteet. Yleisin asiakkaiden tulosy on vuorovaikutusongelmat perheissä tai lähi-ihmissuhteissa. Toiseksi yleisin syy kirkon perheneuvontaan hakeutumisessa on erokysymykset. (Kohtaaminen kantaa 2017, 21.)

4 KUNNALLINEN PERHETYÖ

4.1 Kunnan vastuu

Icehearts-perhetyötä tutkittaessa on hyvä tietää, millaista perhetyö on Suomessa yleensä kunnan tuottamana. Iceheartsin toive onkin osin, että tässä opinnäytetyössä selvitetään millä tavoin Icehearts-perhetyö eroaa ja on samanlaista suhteessa kunnan ja kirkon tekemään perhetyöhön. Tämän pohjalta Icehearts voi nähdä yhteistyö mahdollisuuksia ja kehitettävää omassa toiminnassaan. Icehearts voi myös todentaa esimerkiksi kunnille, että Icehearts tuottaa palveluita, joilla kunta voi halutessaan täydentää palveluitaan.

Perhetyötä tarjoaa kunta lakisääteisenä palveluna. Se on sosiaalista ja yhteiskunnallista työtä, jossa tarkoitus on ratkaista ihmisten arkielämässä tulleita haastavia elämäntilanteita, muutostarpeita ja ongelmia perhekohtaisesti. Perheelle pienikin tukitoimi voi olla iso asia arjessa jaksamiseen. Perhetyön asiakasperheet ovat erilaisia, esimerkiksi toiset perheet ovat hyvinvoivia ja toiset kriisiytyneitä. Perheiden tuen ja avun tarpeet vaihtelevat ja perhetyön kesto ja intensiivisyys vaihtelevat perheen tilanteen mukaan. Perhetyön tavoitteet ovat omanlaisiaan jokaisessa perheessä. Työn tavoitteena on se, että perhe selviytyy itsenäisesti arjesta ja osaa hakeutua tarvittaessa ajoissa palveluiden piiriin sekä perheen hyvinvoinnin lisääntyminen. Perhetyön ideologia perustuu perhekeskeisyyteen ja työn tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen lapsiperheissä. Se, minkä palvelusektorin alaisuudessa perhetyötä tehdään, määrittelee perhetyön sisällön, kohdentumisen ja työmuodot. Jokaisessa kunnassa on oma toteuttamistapa perhetyölle. Perheen eri tilanteissa tapahtuvan tarpeiden vaihtelun takia on hyvä tiedostaa, että perhe voi esimerkiksi olla välillä lastensuojelun perhetyön asiakas ja välillä ennaltaehkäisevän perhetyön asiakas. (Järvinen ym. 2012, 15, 70–71.)

Kunnan tarjoamat palvelumuodot ja perheille tarkoitetut palvelut ovat kuntakohtaisia, joten kunta voi itse päättää, miten se palvelut järjestää. (Vilén ym. 2010, 29–35.) Kunta voi järjestää palveluitaan kuntayhtymänä tai ostaa niitä yksityisiltä palveluntuottajilta tai järjestöiltä. Valtion tukemat kunnalliset sosiaali- ja terveystalvet sekä kasvatuksen ja opetuksen palvelut ovat lasten, nuorten ja perheiden palvelujen perustana. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 63–64.) Yleisimmät perhetyötä tekevät tahot ovat: Äitiys- ja

lastenneuvola, neuvolan perhetyö, varhaiskasvatuspalvelut, perusterveydenhuollon psykologit (neuvolapsykologit), koulun perhetyö, kasvatus- ja perheneuvola, lapsiperheiden kotipalvelut, lastensuojelu, seurakunnat, järjestöt ja perhekeskukset. (Vilén ym. 2010, 29–35.)

Erityisesti lapsille ja perheille suunnattuja yleisiä sosiaalipalveluita ovat lapsiperheiden kotipalvelut, perhetyö ja lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, vertaisryhmätoiminnan järjestäminen lapselle tai vanhemmalle sekä tukihenkilön tai -perheen järjestäminen. Nämä palvelut on määritelty uudessa sosiaalihuoltolaissa ja sen tarkoitus on siirtää erityispalveluista painopiste yleispalveluihin ja madaltaa tuen hakemisen kynnyksiä. Tämän myötä perhetyön saamiseksi ei tarvita enää lastensuojelun asiakkuutta. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 63–64.)

2000-luvulla Suomessa alkoi perhekeskustoiminnan kehittäminen, ja tavoite oli koota lapsiperheiden palvelut perhekeskuksiksi. Tämä palvelumalli kokoaa yhteen lapsiperheiden terveyttä ja hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät varhaisen tuen palvelut sekä kolmannen sektorin toimijat. Perhekeskus on tapa tukea lapsiperheitä heidän arjessa ja tapa järjestää lapsiperheiden palvelut monialaisesti, hallinnot ylittävästi ja kolmannen sektorin kanssa yhteistoiminnassa. Perhekeskustoiminnan hallinnonalat ylittävä yhteistoiminta mahdollistaa voimavarojen fokuoimisen lasten, nuorten ja perheiden tarpeita vastaaviksi. Perhekeskusten palveluiden sisältö riippuu kunnasta, koska eri kunnissa on eroja perhekeskustoiminnan järjestämisessä. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 4, 15, 34, 42.) Kaikissa kunnissa ei ole perustettu perhekeskuksia ja perhetyön sijoitus voi olla hyvinkin eri tavalla määritelty eri kuntien palvelujärjestelmissä. Tämän takia myös perhetyössä käytettävä terminologia voi vaihdella kunnittain. (Järvinen ym. 2012, 63, 65.)

Perhekeskusten tavoitteet ovat lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen, kohtaamispaikan tarjoaminen perheille, varhaisen tuen tarjoaminen, erityisen tai kohdennetun tuen tarjoaminen ja perhekeskustoiminnan vakiinnuttaminen ja kehittäminen. Lähtökohdiana perhekeskustoiminnalle on lapsen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen parhaiten vahvistamalla vanhemmuutta ja vanhempana toimimista. Matalan kynnyksen peruspalveluilla, joissa kaikki lapsiperheet tavoitetaan, voidaan parhaiten vahvistaa vanhemmuutta. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 15 42, 26.) Kun perhetyö on sijoitettu näin

palvelujärjestelmässä, se on lähellä muita matalan kynnyksen palveluita. Näin ollen perheille voidaan tarjota apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Järvinen ym. 2012, 63, 65.)

4.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö/ehkäisevä lastensuojelu

Ennaltaehkäisevään perhetyöhön voidaan laskea lapsiperheiden kotipalvelu, neuvolan perhetyö sekä päivähoidon ja koulun perhetyö. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön laskeaan mukaan myös lastensuojelun perhetyö sisältäen tehostetun ja intensiivisen perhetyön. (Järvinen ym. 2012, 73.) Tätä kategorisointia voidaan kutsua myös ehkäiseväksi lastensuojeluksi, jolloin perheellä ei kuitenkaan ole lastensuojelun asiakkuutta. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 244–245.) Lastensuojelun toimintaa käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoitus on ennaltaehkäistä lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä ja ylläpitää perheen hyvinvointia. Tavoite on tukea perhettä arjessa ja auttaa sitä löytämään omat voimavaransa. Tuki on tärkeää antaa jo varhaisessa vaiheessa ja perhetyöntekijä tukee perhettä kotikäynnein ja kohtaa perheen arjessa. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu, jos perhe tarvitsee apua arjen haasteissa. Avuntarpeen syy voi olla esimerkiksi perhetilanne, lapsen syntymä, uupumus ja niin edelleen. Kotipalvelussa voidaan auttaa kodin- ja lastenhoidossa, kasvatuksessa ja vanhemmuuden tukemisessa. Tätä palvelua voi saada itse pyytämällä tai esimerkiksi yhteistyössä neuvolan tai perhetyöntekijän kanssa. (Vantaan kaupunki 2017b.) Kotipalvelua on oikeus saada, kun palvelu on lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi välttämätöntä. Palvelua voi saada tilapäisenä tai säännöllisenä ja työntekijä tulee kotiin auttamaan. Tilapäisessä työssä autetaan arjen sujumiseen liittyvissä asioissa ja tuetaan vanhempia jaksamisessa ja lasten hyvinvointia. Säännöllisessä työskentelyssä perheen luona käydään vähintään kerran viikossa. Perheen tilanne selvitetään ja selvityksen pohjalta tehdään perhetyön suunnitelma perheen kanssa yhdessä. Työ voi olla ohjausta, neuvontaa, vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistamista ja tukiverkoston vahvistaminen ja niin edelleen. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 267.)

Neuvolan perhetyössä lähtökohtaisesti kaikki perheiden kanssa tehtävä työ on perhetyötä. Neuvolan perhetyön tavoite on perheen voimavarojen vahvistaminen parisuhteessa, vanhemmuudessa, kasvatuksessa ja muissa arjen ongelmissa. Neuvolan perhetyössä kotikäynnit, vertaisryhmät, palveluohjaus ja konsultointi ovat painopisteessä. Se miten kunnan sosiaali- ja terveystoimi on organisoitu, vaikuttaa neuvolan perhetyön toteuttamisen käytäntöihin. Neuvolat tekevät yhteistyötä päiväkotien kanssa. (Järvinen ym. 2012, 76–78.) Neuvolan perheohjauksessa perheohjaaja tukee perhettä, kun arki ei suju. Perhe voi keskustella perheohjaajan kanssa mieltä painavista asioista ja miettiä ratkaisuja pulmatilanteisiin yhdessä. Asiat, joista voi keskustella perheohjaajan kanssa, voivat liittyä perhearkeen, kasvatukseen, parisuhteeseen, väsymykseen, perhettä kohdanneeseen kriisiin tai perhe toivoo lisätietoa alueen perhepalveluista. Palvelu on tarkoitettu kaikille sitä tarvitseville lasta odottaville vanhemmille ja perheille, joissa on neuvolaikäisiä lapsia. Tarkoitus on, että perhe saa tukea jo pienimpiinkin huolenaiheisiin varhaisessa vaiheessa. Perheohjaus tapaaminen tapahtuu yleensä kotona, mutta tarjolla on myös ryhmämuotoista tukea. Perheohjaukseen voi ottaa itse yhteyttä tai palvelua voi ehdottaa terveydenhoitaja tai lääkäri. (Vantaan kaupunki 2017c.)

Neuvolan perhetyön toiminta-ajatus on päivähoidon ja koulun perhetyössä usein sama. Päivähoidossa voi olla oma perhetyöntekijä, tai päiväkodin henkilöstö voi perustyaensa ohella ja rajoissa tehdä perhetyötä. Koulun perhetyöntekijän toimenkuva on rinnastettavissa päivähoidon perhetyöhön. Koulun perhetyöhön voi liittyä oppilaan koulunkäynnin edistäminen, säännöllisen päivärytmin tukeminen, harrastuksiin ohjaaminen ja välituntija pienryhmäohjauksen ja ryhmähengen edistäminen koulussa. (Järvinen ym. 2012, 78, 80–81.) Koulunkäyntiä tuetaan ja ongelmia ennaltaehkäistään tukiopetuksen, opiskeluhuollon ja erityisopetuksen avulla (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 247). Molemmissa työn lähtökohtana on lapsi ja huoli hänen hyvinvoinnistaan kotona, koulussa tai päivähoidossa. Koko perhettä pyritään auttamaan tukemalla lasta. Tarkoitus on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa antaa tukea lapselle ja perheelle, etteivät ongelman kärjistyisi. Perhe itse saa valita millaisesta tuesta he hyötyisivät eniten. Työskentelyssä olennaista on huomioida lapsi yksilöllisesti antaa hänelle aikaa, jotta lapsen tarpeisiin voidaan vastata tehokkaammin kuin normaalissa päivähoito- tai koulutoiminnassa. (Järvinen ym. 2012, 78, 80–81.)

4.3 Lastensuojelu

Lastensuojelun toiminta on ehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia turvataan. Sosiaalityöntekijät hoitavat lasten ja nuorten asioita selvittämällä avun tarvetta haastattelemalla, kotikäynneillä ja asiantuntijalausuntojen avulla. Erilaisia tukimuotoja perheen ongelmatilanteisiin ovat tilanteiden selvittely, perheen tukeminen, neuvonta ja ohjaus, tukihenkilö- ja lomatoiminta sekä huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle. Lastensuojelussa keskiössä on se, että lapsilla on etusija erityiseen suojeluun, oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja kasvuympäristöön. (Vantaan kaupunki 2017d.)

Lastensuojelun toimenpiteet käynnistyvät, kun joku lapsen hyvinvoinnista huolestunut, kuten ammattilainen, itse lapsi tai vanhempi, tai joku muu, tekee lastensuojeluilmoituksen. Ilmoitus tehdään silloin, kun lapsen etu vaatii sitä. Ilmoittava ammattilainen toimii kunnioittavasti ja tukevasti perhettä kohtaan. Jotta luottamus perhetyöntekijän ja perheen välillä säilyisi, perhetyöntekijä kertoo ilmoituksen tekemisestä mieluummin etukäteen. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 249, 257.) Ennen lastensuojelun asiakkuutta tehdään lastensuojelutarpeen arviointi. Lastensuojelun asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä perheen, sosiaalityöntekijän ja tarvittaessa muiden perheen kanssa työskentelevien kanssa. (Järvinen ym. 2012, 70, 81–82.) Prosessin eri vaiheissa toimintaa ohjaa lastensuojelun periaatteet ja toimenpiteissä pyritään aina lapsen edun kannalta parhaimpaan ratkaisuun. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 248.)

Lastensuojelussa perhetyö ilmenee lastensuojelun sosiaalityönä, jossa sosiaalityöntekijä selvittää lastensuojelutarpeen, käy perhetapaamisessa ja suosittelee lastensuojelun avo-
huollon tukitoimia. Lastensuojelun perhetyössä perheellä on lastensuojelun asiakkuus. Tarkoitus on tällöin tukea ja kuntouttaa lapsiperheitä vaikeissa elämäntilanteissa. Lastensuojelun perhetyö toimii tehostettuna tukena perheille heidän kriisitilanteissa ja työtä tehdään perheen kotona. Lastensuojelun perhetyö on sosiaalityön tukitoimi, joka on tavoitteellista ja suunnitelmallista perheen tilanteen selvittämistä ja yhteisesti sovittujen muutostavoitteiden saavuttamista. (Vilén ym. 2010, 32.)

Lastensuojeluun kuuluu muitakin työmuotoja, mutta tässä työssä keskitytään vain lastensuojelun avo-
huollon tukitoimiin perhetyötä koskevilta osilta. Avo-
huollon tukitoimia

ovat 1) tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseksi, 2) taloudellinen tuki ja asumisen turvaaminen, 3) lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, 4) tehostettu perhetyö, 5) perhekuntoutus, 6) lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle lyhytaikaisesti, 7) tukihenkilö tai -perhe, 8) vertaisryhmätoiminta ja 9) lasten päivähoito. Ensisijaisesti lasta ja perhettä autetaan näillä avohuollon tukitoimilla. Niiden tarkoitus on tukea vanhempia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa ja niitä toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Avohuollon tukitoimien tarkoitus on turvata lapsen hyvinvointi ja turvallisuus ja olla aina lapsen edun mukaisia. Sopivat tukimuodot mietitään lapsen ja perheen yksilöllisen tilanteen perusteella. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 251–252.) Avohuollon tukitoimiin on alettava viipymättä, jos lapsen/nuoren kasvuolot tai turvallisuus ovat vaarantuneet tai lapsi/nuori itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Tukitoimet toteutetaan aina mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien kanssa. (Ikonen 2013, 133.)

Lastensuojelun perhetyö on aina interventio perheen elämään sen yksityisyyteen ja lastensuojelun perhetyö pitää sisällään kontrollin elementtejä. Perheet tulevat lastensuojelun asiakkaiksi yleensä siinä vaiheessa, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Perhe ei ole välttämättä itse huomannut avun tai tuen tarvetta, minkä takia asiakkaalle tulee antaa aikaa ja tilaa korjata tilanne. Toisinaan lastensuojelun perhetyön yhteistyöhön suostuttelun ja velvoittamisen raja on häilyvä. Perhetyöllä kuitenkin annetaan asiakkaille mahdollisuus itse korjata tilanne, minkä seurauksena voidaan välttää huostaanotto ja kodin ulkopuolelle sijoitus. Kuitenkin on tärkeää keskustella vaikeistakin asioista esimerkiksi huostaanoton mahdollisuudesta, jotta työ olisi läpinäkyvää ja yhteistyö olisi mahdollista. Lastensuojelun perhetyö on ohjausta ja tukea perheen vuorovaikutuksen ongelmissa ja arjessa. (Järvinen ym. 2012, 70, 81–82.)

Lastensuojelun korjaavasta ja kuntouttavasta perhetyöstä on uuden sosiaalilain mukaisesti alettu käyttää termiä tehostettu perhetyö. Tämä termi erottaa sosiaalihuollon tekemän perhetyön lastensuojelunperhetyöstä. Tehostettu perhetyö on avohuollon lastensuojelulain mukainen tukitoimi lastensuojelun asiakkaalle. Lastensuojelun perhetyön tarkoitus on tukea vanhemmuutta ja vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta sekä tukea lapsen kehitystä ja kasvua ja lisätä perheen arjen hallintaa. Työ on tavoitteellista ja suunnitelmallista lapsen edun turvaamista. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2012, 266, 269.) Tehostettu perhetyö on pitkäkestoinen, intensiivinen ja vahva tukimuoto, jonka

tarkoitus on tarjota perheelle kokonaisvaltaista ja hoidollista tukea. Toisiaan tukevinä työskentelytapoina toimivat konkreettiset arjen vanhemmuuden ja lasten ikätasoisien arjen teemat sekä terapeutin työskentely. Työskentelyssä tärkeää on yhteistyö perheen verkostojen, kuten päiväkotien, koulujen ja psykiatristen hoitotahojen kanssa. Tehostettu perhetyö on tavoitteellista työskentelyä ja tavoitteiden sopiminen tehdään perhekohtaisesti yhdessä perheen ja työntekijöiden kanssa. (Merikratos 2017.)

Lastensuojelun perhekuntoutuksen tarkoitus on tukea koko perheen voimavaroja ja etsiä ratkaisuja perheen arkeen. Avopalveluna järjestetyssä perhekuntoutuksessa perhe voi yöpyä kotona tai muuttaa sovituksi ajaksi perhekuntoutusta toteuttavaan yksikköön. Lapsi voidaan sijoittaa laitokseen lyhytaikaisesti ilman vanhempia lastensuojelulain mukaan. Silloin kun lapselle on tehty lastensuojelun päätös lapsi voi asua pidempiaikaisesti sijaisperheessä tai lastenkodissa. (Vilén ym. 2010, 32.) Perhekuntoutukseen mennään sosiaalityöntekijän lähetteellä. Perhekuntoutuksessa edistetään perheen toimintakykyä ja turvallisuutta. Tavoite on lisätä perheen arkielämän hallintaa, vahvistaa vanhemmuutta ja tukea lapsen turvallista kasvua. Etenkin lapsen näkökulmasta vahvistetaan perheen vuorovaikutusta. Perhekuntoutus perustuu perheen, lähettävän tahon ja perhekuntoutuksen työntekijän yhdessä tehtyyn suunnitelmaan. (Vantaan kaupunki 2017e.) Perhekuntoutusjaksolla voidaan harjoitella yhdessä elämistä, lapsien oikeanlaisista rajoittamista ja heistä huolehtimista sekä ristiriitojen rakentavaa käsittelyä. Perhekuntoutusjakson aikana taitojen harjoittelu tapahtuu ammattilaisen tuella. Perhekuntoutuksen tavoite on saada lapselle turvallinen, kasvua ja kehitystä tukeva koti. (Merikratos 2017)

4.4 Perhetyön moninaisuus

Perhetyö voidaan laajasti katsottuna todeta kaikeksi työksi, jota perheiden kanssa tehdään (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 24). Heino (2013) kirjoittaa, että perhetyö on laajentunut, lisääntynyt ja syventynyt ja perhetyötä tekevät ammattilaiset monilta aloilta. Hänen mukaan perhetyö on hajaantunut moniaalle, se on myös sijoittunut erilaisiin yksiköihin ja sen käsitteen ala on muuttunut yleisiltä rajoiltaan epäselväksi vaikkakin paikallisesti määrittäneeksi. (Heino 2013, 101.) Järvinen (ym. 2012) kirjoittavat, että perhetyötä on lähdetty selvittämään jo 1997 vuodesta ja perhetyötä on jäsen-

netty Sosiaalialan kehittämishankkeen myötä. Hankkeen tarkoitus oli vauhdittaa perhekeskusten rakentumista ja näin ollen uudistaa palvelurakenteita. (Järvinen ym. 2012, 70–71.) Perhetyötä selventäessä on hyvä pitää mielessä, että sitä kehitetään tällä hetkellä ja sen määritelmää pyritään tarkentamaan eri tahoissa. Myös uusi sosiaalihuoltolaki on vaikuttanut perhetyön paikkaan palvelujärjestelmässä ja siten sen määritelmään.

Perhetyö on kokonaisvaltaista työtä, jossa perheen asioita käsitellään koko perheen ja jokaisen yksilöllisen perheenjäsenen näkökulmasta. Työtapoja on monenlaisia, jotta työ voisi olla asiakaslähtöistä erilaisille perheille ja perhetilanteille. (Järvinen ym. 2012, 13, 22.) Esimerkiksi yksistään jo lastensuojelussa käytetään paljon erilaisia työmenetelmiä ja työvälineitä. Lastensuojelussa käytetyt työmenetelmät ovat työvälineitä laajempia kokonaisuuksia, joissa on määritelty periaatteita, prosessia ja tapaa, jolla menetelmää käytetään. Eri menetelmien sisällä voidaan käyttää erilaisia työvälineitä. Työvälineet ovat yksittäisiä työtä auttavia välineitä, kuten vanhemmuuden roolikartta, kortit ym. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a.) Kaisa Pöllänen kirjoittaa, että perhetyön menetelmiä Vantaan lastensuojelussa on lähes yhtä paljon, kuin on työntekijöitäkin (Pöllänen 2011, 19). Perhetyötä voidaan toteuttaa erilaisten työmuotojen, toimintatapojen ja mallien avulla esimerkiksi perhetapaamisilla, keskusteluilla yksittäisten perheenjäsenten kanssa, kotikäynteinä, kerho- ja ryhmätoimintana, retki- ja leiritoimintana ja perhekuntoutuksena. Näille perhetyön muodoille yhteistä on, että työtä tehdään tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti perheen tarpeiden mukaisesti. (Järvinen ym. 2012, 15.)

Perhetyötä ei voikaan asettaa tiukkaan struktuuriin eikä istuntoja ja tapaamisia voi ”ohjelmoida” ennalta. Esimerkiksi perheinterventio-menetelmässä interventiot etenevät joustavasti perheen tarpeiden ja taitojen ohjatessa sen kulkua. (Johansson & Berg 2011, 5.) Perhetyö onkin kontekstisidonnaista eli se muotoutuu tilanteen ja tavoitteiden mukaisesti. Kontekstista riippumatta sen erityinen tehtävä on perheen tukeminen muutoksessa. Kuitenkin perhetyön keskeisenä tavoitteena on lapsen hyvinvointi. (Järvinen ym. 2012, 12, 37.)

4.5 Perhetyön prosessi

Kunnallisen perhetyön toiminta perustuu perheen yksilöllisen tilanteen arviointiin, perhelähtöisten tavoitteiden kartoittamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseksi käytettävien toimintamenetelmien valitsemiseen. Perhetyö on suunnitelmallinen prosessi, jossa odotetaan perheen tilanteen muutosta haluttuun suuntaan. Perhetyön prosessi perustuu työntekijän ja perheen väliselle suhteelle. Perhetyön prosessit toteutuvat eri tavoin eri toimipaikoissa ja tässä kuvattu prosessi on perhetyön yleinen malli. On tärkeää kuitenkin muistaa, että jokaisen perheen kohdalla perhetyön prosessi on yksilöllinen. (Järvinen ym. 2012, 102.)

Perhetyön prosessissa on kolme pääkohtaa: perhetyön aloitus, toteutus ja työskentelyn päättäminen. Perhetyön aloituksessa vireillepanija voi olla joku perheen jäsenistä tai joku perheen kanssa valmiiksi kontaktissa oleva työntekijä, esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja, joka huomaa huolen. Myös joku perheen lähiverkostosta voi ilmaista huolen perheestä työntekijälle. Huolen ilmaissut työntekijä pyytää perheeltä suostumuksen olla yhteydessä perhetyöntekijöihin. Perhe vahvistaa suostumuksen. Perheen suostumus voidaan ohittaa, tilanteissa, joissa yhteydenotto perustuu lastensuojelu lakiin. Näissä tilanteissa on kuitenkin tärkeää kertoa vanhemmille, että huoli ja vastuu lapsen hyvinvoinnista edellyttää yhteydenottoa. Perheelle palvelukokonaisuutta etsittäessä prosessia voi tarkastella palveluohjauksena. Palveluohjauksen työmuodossa korostetaan asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan etua. Perhetyöntekijä voi toimia perheelle palveluohjaajana. Palveluohjaaja kokoaa perheen tuki- ja palvelutarpeet ja välittää perheelle tietoa etuuksista ja palveluista perheen kokonaistilanne huomioon ottaen. Palveluohjauksen avulla perhettä tuetaan sitoutumaan jäsentensä hyvinvoinnista huolehtimiseen ja perheen sisäisiä voimavaroja vahvistetaan. (Järvinen ym. 2012, 102,104.)

Perhetyö aloitetaan yhteisellä tapaamisella perheen kanssa, jossa perheen tilanne ja palvelutarve arvioidaan. Ensimmäinen tapaaminen järjestetään yleensä perheen kotona tai työntekijän toimipisteessä. Koollekutsujana toimii perheelle huolesta keskustellut työntekijä. Tapaamiseen osallistuu myös perhetyöntekijän lisäksi perheen valitsevat muut työntekijät esimerkiksi sosiaalityöntekijä ja psykiatrinen sairaanhoitaja. Arvioitaessa palveluntarvetta perheen tilannetta, motivaatiota, voimavaroja ja tarpeita tarkastellaan. Perheenjäsenten, aikuisten ja lasten, oma arvio perheen tilanteesta on tärkeä palvelun

tarvetta arvioidessa. Perheen ensisijaiset toiveet muutoksesta ja tuesta ovat lähtökohtana palvelun tarpeen arvioinnissa. Vaikka työntekijän näkemykset tarpeista olisivat erilaiset, tulee aloittaa perheen toivomista asioista, jotta perheelle välittyy kokemus kuulluksi tulemisesta. Perhettä pitää informoida heidän oikeuksistaan ja yhteistyöstä eri toimijoiden välillä ja kertoa kunkin työntekijän tehtävistä perhetyön prosessissa. Ensimmäisen tapaamisen aikana voi sopia työskentelyn aloittamisesta, jos perhe on motivoitunut yhteistyöhön. Jos perhe ei ole motivoitunut eikä halukas yhteistyöhön sovitaan harkintajasta, jonka aikana tarjotaan mahdollisuus perhetyöntekijän kotikäyntiin. (Järvinen ym. 2012, 105–106.)

Toteutusvaiheessa laaditaan perhetyön suunnitelma, joka perustuu perheen palveluntarpeeseen. Perhe itse asettaa työskentelyn tavoitteet. (Järvinen ym. 2012, 106–107.) Perheen toiveiden huomioiminen tavoitteissa edistää luottamuksen syntymistä perheen ja työntekijän välille ja valaen uskoa perheeseen, että he hyötyvät perhetyöstä. Suunnitelmaan kirjataan sovitut tavoitteet ja työmenetelmät, väliarvioinnit ja työn arvioitu kesto. Asiakassuunnitelmassa on määriteltynä, minkälainen muutos perheessä tarvitaan, jotta perheen lapset voisivat hyvin. Perhetyön sisällöt ja menetelmän mietitään tavoitteiden pohjalta. Perhetyöntekijä ei voi eikä hänen tarvitse ratkaista kaikkea, vaan perhe voi saada apua muiltakin ammattilaisilta. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 272–273.) Perhe, perhetyöntekijät ja muut perheen kanssa työskentelevät työntekijät sitoutuvat toimimaan yhteistyössä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden realistisuus ja tarkoituksenmukaisuus arvioidaan huomioon ottaen perheenjäsenien voimavarat, heidän motivaatio ja toivotuille tavoitteille asetetaan realistinen määräaika. Useiden tavoitteiden kohdalla, tavoitteet laitetaan tärkeysjärjestykseen. Tavoitteiden sopimisen jälkeen mietitään, miten ne voidaan saavuttaa parhaiten ja on tärkeää keskustella avoimesti siitä, kuka on vastuussa tavoitteiden saavuttamisesta. Perheen motivaatio voi alussa olla heikko, etenkin jos perhe ei itse toivonut prosessia. Tähän perhetyöntekijän on syytä kiinnittää huomiota. Perheen kanssa yhdessä suunnitellaan, kuinka perhetyö toteutetaan ja tapaamisten ajankohtia sopiessa vanhempien kanssa otetaan huomioon perheen arjen rutiinit, toiminta ja aikataulut. (Järvinen ym. 2012, 106–107.)

Suunnitelma varmistaa, että tehdään perhettä auttavia asioita. Suunnitelman avulla voidaan myös arvioida työn onnistumista. Asiakasperheen tilanne määrittelee työskentelyn keston. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 272.) Perhetyö toteutuu tehdyn suunnitel-

man mukaisesti, jossa etukäteen on sovittu kontaktit: kotikäynnit, perhetapaamiset ja keskustelut. Perheen kanssa luotavan suhteen lisäksi perhetyön tekijän on hyödyllistä luoda yhteydet perheen lähiverkostoon ja yhteistyötahoihin. Perheeseen tutustuminen mahdollistaa perhetyöntekijää huomaamaan asioita, joita he voivat ottaa puheeksi ja käsitellä niitä. Suunnitelma täsmentyy ja perheelle sopivat toimintatavat ja käytännöt löytyvät, kun perhe ja perhetyöntekijä käyvät jatkuvaa tilanteeseen liittyvää ja arvioivaa keskustelua. Olennainen osa perhetyön prosessia on työskentelyn etenemisen ja yhteistyön kirjaaminen. Perhe, perhetyöntekijä ja muut yhteistyötahot arvioivat edistymistä. Kun tavoite on saavutettu, voidaan siirtyä seuraavaan tavoitteeseen tai päättää perhetyö. Jos tavoitetta ei ole saavutettu, on tärkeää selvittää syyt siihen. Joissain tilanteissa, perhetyön tuki ei ole perheen tilanteessa tarkoituksenmukainen ja perheen palvelun tarve arvioidaan uudelleen. (Järvinen ym. 2012, 107–108.)

Kun perhe selviää omin voimin, perhetyö päättyy. Työn päättyessä tapaamisia vähennetään asteittain. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 273.) Perhetyön päättyminen voi tapahtua suunnitelman mukaisesti tai perheenjäsenten tai työntekijän ehdotuksesta. Jos perhetyö loppuu, koska se syystä tai toisesta jätetään kesken, esimerkiksi luottamusta perheen ja työntekijän välille ei syntynyt, tulee asiasta keskustella perheen kanssa ja huolehdittava, että perhe saa tarvittavan tuen muualta. Tietojen siirtäminen on oleellista, kun perhe siirtyy muiden palveluiden piiriin esimerkiksi silloin, kun perheelle on asianmukaista tarjota lastensuojelun perhetyötä. Perhetyön olisi hyvä päättyä perheelle sopivassa kohdassa ja tärkeää on puhua perheen kanssa ajoissa perhetyön päättymisestä. Perhetyön päättymisestä sovitaan perheen, perhetyöntekijän ja perheessä toimivien muiden työntekijöiden kanssa yhteisessä tapaamisessa. Sovitusti perhetyöntekijä voi olla myös yhteydessä perheeseen esimerkiksi kahden kuukauden kuluttua perhetyön päättymisestä. Perheelle tulee aina tarjota mahdollisuus ottaa yhteyttä uudelleen tarvittaessa. Päätösvaiheessa yhteisen arvioinnin lisäksi perheeltä pyydetään työstä palautetta, joka on merkityksellinen perheen kuulemisen ja työn kehittämisen kannalta. (Järvinen ym. 2012, 108–109.)

5 KOLMAS SEKTORI PERHETYÖN TUOTTAJANA

5.1 Järjestöt

Järjestöillä on merkittävä rooli Suomen sosiaali- ja terveystuollossa ja kunnat ovat alkaneet yhä enemmän ostaa yksityisiltä toimijoilta perhetyötä. Järjestöillä on kolme päätehtävää: kansalaisvaikuttamisen tehtävä, vapaaehtoistyön tehtävä ja palveluntuottajan tehtävä. Järjestö voi myös toteuttaa näitä kaikkia kolmea päätehtävää. Kansalaisvaikuttajana järjestö toimii yhteiskunnallisessa keskustelussa edustamansa erityisryhmän puolesta puhujana. Vapaaehtoistyön tehtävässä järjestö tarjoaa kansalaisille mahdollisuuden osallistua järjestön toimintaan ja näin saada itselleen mielekästä toimintaa ja samalla olla muille hyödyksi. Palveluntuottajana järjestöllä on palkattua henkilökuntaa, jotka tekevät työtä palvelun määritellyille kohderyhmälle. Työskentely on voittoa tavoittelematonta. (Järvinen ym. 2012, 65–66.)

Järjestöt ovat perhetyössä vahva toimija ja niillä on vakiintunut rooli perhetyön järjestämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton järjestämä Alvari-perhetyö on yksi esimerkki järjestön toteuttamasta perhetyöstä. Järjestöjen lisäksi kolmannen sektorin tärkeä yhteistyökumppani on seurakunnat. Seurakunnat tarjoavat perheitä tukevaa toimintaa monipuolisesti, esimerkiksi erilaisia leirejä, perhekerhoja ja perheasiain neuvottelukeskusten palveluita. Kirkon perhetyössä tehtävän ehkäisevän perhetyön toteutuksessa yhteistyössä toimivat seurakunnat niiden lapsi- ja perhetyön sekä diakoniatyön kautta. (Järvinen ym. 2012, 66.) Tyypillisimpiä toimintoja perheille kolmannella sektorilla ovat avoin perhekahvilatoiminta, erilaiset ohjatut lasten kerhot ja vanhempien ryhmät ja vanhemmille avoimen kokoontumispaikan tarjoaminen (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 58).

5.2 Kirkon perhetyö

Kirkko kolmannen sektorin edustajana tuottaa perhetyötä. Ihminen on alusta asti sitoutunut parisuhteeseen ja perheeseen ja koko seurakunta yhteisö voidaan nähdä Jumalan perheenä. Tämän näkemyksen kautta voidaan kaikki kirkon toiminta nähdä perhetyönä. Kirkon perusta perhetyölle on Raamatun ihmiskuvassa ja elämäntutkimuksessa ja siinä,

mitä luterilainen kirkko pitää keskeisenä. Diakonisen perhetyön perustana on Raamatun ihmiskuva ja elämäkäsitys. Käsitys, että ihminen on arvokas, koska Jumala on hänet luonut, hänet on lunastettu ja hän on Pyhän Hengen temppeli, ovat myös perustana kirkon perhetyölle. (Minäkö perhetyön tekijä? 2009, 5.)

Seurakunnat tuottavat monipuolista työtä perheille ja niiden hyväksi. Kirkon perheneuvonta tarjoaa tukea ja apua perheen ja parisuhteen kysymyksissä sekä elämän eri kriisitilanteissa. Arvoina perheneuvonnalle ovat usko, toivo ja rakkaus (Kohtaaminen kantaa 2017, 1). Saadakseen kirkolta perhetyön tukea ei asiakkaan tarvitse kuulua kirkkoon. Asiakkaana voi tulla yksin, pariskuntana tai koko perheenä. Perheasioiden sovittelua ja ryhmämuotoista toimintaa, esimerkiksi eroryhmiä, järjestetään useimmissa neuvottelukeskustoissa. (Vilén ym. 2010, 32–33.)

Perheasiain neuvottelukeskustojen tarkoitus on vahvistaa kokonaisvaltaista hyvinvointia kohtaamalla ihmiset sielunhoidollisen ja terapeutin keskustelun avulla parisuhteeseen ja perheeseen liittyvissä asioissa tai elämän kriisitilanteissa. Kirkon perheneuvonnan perustehtävä on toteuttaa lähimmäisenrakkautta ja osallistua kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen omalla alueella. Perheasiain neuvottelukeskustojen keskeistä työtä on ihmisten väliset suhteet ja yleisin asiakkaiden tulosy on vuorovaikutusongelmat. Toiseksi yleisin syy kirkon perheneuvontaan hakeutumisessa on erokysymykset. Perheneuvonnan pysyvä tehtävä on armon ja toivon tuominen. (Kohtaaminen kantaa 2017, 1, 5, 10, 21, 23–24.)

Seurakuntien järjestämässä perhetyössä on perheille suunnattua toimintaa muun muassa perhekerhoja, retkiä, leirejä ja erilaisia kasvatukseen liittyviä kursseja. Lapsille suunnattua toimintaa ovat päiväkerhot, pyhäkoulu, iltapäiväkerhot ja perhekerhot. Nämä lasten työmuodot tukevat osaltaan koko perhettä. Diakonisessa perhetyössä tehtävä on auttaa ja etsiä perheitä, joita tavallinen seurakunnan toiminta ei tavoita. Työssä painottuu vanhemmuuden vahvistaminen ja se on luonteeltaan myös etsivää ja ennaltaehkäisevää. Diakonisen perhetyön työmuotoja ovat kotikäynnit, päivystykset, perheleirit, perheretket, parisuhdetyö, vertaisryhmät ja verkostotyö sekä taloudellinen avustaminen. (Vilén ym. 2010, 33.)

Käynnissä oleva valtakunnallinen lasten ja perheiden palveluiden kehittämishanke koskettaa myös kirkon perhetyötä. Hankkeen tavoite on koota kaikkia lapsia, nuoria ja perheitä koskevat palvelut paikallisella tasolla yhdeksi palvelukokonaisuudeksi, joka on lapsi- ja perhelähtöinen, ennaltaehkäisevä ja vaikuttava. Tässä palvelukokonaisuudessa eri toimijat pyrkivät aktiiviseen yhteistyöhön. Kirkon perheneuvonnalla on olennainen osa lasten ja perheiden palvelukokonaisuudessa ja siksi kirkon on tarkoitus olla asiassa aktiivisesti yhteistyöhakuinen. Sote-rakennemuutoksen mukaisesti kirkon perhetyötä voisi kuvailla sosiaalipalveluna, osittain ehkäisevänä, kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävänä toimintana. (Kohtaaminen kantaa 2017, 22–23.)

6 PERHETYÖN TYÖOTE JA -MENETELMÄT

6.1 Työntekijän ja perheen välinen luottamus

Perhetyössä tärkeää on luottamus perheen ja työntekijän välillä, koska ilman luottamuksellista suhdetta perhetyö voi päättyä ennenaikaisesti tai tavoitteita ei saavuteta. Luottamuksellisen suhteen syntymisessä tärkeää on, että huolen havainnut työntekijä keskustele perheen kanssa avoimesti huolesta ja perhetyön mahdollisuudesta auttaa. Työn aloitusvaiheessa tämän luottamuksellisen suhteen syntyminen on oleellinen työskentelyn perusta. Perhetyö voidaan jättää kesken, jos riittävän luotettavaa suhdetta työn jatkumisen kannalta työntekijän ja perheen välille ei synny. Asioiden hoitamisessa työskentelyn edetessä helpottaa molemmin puolinen tutustuminen ja yhteisen kielen löytäminen, ja nämä edellyttävät luottamusta. (Järvinen ym. 2012, 102,107,109,107–108.)

Iceheartsissa mikään muu ei ole niin tärkeää kuin luottamus kasvattajan, lapsen ja huoltajien välillä. Luottamusta lisää se, että lapsella tai huoltajilla on oikeus soittaa milloin tahansa. Lapsilla on oikeus kiintyä kasvattajaan ja kasvattajalla on oikeus kiintyä lapsiin ja heidän huoltajiinsa. Kiintymisen nähdään olevan tehokkain tapa saavuttaa luottamus. Lapsesta ei voi kasvaa tasapainoista aikuista, jos hänellä ei ole yhtään läheistä ja luottamuksellista suhdetta yhteenkään aikuiseen. Luottamus syntyy vain välittämällä ja tasavertaisella kohtelulla, joten lasten huonoon käytökseen ei kannata vastata huutamalla tai raivoamalla. Luottamuksen syntyyn vaikuttaa myös se, kun kasvattaja oppii toimimaan kunkin lapsen kanssa. Tärkeää Iceheartsissa on myös, että turhia lupauksia ei anneta, vaan lupaukset pidetään. Tämä on luottamuksen kannalta tärkeää. (Wickström 2014, 15, 23–24, 31, 72.)

Kirkossa seurakunta on luottamuksen yhteisö. Se tuo erilaiset ihmiset yhteen, ja kirkon sanoma vaikuttaa ja kuuluu kaikkialla. (Kohtaamisen kirkko 2014.) Seurakuntalainen verkkosivulla kirjoitettiin siitä, että kirkolla on edelleen suomalaisten luottamus. Toisaalta on myös ihmisiä, jotka eivät luota kirkkoon ollenkaan. (Seurakuntalainen 2017.) Kohtaamisen kirkko-strategiassa tavoitteena onkin, että luottamus kirkkoon säilyy. Ihmisen ollessa yhteydessä seurakuntaan, ihminen kohtaa Jumalan ja lähimmäisen sekä oman todellisuuden. (Kohtaamisen kirkko 2014.)

6.2 Perhelähtöisyys

Perhelähtöisessä työskentelytavassa nähdään, että perhe ja sen jäsenet ovat oman tilanteensa asiantuntijoita ja työntekijä on työprosessin asiantuntija. Perhetyöntekijän on huomioitava, että perheenjäsenten oma asiantuntijuus ei ole välttämättä käytössä ongelmallisissa tilanteissa ja kriiseissä. Perhe otetaan keskusteluun ja päätöksentekoon mukaan, jolloin työntekijöiden tulee olla perheen tasavertaisia kumppaneita. Kumppanuuteen kuuluu molemminpuolinen kunnioitus, tiedon ja vastuun jakaminen. Perhelähtöinen työ on joustavaa, yksilöllistä ja perheen tarpeista käsin suunniteltua. Tämän työtavan ohjaamisen ja tukemisen tavoitteita ovat perheen omien voimavarojen vahvistaminen, perheiden kulttuuristen erojen tunnistaminen ja niihin vastaaminen, palveluiden perhekohtainen suunnittelu ja palveluiden koordinointi yhteistyössä eri tahojen kanssa. (Järvinen ym. 2012, 18, 24.)

Perhetyössä keskiössä on kysymys: mikä on juuri tälle perheelle ja sen jäsenille hyödyllistä ja tärkeää? Perheenjäsenet kuvaavat kukin tarpeensa ja toiveensa perhetyön tavoitteista. Perheenjäseniä tuetaan aktiivisiksi toimijoiksi, muutoksen vastuullisiksi toteuttajiksi ja oman elämänsä asiantuntijoiksi. Työntekijän tulee välttää tietoisesti tekemästä päätöksiä perheen puolesta tai hoitamasta asioita, jotka perhe pystyy itse hoitamaan. (Järvinen ym. 2012, 19–20.) Palvelutarvetta arvioitaessa, arvioinnin ja tuen kohteena usein perhetyössä on perheen sosiaaliseen ja psyykkiseen vanhemmuuteen liittyvät voimavarat ja tarpeet. Yhtä tärkeää arvioinnissa on jokaisen perheenjäsenen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Usein perheen hyvinvoinnin mittareina toimivat lapsen tarpeet ja voimavarat. Toisaalta täytyy muistaa, etteivät lapsen kehitykselliset vaikeudet liity aina perheen toimimattomuuteen tai vanhemmuuden puuttumiseen, vaan kyseessä voi olla erityislapsi. (Vilén ym. 2010, 25–26.)

Kun perhetyötä tehdään perhelähtöisesti työssä painottuvat se, että perhe on oman tilanteensa ja arkensa asiantuntija, perheenjäsenten välisten suhteiden huomioiminen, perhe kokonaisuutena, perheenjäsenet yksilöinä sekä perheiden ainutlaatuisuus ja erilaisuus. Työntekijän vastuulla on edistää työprosessia. Hän huolehtii, että asiat etenevät perhettä hyödyttäen. Työntekijä mukauttaa itsensä luontevalla tavalla perheen ja sen jäsenten tyyliin, kieleen ja rytmiin. Työntekijän tulee välttää asettumasta perheen yläpuolelle osaaajan ja tietäjän rooliin, jotta yhteistyö onnistuisi. Yhteistyössä kaikkien tieto ja nä-

kemykset ovat tarvittavia. Perheenjäsenet toimivat aktiivisessa roolissa perhetyön valitsijoina, suunnittelijoina ja päätöksentekijöinä. Perhetyön laatua ja vaikuttavuutta voidaan kehittää, kun asiakkaan näkökulmaan perehdytään. Työn onnistumisen edellytys on asiakkaan näkökulman pitäminen aidosti työntekijän mielessä. Työn läpinäkyvyyttä edistää se, kun asiakkaan ja työntekijän välillä on avoimuutta ja rehellisyyttä ja se, että molemmat tietävät mitä tehdään ja miten. (Järvinen ym. 2012, 20, 24, 30, 34, 37.)

Iceheartsin toiminta on enemmän lapsilähtöistä, koska lapsi on toiminnan keskiössä. Kuitenkin toiminnassa huomioidaan myös perheet ja jonkinlainen suhde perheeseen täytyy aina pystyä luomaan. Kasvattajan työ on enemmän lapsilähtöistä myös siksi, että kaikki perheet eivät tarvitse tukea, toisille kasvattajan tuki taas on viimeinen oljenkorsi. Perhelähtöisyys näkyy siinä, että jokainen perhe nähdään yhtä uniikkina kuin jokainen lapsikin. (Wickström 2014, 35, 47).

Kirkon perhetyössä perheen huomioiminen lähtee perheen tarpeista. Ihminen huomioidaan kokonaisuutena eli fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja hengellisesti. Kaikki nämä osat ovat tärkeitä ihmiselle. Kirkon perhelähtöisyys perustuu siihen, että jokainen ihminen yksintapaamisessakin on lähtöisin jostain perheestä. Yksin tullut tuo perheensä mukanaan silloinkin kun siitä ei puhuta. Työntekijän onkin tällaisessa tapaamisessa hyvä havainnoida seurakuntalaisen elämää ja reagoida siihen myös perhenäkökulman kautta. Perhelähtöisyydessä tärkeää on joustavuus ja on tärkeää huomata, että perhetyön tilanteet ovat nopeasti vaihtuvia. Esimerkiksi hartaustilanteen jälkeen seurakuntalainen saattaa tulla keskustelemaan työntekijän kanssa läheisensä kuolemasta. (Minäkö perhetyön tekijä?, 2009, 28.)

6.3 Lapsen etu ja lapsilähtöisyys

Lapsen hyvinvointia ja kehitystä uhkaavassa tilanteessa puuttuminen on lakisääteinen ja ammattieettinen velvollisuus, jossa työtä ohjaava keskeinen periaate on lapsen etu. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 236.) Kansainvälinen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen edun merkitystä kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä. Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan huomioon moniulotteisesti perhetyössä. Lasta kuunnellaan häntä koskevia päätöksiä tehtäessä ja mietitään miten päätökset tulisivat

vaikuttamaan lapsen elämään. Lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen näkökulman huomiointi ja lapsen kanssa työskentely. Perhetyöntekijän vastuulla on, että lasta kuullaan ja lapsen tarpeet huomioidaan työskentelyssä. Yleensä lapsen paras ei voi toteutua ilman vanhempia, koska lapsen hyvinvointi on riippuvainen koko perheen hyvinvoinnista. Tämän takia vanhemmat ovat tasavertaisina kertomassa omat näkemykset ja kokemukset lapsen arjesta. Kun, katsotaan yhdessä lapseen, työskentelyn tavoitteet löytyvät helpommin. (Järvinen ym. 2012, 26–28.)

Lapsella on kirkossa erityinen sija, ja Suomen evankelis-luterilainen kirkko on sitoutunut toiminnassaan edistämään lapsen oikeuksien toteutumista. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, toteutuu myös lapsen etu. Kirkon perheneuvonnan tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi ja lapsen edun toteutuminen perheen elämäntilanteissa. Vanhempien kyky nähdä asioita lapsen näkökulmasta voi heiketä kriisien keskellä. Siksi perheneuvonnassa on tärkeää, että lapsen näkökulma ja etu konkretisoituvat työntekijän avulla. (Kohtaaminen kantaa 2017, 21–22.)

Iceheartsissa korostuu myönteinen lapsilähtöinen auttamisen lähestymistapa. Lapsi on erityisasemassa lapsilähtöisessä työskentelyssä. Icehearts-lapset ovat ensisijaisesti toimijoita eivätkä työskentelyn ja arvioinnin kohteita. (Smolej 2016, 10.) Iceheartsissa lapsen etu ja lapsen paras on työn perustana (Wickström 2014, 31). Iceheartsin tavoite on löytää lapsen vahvuudet ja rakentaa vahvuuksien kautta lapsen itsetuntoa (Smolej 2016, 10). Lapsen kanssa toimiessa pitää ajatella Ville Turkan sanojen mukaan, ”etteivät lapset ole tyhmiä, vaikka he käyttäytyisivätkin niin”. Tällaisissa tilanteissa lapsille huutaminen ja raivoaminen eivät hyödytä, koska he ovat syyttömiä. Syyt huonolle käytökselle ovat toisaalla. Lapset tulee kasvattaa luottamaan aikuiseen ja vain välittämisen ja tasavertaisen kohtelun kautta voidaan saavuttaa luottamus. Kasvattajan tulee rakastaa kaikkia lapsia yhtä paljon. Lapsen oireiluun on aina jokin syy ja sen muistaessaan rakastaminen on helpompaa. (Wickström 2014, 31, 51.)

6.4 Perhetyö on interventio perheen elämään

Vanhemmat ja ammattilaiset katsovat kasvatusta eri suunnista. Ammattilaiset näkevät kasvatuksen yleisestä näkökulmasta ja tulkitsevat yleisemmällä tasolla yksittäisiä tilan-

teita. Perheet katsovat taas erityisestä näkökulmasta eli heidän omasta perheestään käsin. Molemmat ovat kasvatuksen asiantuntijoita, mutta eri perustein: ammattilaisen taustalla on koulutus ja työkokemus, vanhemmilla kokemus omasta lapsesta. (Vuori & Nätkin 2007, 106–107.) Perhetyössä usein arvioidaan, mikä on riittävän hyvää vanhemmuutta tietyssä tilanteessa tietylle lapselle. Arviointi perustuu käsitykseen lapsen edusta ja tarpeista. (Järvinen ym. 2012, 41.)

Kasvattamisessa on aina kysymys siitä minkä kokee olevan hyvää kasvatusta. Tähän vaikuttavat omat kokemukset siitä, mitä omat huoltajat ovat pitäneet tärkeänä kasvatuksessa. Omien vanhempien kasvatustavat eivät ole välttämättä olleet tietoisia, vaan ne ovat voineet liittyä tilanteisiin, joissa on täytynyt tehdä nopeita ratkaisuja. Ammatillinen kasvattaminen eroaa tästä kasvatustyylistä, koska ammattilaisen tulee tiedostaa kasvatajuutensa ja sen taustalla vaikuttavat arvot ja eettiset periaatteet. Kasvatustietoisuus on ammatillista valmiutta, joka muuntuu ja kehittyy työtä tehdessä. Kasvatustietoisuus pitää sisällään sen, että kasvattaminen on aina tietoisista ja kasvattaminen perustuu ammatilliseen teorian tietoon. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 61.)

On hyvä muistaa, että perhetyö on aina interventio perheeseen. Perheen koti fyysisenä ja henkisenä tilana on perheen intiimiä omaa tilaa, jonka rajat perhe itse määrittelee. Perheessä jokaisella jäsenellä on omat yksilölliset ja ainutlaatuiset tarinansa. Perhetyöntekijän perheen kunnioittamisen, sen rajojen ja tarinoiden huomioimisesta huolimatta, perhetyö on interventio perheen yksityisyyteen ja elämään toimintaympäristöstä huolimatta. Perhetyö on laadukasta, kun se perustuu aina perheen ja työntekijän väliseen hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Perhetyössä ja kaikessa psykososiaalisessa työskentelyssä on aina valta mukana. Työntekijän on tärkeää moraalisesti havainnoida omia työtapojaan ja -asenteitaan ja taktisesti vastustaa vallankäyttöä, jotta valta tulisi näkyväksi ja työntekijä ei totuisi valtaansa. Moraalinen havaitseminen on prosessi, jossa edellytyksenä on tarkkaan kuuleminen ja katsominen, huolellinen pohdinta, huomion kiinnittäminen konkreettisiin yksityiskohtiin ja tilanteen eri puolien mukaan ottaminen. Edellytyksenä on myös toisten yksilöllisten tarpeiden, uskomusten, kiinnostusten, toiminnan ja arvojen tunnistaminen ja huomaavainen vastaaminen niihin. (Vilén ym. 2010, 277–278.)

6.5 Palveluohjaaminen

Palveluohjaus on myös merkityksellinen osa perhetyötä. Lastensuojelussa se on osa ehkäisevää toimintaa. Ammatillaiset eri tahoilla voivat tarpeen mukaan kertoa perheelle muista palveluista ja ohjata heidät niihin. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 247.) Joissakin kunnissa onkin tarjolla lapsiperheiden palveluohjausta, jonne voi soittaa tai ottaa yhteyttä, kun on huoli lapsesta, parisuhteessa on ongelma, tarvitaan apua kotiin ja arkeen, halutaan keskustella perheen tilanteesta tai kun ei tiedetä mistä muualta kysyä neuvoa. (Ylä-Savon SOTE 2017.) Perhetyön palveluohjausta voidaan tarjota perheen kotona lyhytkestoisesti ja sitä toteutetaan yhteistyössä perheen ja muiden perhettä tukevien yhteistyötahojen kanssa (JIK peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä 2017).

Iceheartsin perhetyössä tarvittaessa perheitä ohjataan palveluiden piiriin. Palveluohjaus ja -neuvonta voivat olla myös lomakkeiden täyttämistä yhdessä vanhemman kanssa, tietojen selvittelyä ja ohjausta minne ottaa yhteyttä missäkin asiassa. Esimerkiksi maa-hanmuuttajilla, jotka eivät osaa kunnolla suomenkieltä palveluohjaus voi yksinkertaisesti olla vuokra-asioissa tai hammaslääkärin ajan varaamisessa auttamista. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.) Kirkon palveluohjuksesta ei löytynyt materiaalia. Seurakuntaharjoittelussani, kuitenkin kävi ilmi, että asiakkaita ohjataan tarvittaessa palveluihin. Eräs palveluohjaus tapahtuma harjoittelussani oli, kun asiakas ohjattiin vaikean taloustilanteen takia velkaneuvontaan. Keravan seurakunnan sivuilla lukee myös, että heidän diakoniatyön mielenterveystyössä yhtenä keskeisenä työmuotona on palveluohjaus (Keravan seurakunta 2017).

6.6 Moniammatillinen yhteistyö

Perhetyötä tehdään usein moniammatillisesti useiden ammattilaisten asiantuntijuutta hyväksi käyttäen, esimerkiksi perhekeskuksissa myös seurakunnat tai järjestöt voivat tarjota perhetyötä. Usein perhetyöntekijän lisäksi perheen kanssa samanaikaisesti työskentelee muitakin ammattilaisia. Yleistä onkin, että perheen ohjaa jokin toinen ammattilainen perhetyöhön, jolloin jo syntyy yhteistyötä näiden kahden työntekijän välille. Perhe antaa luvan perhetyöntekijälle kertoa perheen tilanteesta muille yhteistyökumppaneille. Mahdollisuuksien mukaan perhe tai joku perheenjäsen on aina läsnä perheen asi-

oita käsiteltäessä. Tietojen luovutus tapahtuu aina perheen luvalla ja niin, että perhe on tästä tietoinen. (Järvinen ym. 2012, 22, 70, 92–93.)

Iceheartsissa yhteistyötä tehdään monien tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat perheet, päiväkotit, koulu, sosiaalitoimi, nuorisotoimi, lastensuojelu ja poliisi. Kasvattajan verkosto muodostuu Icehearts-joukkueen ja Icehearts-lasten tarpeista. Esimerkiksi poliisin kanssa ei tehdä verkostotyötä, jos kenelläkään lapsella tai perheellä ei ole kontaktia poliisiin. Tällöin kontaktin luominen ei ole välttämätöntä, mutta kuitenkin mahdollista tarvittaessa. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.) Kaikkien tahojen yhteinen tavoite on auttaa lapsia kasvamaan tasapainoisiksi aikuisiksi. Kasvattaja toimii tukihenkilönä perheen, koulun ja viranomaisten välillä. Yhteistyön taso ja laatu vaihtelevat eri tahojen kanssa. Koska kasvattajalla ei ole selkeää itsestään selvää asemaa, esimerkiksi koulussa, on tärkeää, että kasvattaja luo hyvät ja toimivat välit yhteistyökumppaneihinsa. Mitä luottamuksellisemmat välit eri tahojen kanssa ovat, sitä paremmin työt hoiduvat. (Wickström 2014, 36, 44, 46, 54, 92, 96.) Verkostotyö on Icehearts-toiminnassa olennainen osa, koska kasvattaja osallistuu moniin lasta tai perhettä koskeviin palaveriin (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015).

Kirkon perheneuvonnan suuntaviivoina vuoteen 2022 on kirjattu aktiivinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveystieteiden rakennemuutoksella on vaikutusta kirkon perhetyöhön. Kirkon on tarkoituksen mukaista olla aktiivisesti mukana muutoksessa, koska kirkon perheneuvonta on olennainen osa Suomen lapsille ja perheille suunnattua palvelukokonaisuutta. Lisääntyvällä yhteistyöllä on tarkoitus turvata lasten etua, tukea parisuhteita ja vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi ja nopeasti. (Kohtaaminen kantaa 2017, 1, 22.)

6.7 Vanhempien parisuhteen vahvistaminen ja vertaistuki

Lapsi on usein perhetyön keskeisin asiakas, silti pariskuntienkin kanssa työskennellään, jotta vanhemmuus jatkuisi ja lasten hyvä turvattaisiin, silloinkin kun vanhemmat eroaisivat. (Vuori & Nätkin 2007, 9.) Parisuhteen päättymisen jälkeen on tärkeä muistaa, että yhteinen vanhemmuus jatkuu ja säilyy, joten vanhempien välisiin suhteisiin on syytä silloinkin panostaa. Vanhempien parisuhde on lasten koti, vaikka lasten paikka ei ole-

kaan parisuhteen välissä, vaan paikka on turvallisesti parisuhteen sisällä. Kun lapset ovat muuttaneet kotoa pois, on vanhempien parisuhteen tarkoitus kestää vielä tämänkin jälkeen. Koko ihmisen elämänkaaren ajan kiintymyssuhteita pidetään ihmisen luonnollisena ja motivoivana voimana. Parisuhteessa, jossa puoliset omaavat turvallisen kiintymysmallin, puolisoilla on myönteinen käsitys itsestään ja muista. Tällöin taustalla on luottamus omaan osaamiseen, rakastettavuuteen, hyvyteen ja odotus kumppanin arvostuksesta ja hyväksynnästä itseä kohtaan. Myönteinen käsitys itsestä näyttäytyy psyykkisenä hyvinvointina ja hyvänä itsetuntona sekä käsitys muista ihmisistä näyttäytyy sosiaalisuutena, vuorovaikutustaitoina ja luottamuksena, että toiset auttavat ja tukevat, kun itse tarvitsee apua. Myönteinen käsitys itsestä vaikuttaa myös valmiuteen antaa kumppanille tukea ja apua, kun hän sitä tarvitsee. Turvallisessa kiintymyssuhteessa olevat uskaltavat olla parisuhteessaan kumppaniaan lähellä, rakastaa ja kestää toisen tarvitsevuutta ja uskaltavat näyttää myös oman tarvitsevuutensa. (Vilén ym. 2010, 115, 121.)

Parisuhteissa elämänkaareen mahtuu erilaisia kriisejä, joihin eri ihmiset reagoivat eri tavoin. Täytyy muistaa, että vanhempien ongelmat vaikuttavat myös lapsiin. Perhetyöntekijän tavoite on rohkaista pariskuntaa olemaan itselleen ja toisilleen rehellisiä ja avoimia, vaikka aluksi vaikeista asioista puhuminen saattaa tuntua huojentamisen sijaan kuormittavalta ja lisätä haavoittuvaisuuden tunnetta. Yksi työmenetelmä parisuhteen vahvistamiseen on parisuhteen roolikartta. Sen syntymiseen on vaikuttanut, kokemus, ettei yksistään vanhemmuuden tukeminen riitä ratkaisuksi perheen hyvinvoinnin vahvistamiseksi, vaan hyvä parisuhde luo vahvan perustan vanhemmuudelle. Tämän takia on tärkeää myös antaa vanhemmille tukea parisuhdeasioissa. Parisuhteen vahvistaminen varhaisessa vaiheessa on ennaltaehkäisevää ja arvokasta perhetyötä ja perheen hyvinvoinnin kannalta tärkeää. On hyvä myös tiedostaa, että omaksutut ihmissuhdetaidot siirtyvät eteenpäin tuleville sukupolville. Parisuhteessa positiivisten asioiden löytäminen suhteesta motivoi puolisoita ratkaisemaan vaikeita asioita, palauttamaan suhteen toimivuuden ja tarttumaan omaan kehitystehtävään. (Vilén ym. 2010, 120–122.) Useissa tutkimuksissa on todettu, että tyytyväisessä parisuhteessa olevat puoliset osallistuvat aktiivisesti lapsensa hoitoon ja ovat sitoutuneita omaan vanhemmuuteensa. Parisuhteen toimivuus lisää myös vanhemman ja lapsen yhdessäoloa, vuorovaikutusta ja heidän välisen suhteen läheisyyttä ja emotionaalista kiintymystä. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 58–59.)

Kirkon perheneuvontaan kuuluu parisuhteen tukeminen olennaisena osana. Yksi suurimmista syistä perheneuvontaan hakeutumisessa on vuorovaikutusasiat. Lähi-ihmissuhteet vaikuttavat yksilöön ja perheeseen suuresti. Parisuhteen tukeminen on yksi tapa turvata lapsen hyvinvointia etenkin, kun vanhemmilla on keskinäisiä riitoja. Lapselle kertyy kokemuksia eläessään vanhempiensa kanssa. Näistä kokemuksista lapsi luo kuvaa itsestään ja omasta arvostaan (Kohtaaminen kantaa 2017, 5, 21.)

Iceheartsilla ei ole parisuhteen vahvistamista. Kasvattajilla ei ole tähän työmuotoon ammattitaitoa eikä resursseja. Tilanteissa, joissa parisuhdetilanteen selvittäminen nähdään tarvittavaksi, kasvattaja ohjaa vanhemmat muiden palveluiden piiriin. (Teemu Vartiamäki henkilökohtainen tiedoksianto kevät 2017.)

Kunnan peruspalveluissa vertaistuen merkitys vanhemmuuden vahvistamisessa on korostunut. Ryhmämuotoinen toiminta tarjoaa mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden rakentamiseen, osallisuuteen ja vertaistukeen lapsille, nuorille ja vanhemmille. Ryhmätoiminnassa voi olla tarjolla ammatillista tukea ja tarvittaessa ohjausta muihin palveluihin. Perhekeskusten ja äitiys- ja lastenneuvoloiden järjestämät ryhmät perheille ovat yleisimpiä. Toisinaan myös seurakunnat osallistuvat tällaisten ryhmien järjestämiseen ja yleisesti ottaen kolmannella sektorilla on suuri merkitys ryhmämuotoisten toimintojen järjestämisessä. Parisuhteen tukemisessa ryhmätoimintaa järjestää merkittävästi perhetyö ja perheneuvola. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 57.)

Kirkon hengelliseen perustehtävään kuuluu osana perheneuvonta, jossa tarkastelun kohteena ovat ihmisen suhde itseensä, lähimmäisiin ja Jumalaan (Kohtaaminen kantaa 2017, 24). Kirkon perhetyössä mahdollisuus kolmenlaiseen kohtaamiseen voi ilmetä näin: Ihminen voi kohdata oman itsensä, sen mitä hän on kokenut, omat voimavaransa, heikkoutensa ja unelmansa. Asiakas voi kohdata toisen ihmisen, joko työntekijän, vertaisen tai jonkun muun ihmisen seurakunnan eri toimintojen kautta. Kolmas kohtaaminen on Jumalan ja ihmisen välinen. ”Jumala on elämän keskellä, siellä missä ihminen on. Jos ihminen ei ole läsnä itselleen omassa arjessaan, hänen on vaikea kokea Jumalan läsnäoloa ja kutsua.” (Minäkö perhetyön tekijä?, 2009, 9.)

Icehearts-toiminta on ennen kaikkea vertaistoimintaa lapselle. Lapsi saa kasvaa yhteisössä muiden saman ikäisten lasten kanssa. Muiden lasten kommentit vaikuttavat joskus

paremmin kuin aikuisen tai kasvattajan. Esimerkiksi eräs joukkueen nuori alkoi käyttää päihteitä ja hän lopetti ja uskoi vasta, kun toinen joukkueen nuori sanoi, että lopeta. Ystävien merkitys joukkueessa on suuri. Etenkin nuorten itsenäistymisvaiheessa ja jatkokoulupaikkoja valitessa yhteisön merkitys kasvaa. Eräs kasvattaja uskookin joukkuehengen merkitykseen, jossa ryhmä kantaa itse itsensä, kun sille luodaan suotuiset olosuhteet. (Wickström 2014, 57–58, 74.) Iceheartsilla ei ole vanhemmille suunnattua vertaistoimintaa, mutta sen tarve on huomattu ja sitä ollaan kehittämässä. Eri kasvattajat ovat kuitenkin eri tavoin ja eri määrin tuoneet lasten aikuisia yhteen jo. Eräs kasvattaja pitää iltapäiväkerhon ovea avoinna myös vanhemmille, jotta vanhemmat voivat keskustella toisten vanhempien kanssa ja saada vertaistukea. Vertaistukea siis on, mutta ei selvänä toimintana. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.)

7 PRODUKTIONA ICEHEARTS-PERHETYÖN MALLI

7.1 Produktion tarkoitus, tavoitteet ja prosessi

Icehearts Ry laajentaa toimintaansa, ja sen täytyy selventää toimintamalliaan yhteistyökumppaneilleen, rahoittajille sekä nykyisille ja tuleville työntekijöille. Toiminnan yhdenmukaistaminen on tärkeää, jotta sen esittely on johdonmukaista ja työn laatu pysyy samanlaisena eri työntekijöistä huolimatta. Tavoitteena on siis Icehearts-perhetyön selventäminen johdonmukaiseksi toiminnan esittelytilanteita varten. Lisäksi Icehearts haluaa yhdenmukaistaa perhetyötoimintaa työntekijöilleen. (Teemu Vartiamäki, henkilökohtainen tiedonanto kevät 2017.)

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kohdentua Icehearts-perhetyöhön ja selventää, mitä se on. Tuotoksena on Icehearts-perhetyötä kuvaava malli, jota Icehearts voi käyttää esitellessään toimintaansa eri tahoille. Iceheartsille annetaan myös sähköinen versio mallista Word-tiedoston muodossa, jotta se voi muokata sitä tarpeen mukaan. Mallin tarkoitukset avataan Icehearts-perhetyön malli -kappaleessa laajemmin selittäen, mitä siinä tarkoitetaan. Tarkoitus on myös luoda sellainen malli, jonka nykyiset toiminnassa kiinni olevat työntekijät voivat lukea ja ymmärtää nopeasti ja helposti työn ohessa, lukematta laajempaa selvitystä. Icehearts tulee käyttämään mallia myös uusien kasvattajien perehdytys- ja koulutuskäyttöön. Tarkoitus opinnäytetyössä on myös selvittää Icehearts-perhetyön erilaisuutta ja samankaltaisuutta suhteessa kunnan ja kirkon perhetyöhön.

Icehearts Ry järjesti syksyllä 2015 työpajan, jossa kolmena päivänä ryhmähaastateltiin työntekijöitä työn eri osa-alueista. Haastattelut piti Diakonia-ammattikorkeakoulun opettaja Iceheartsin pyynnöstä. Niitä pidettiin kolmena peräkkäisenä päivänä niin, että joka päivä oli yhteensä kaksi haastattelua. Haastattelut olivat ryhmähaastatteluja ja osallistujien määrä vaihteli 2–4 osallistujan välillä per haastattelu. Haastattelut jaettiin työn osa-alueiden mukaisesti: koulutyö, perhetyö, pienryhmätoiminta, verkostotyö, yksilötyö ja joukkue-toiminta. Haastatteluja pidettiin yhteensä kuusi. Yhdessä haastattelussa käsiteltiin yhtä työn osa-aluetta. Haastattelut nauhoitettiin.

Olin itse mukana kuuntelemassa haastattelut ja niiden pohjalta valitsin opinnäytetyöni aiheen. Valitsin Icehearts-perhetyön mallintamisen. Tässä opinnäytetyössä Icehearts-perhetyön haastattelu on työn pohjana. Perhetyön haastattelu analysoidaan teemoittamalla. Haastattelun analysoinnin lisäksi etsin Iceheartsin olemassa olevasta materiaalista perhetyöhön liittyvää tietoa. Myös muusta Iceheartsin materiaalista löydetty tieto teemoitellaan ja analysoidaan. Näiden tietojen teemoittelun ja analysoinnin pohjalta luodaan Icehearts-perhetyötä kuvaava malli. Tuloksia esittelevässä kappaleessa avataan Icehearts-perhetyö mallin tarkoituksia.

Icehearts-perhetyön eroavuuksien ja samankaltaisuuksien tutkimisessa suhteessa kunnan ja kirkon perhetyö ensiksi määriteltiin mitä Iceheartsin, kunnan ja kirkon perhetyöt ovat. Näiden tietojen pohjalta vertailtiin perhetöiden eroavuuksia ja samankaltaisuuksia. Vertailun pohjalta voidaan todeta miten Icehearts-perhetyö näyttäytyy suhteessa kunnan ja kirkon perhetyöhön.

7.2 Icehearts-perhetyön malli

Icehearts-filosofia perustuu käsitykseen, että perheen voidessa hyvin myös lapsi voi hyvin. Sen mukaan lasta autetaan parhaiten, kun autetaan koko perhettä. Lapsen edun ja lapsen parhaan toteutuminen ovat kasvattajan työssä korostuneessa asemassa. Työssään Icehearts-kasvattajan rooli on olla perheiden tuki. Perheiden tuen tarpeet vaihtelevat niin kuin avun vastaanottamisen tavat ja kyvyt. Kasvattaja pystyy valitsemaan työskentelyssään yksilöllisiä kohtaamis- ja toimintatapoja, koska hän tuntee perheen. Icehearts-toiminnan urheilu on luonnollinen aihe, josta kasvattaja ja vanhempi voivat keskustella ja luoda heidän välistään suhdettaan. Kun kasvattajan ja vanhemman välinen suhde on kunnossa, on helpompaa puhua mahdollisista ongelmista. (Smolej 2016, 25–26, 28.)

PRODUKTIO: ICEHEARTS-PERHETYÖN MALLI

PERHE	VANHEMPI	LAPSI	KASVATTAJA
<p>PALVELUNEUVONTA JA OHJAUS</p> <ul style="list-style-type: none"> -Selvitystä (kasvattaja selvittää mistä perhe saa apua, minne perheen tulisi soittaa) -Neuvontaa palveluista -Ohjaamista (minne mennä, mistä etsiä tietoa) -Tietojen etsintää perheelle -Lomakkeiden täytössä auttamista -Kasvattaja mukaan tueksi tarvittaessa esim. sosiaalitoimeen 	<p>KASVATUSKUMPPANUUS</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tukea lapsen kasvatuksessa (keskustelemalla, ohjaamalla). -Lapsen edun ajaminen -Tapaamisoikeuksien järjestäminen suunnitelmallisessa yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. -Kasvattajan asema eri toimijoiden välissä tuottaa avoimuutta kohtaamisissa (kasvattaja ei naapuri eikä sosiaalityöntekijä). 	<p>PERHETYÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kuljetus -Kannustava kasvattaminen -Kokemuksia ja elämyksiä -Tapahtumiin osallistumista 	<ul style="list-style-type: none"> -Toimii lakien ja sosiaali- ja terveysalojen eettisten ohjeiden mukaisesti (ETENE) -Positiivinen roolimalli lapselle ja perheelle -Tukihenkilö lapselle ja perheelle -Lapselle aikuinen ystävä, tukihenkilö, lapsen puolustaja ja tarvittaessa auktoriteetti -Miehen/naisenrooli lapselle -Kasvattaja luo lapselle ja perheelle yksilöllisesti räätälöidyt tukimuodot -Motivoi lapsen ja perheen toimintaan -Ohjaa perheen tai sen jäsenen tarvittavien palveluiden piiriin -Kasvattaja pitää yhteyden perheeseen, lapseen ja verkostoon (vastavuoroisuutta) -Ammatillinen suhde lapsiin ja perheeseen myös työn ulkopuolella -Kasvattajalla oikeus kiintyä asiakkaisiin - 3. sektorin asema tuo joustavuutta ja pitkäkestoinen suhde perheeseen ja lapseen mahdollistaa nopean ja matolan kynnyksen puuttumisen
<p>KASVATTAJA TULKKINA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sosiaalitoimi, -Koulu, -Lastensuojelu, -Terveydenhuolto, -Vuokranantaja, -Lapsen ja perheen välillä -Valmistaa perheen palaveriin (miksi palaveri pidetään) 	<p>HENKINEN TUKI</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kannustus -Vanhemman uskon kasvataminen -Kasvattaja kasvatuskumppanina -Lapsen edun ajaminen -Luottamus kasvattajaan -Taukoa vanhemmalle -Kasvattajan tavoitettavuus -Pitkäkestoinen tuki 12v. -Vertaistuki 	<p>YKSILÖTYÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> -Nuoren voimavarojen ja mahdollisuuksien esiintuominen -Lapsi kokee itsensä tärkeäksi -Turvallinen ja luotettava aikuinen -Oikeus kiintyä kasvattajaan -Myönteisen minäkäsityksen kehitys 	
<p>KOKEMUKSET JA ELÄMYKSET</p> <ul style="list-style-type: none"> -Leirit -Icehearts-joukkueen pelit ja turnaukset -Erilaisiin tapahtumiin osallistuminen esim. Liigan jääkiekkopelin katsominen paikan päällä 	<p>KONKREETTINEN APU</p> <ul style="list-style-type: none"> -Lapsen ja vanhemman auttamista arjessa suunnitelmallisesti ja tarveharkintaisesti 	<p>KAIKISSA OSA-ALUEISSA</p> <ul style="list-style-type: none"> -Lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi -Oppii käyttämään julkisia liikenne välineitä, uida, pyöräillä, luistella, hiihtää -Yhteiskuntaan tutustuttaminen -Lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen pääoman kasvu -Osaa käydä/toimia mm. kaupassa, ravintolassa, syntymäpäivillä -Lapsen identiteetin vahvistaminen -Suvaitsevaisuuden oppiminen -Yhteistyökyvyn kehitys -Lapselle räätälöidyt tukimuodot -Sääntöjen noudattaminen -Toisten huomioimista -Vastuunottoa -Kasvattajan tavoitettavuus -Lapsen elämän nivelvaiheiden yliauttaminen 	
<p>MUUT</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sisaruksia mahdollisuuksien puitteissa joskus toimintaan mukaan -Kasvattajan tavoitettavuus -Pitkäkestoinen tuki 12v -Luotettava ja turvallinen aikuinen -Kotouttamista -Ilmainen toiminta lapselle ja tuki koko perheelle -Käytännön apu -Oikeus kiintyä kasvattajaan -Lapsesta kerrotaan perheelle positiivista palautetta, ei vain negatiivista -Kesäloman aikana päivä- tai yöleiritointia -Nopea pienleirin järjestäminen perheen kriisitilanteissa -Lapsen lähipiiriin huomioiminen 			

VERKOSTO/VERKOSTOTYÖ			
KOULU	SOSIAALITOIMI	LASTENSUOJELU	MUUT
KONSULTOINTI -Kasvattaja antaa/saa konsultointiapua lapsen asioissa -Lapsen etu ensisijainen -Kasvattaja puhuu lapsen ja perheen asioista aina huoltajan luvalla -Kasvattaja ei neuvo eikä ohjaa verkoston työntekijöitä heidän työssään, kyse on aina konsultoinnista (vastavuoroista) -Kasvattaja on lapsen kokonaisvaltaisen tilanteen asiantuntija, mutta aina konsultoivassa roolissa verkostoon nähden			
PITKÄKESTOISUUS JA TYÖN JOUSTAVUUS -Icehearts-toiminnan pitkäkestoisuus antaa kasvattajalle tärkeää tietoa ja tuntemusta lapsen tilanteesta pitkältä ajalta → kasvattajalla tärkeää tietoa ja tuntemusta, kun verkoston työntekijöitä vaihtuu -Lapsen pitkäaikaisen tuntemisen takia kasvattaja pystyy kertomaan verkoston työntekijöille kokonaisvaltaisesti lapsen tilanteesta ja mitä perheelle kuuluu			
KASVATTAJA TULKKINA JA KOORDINOIJANA -Kasvattaja toimii tulkkina perheen ja verkoston välillä selventäen ja pehmentäen -Kasvattajalla on kokonaiskäsitys lapsen verkostoon kuuluvista yhteistyökumppaneista ja palveluista (tietoa tarvittavilta osin esim. mitä perhe haluaa kertoa/jättää kertomatta) -Kasvattaja osallistuu verkoston palaveriin vanhempien ja/tai verkoston pyynnöstä			
-Kasvattaja on lapsen edustaja ja tarvittaessa lapsen asianajaja -Kasvattajan 3. sektorin asema tuo kasvattajalle joustavuutta verkostotyössä, koska byrokraatia ei sido häntä samalla tavalla kuin kunnallisia työntekijöitä			
KOULUTYÖ -Lapselle tukea koulunkäyntiin -Tuttu ja turvallinen aikuinen koulussa vastassa päiväkodista siirryttäessä -Läksy avustamista -Lapsen riittävien tukitoimien varmistaminen koulussa luokka -asteelta toiselle ja kasvun nivelvaiheissa -Yksityisopetusta tarvittaessa -Leirien ajaksi kasvattaja pyytää opettajilta oppimateriaalit	-Mukaan menoa sosiaali-toimeen vanhemman tai sosiaalityöntekijän pyynnöstä	-Tuki huostaan otetulle lapselle -Tuki huostaan otetun perheelle -Tarvittaessa lastensuojeluilmoitus	-Mukaan lääkäriin -Kuljetusta terapiaan -Yhteistyö poliisin, päihdehuollon, terveydenhuollon jne. kanssa

KUVIO 1 Icehearts-perhetyön malli. Soile Sauranen.

Kuvio 1 osoittaa, että Icehearts-perhetyötä tekee joukkueen kasvattaja. Perhetyön kohteina tai pikemminkin vastaanottajina ovat Icehearts-lapsi, -perhe ja -vanhemmat. Perhetyöhön liittyy myös verkostotyötä perheen kanssa toimivien muiden ammattilaisten kanssa. Tärkeimpiä yhteistyön tahoja ovat koulu, sosiaalitoimi ja lastensuojelu. Muidenkin tahojen kanssa tehdään yhteistyötä. Kuviossa 1 perheen, vanhemman ja lapsen saaman hyödyn ja perhetyön voi laskea systemisen ajattelun perusteella yhdeksi. Sarakkeet eivät siis esimerkiksi sulje pois sitä, ettei vanhemman sarakkeessa oleva kasvatuskumppanuus liittyisi koko perheeseen ja Icehearts-lapseen. Verkostotyössä eri tahojen kanssa tehdään yhteistyötahojen oman toiminnan mukaisesti yhteistyötä. Verkostoista saatu hyöty yhdelle perheenjäsenelle, hyödyttää myös systemisen perhekäsityksen mukaisesti koko perhettä.

Kuviosta 1 näyttäytyy olennaisena osana se, että perhetyö on pitkäkestoista toimintaa, ja se on kaiken perusta. Toiminta kestää 12 vuotta, ja kasvattaja sitoutuu toimimaan koko ajan joukkueen kanssa. Toiminnan pitkäkestoisuus auttaa tuntemaan perheen ja lapsen ja heidän kokonaisvaltaisen tilanteen, mikä auttaa ongelmiin nopeaa vastaamista. Kasvattaja saa pitkäkestoisuuden takia myös arvokasta tietoa lapsen ja perheen tilanteesta ja voi hyödyntää tietoa verkostojen kanssa kertomalla esimerkiksi taustoja, mikä on toiminut lapsen kohdalla ja mikä ei tai mitä on jo kokeiltu. (Smolej 2016, 35, 39, 41.)

7.3 Perhe, vanhempi ja lapsi työn vastaanottajina

Kuvio 1 ja Icehearts-perhetyön haastattelun mukaan Icehearts-perhetyön menetelmät ja muodot perheelle ovat palveluneuvonta- ja ohjaus, tulkkina toimiminen sekä kokemusten ja elämyksien antaminen. Palveluneuvontaan ja -ohjaukseen sisältyy perheille auttamisen ja palveluiden tahojen selvittämistä, palveluihin ohjaamista ja tiedon etsimistä. Tarvittaessa kasvattaja voi lähteä perheenjäsenen mukaan tukihenkilöksi esimerkiksi sosiaalitoimeen. Maahanmuuttaja-perheillä avun tarve voi olla hammaslääkäriajan varaaminen. Kasvattaja tarpeen mukaan ohjaa, neuvoa ja tukee perhettä pienissä ja suurissa ongelmissa. (Icehearts-perhetyön haastattelu syyskuu 2015.)

Kasvattaja toimii tulkkina eri tahojen ja perheen välillä, pehmentäen ja selventäen. Tahoja, joiden tulkkina kasvattaja voi toimia, ovat muun muassa sosiaalitoimi, koulu ja terveydenhuolto sekä lapsen ja vanhemman välillä. Kuviossa 1 kasvattajan sarake on sijoitettu tarkoituksenmukaisesti perheen ja verkoston väliin, jotta syntyisi mielikuva kasvattajasta linkkinä perheen ja verkoston välissä. Kasvattaja myös valmistaa vanhemmat erilaisiin yhteistyötahojen palavereihin ja kertoo perheelle, miksi palaveri pidetään, mitä siinä käydään läpi ja kuka sen pitää. Haastattelussa kävi ilmi, että vanhempi voi ymmärtää koululta tulleen viestin haukkumisena, lyttämisenä ja arvostelemisena. Tässä kohtaa kasvattajan tehtävä on kertoa, että ei koulu ihan tätä tarkoittanut, vaan ennemminkin se tarkoitti näin. Kun väärinymmärrys on purettu, ei vanhemman ja koulun välille synny kaunaa tai negatiivisia jännitteitä. Kun asiat ymmärretään niin kuin ne ovat, yhteistyö sujuu paremmin. (Icehearts-perhetyön haastattelu syyskuu 2015.)

Kuviossa 1 kokemuksien ja elämyksien antamisella tarkoitetaan Iceheartsin järjestämiä leirejä, joukkueen turnauksia ja pelejä sekä erilaisiin tilaisuuksiin kuten jääkiekkomatsuihin osallistuminen. Mahdollisuuksien mukaan kasvattaja voi pyytää erilaisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin perheen muita lapsia tai vanhempia. Kokemuksien ja elämyksien tarkoitus on tutustuttaa yhteiskuntaan, julkisiin paikkoihin ja sen sääntöihin. Näitä kokemuksia voivat olla sellaiset asiat, joita perhe ei mahdollisesti pysty lapselle toteuttamaan.

Kuviossa 1 näkyy, että Icehearts-perhetyössä perheellä on myös muitakin hyötyjä. Esimerkiksi perheelle hyötynä voi olla perheen muiden lasten tai vanhempien osallistuminen toimintaan mahdollisuuksien mukaan. Kasvattaja toimii koko perheelle luotettavana ja turvallisen tukihenkilönä huomioiden lapsen muunkin lähipiirin. Perhetyön haastattelussa kävi ilmi, että kasvattaja on tavoitettavissa melkein koko ajan. Kasvattaja itse määrittelee lapsille ja perheille, kuinka häneen saa yhteyden. Pääsääntöisesti soittamalla saa aina yhteyden ja aina saakin soittaa. Pienissä kiireettömissä asioissa saattaa kasvattaja toivoa yhteydenottoa tekstiviestillä omalla vapaa-ajallaan. Kasvattajan loma-aikoina yhteyden saaminen riippuu kasvattajasta. Toiminnassa tärkeää on myös, että perheelle kerrotaan lapsesta positiivisia asioita eikä vain negatiivisia. Tämä osoittaa vanhemmalle, että joku muukin tykkää hänen lapsestaan, vaikka lapsi ei olisikaan kaikkein helpoin. Vanhemmat saavat myös usein pelkästään negatiivista palautetta koulusta esimerkiksi Wilman kautta. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.)

Kuvio 1 mukaan muina hyötyinä perhe saa myös käytännön apua. Tilanteissa, joissa perheillä on meneillään kriisi, kasvattaja voi järjestää pienleirin perheen lapsille, jonka avulla vanhemmat saavat hengähdystauon ja rauhaa selvittää tilannetta. Konkreettista käytännön apua voi olla mikä tahansa, mitä perhe pyytää, mutta kuitenkin kasvattajan resurssien mukaan suunnitelmallisesti ja tarveharkintaisesti. Muuna hyötynä ovat myös maahanmuuttajaperheiden kotouttaminen palveluohjauksella ja tutustuttamalla yhteiskunnan toimintaan sekä perheiden ja perheenjäsenten oikeus kiintyä kasvattajaan.

Vanhemmalle perhetyöstä merkittävin muoto on kasvatuskumppanuus kasvattajan kanssa. Kasvatuskumppanuus on yhteinen, vaikka perhe ei muuten tarvitsisikaan kasvattajalta muuta apua tai huomiota. Kasvattaja tukee vanhempaa/vanhempia lapsen kasvatuksessa. Tukeminen voi tapahtua kuuntelemalla, keskustelemalla tai ohjaamalla esimer-

kiksi kuinka huomioida lapsen hyvä käytös. Kasvattaja ajaa aina lapsen etua. Kasvattajan kolmannen sektorin asemalla on tärkeä merkitys vanhemman kanssa luottamuksellisen suhteen luomisessa, koska kasvattaja ei ole sosiaalityöntekijä, mutta ei naapurikaan (Perhetyön mind-map kasvattajapäiviltä kevät 2015). Kasvattaja voidaan nähdä ammattilaisena, joka kuitenkin työskentelee omana itsenään, ihmisenä ihmiselle, piiloutumatta ammattilaisen roolin taakse. Tämä herättää vanhemmissa luottamusta ja mahdollistaa luottamuksen syntymisen ja näin ollen tuen vastaanottamisen ja pyytämisen. Kasvatuskumppanuuteen voi liittyä myös vanhemman tapaamisoikeuden järjestäminen. Tämä tapahtuu aina yhdessä sosiaalitoimen kanssa. Erään joukkueen vanhempi esimerkiksi pääsi joukkueen iltapäiväkerhoon tapaamaan lastaan, kun siitä oli ensin sovittu yhdessä sosiaalitoimen, kasvattajan ja lapsen lähivanhemman kanssa.

Kuvio 1 mukaan kasvattaja tarjoaa vanhemmille myös henkistä tukea. Tähän liittyy myös vanhemmille sen kokemuksen esiin tuominen, että joku muukin aikuinen pitää heidän lapsestaan. Vanhempaa kannustetaan ja hänen uskoaan eteenpäin menemisestä kasvatetaan. Henkisenä tukena toimii myös kasvatuskumppanuus, mikä tarkoittaa, että kasvattaja ottaa osan lapsen kasvatusvastuusta itselleen ja keventää näin vanhemman taakkaa, erityisesti yksihuoltajien kohdalla. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa, että vanhempi voi jakaa ja keskustella lapsen asioita, jollekin toiselle aikuiselle, joka aidosti välittää lapsesta. Se tarkoittaa myös sitä, että toinenkin aikuinen on kokonaisvaltaisesti perillä lapsen tilanteesta, keventäen yhden vanhemman taakkaa kasvatusvastuusta.

Henkisessä tuessa oleellista on luottamus kasvattajaan ja kasvattajan lapsen edun ajaminen, jolloin vanhemman ei tarvitse yksin hoitaa lapsensa asioita. Pitkäkestoinen tuki takaa perheen ja lapsen kokonaisvaltaisen tilanteen tuntemisen, jolloin kasvattajalla on arvokasta tietoa perheen ja lapsen tilanteesta, jota voi hyödyntää tarvittaessa verkostoissa. Kasvattajan tavoitettavuus mainittiin jo perheen saamana tukena. Tässä kohtaa se tarkoittaa sitä, että jo pelkkä tieto, että joku ammattilainen on saatavilla heti tarvittaessa ilman kohtuuttomia odotusaikoja, voi lieventää vanhemman ahdistusta ja lisätä kokemusta avun saamisen tunteesta ja sen helppoudesta. Henkiseen tukeen liittyy myös vanhemman saama vertaistuki. Vertaistukea voi saada esimerkiksi turnauksessa kentän laidalla muiden vanhempien kanssa jutellessa. Vaikka vertaistuki näkyy kuviossa 1, sitä ei kuitenkaan järjestetä systemaattisesti, vaan vanhemman oma aktiivisuus ja kasvattajien vertaistuen järjestäminen tai järjestämättömyys vaikuttaa vertaistuen saantiin. Perheelle

oli määritelty yhtenä perhetyön muotona käytännön apua. Sama työnmuoto on vanhemman sarakkeessa. Tässäkin se tarkoittaa samankaltaista lapsen ja vanhemman auttamista arjessa suunnitelmallisesti ja tarveharkintaisesti.

Kuvion 1 mukaan lapsen saamassa perhetyössä kaikkein konkreettisimmin näkyy perhetyön diversiteetti. Lapsen vaikuttavat Icehearts-toiminnan kaikki työn osa-alueet: koulutyö, joukkue toiminta, pienryhmätoiminta, yksilötyö, verkostotyö ja perhetyö. Lapsen saama hyöty muista työn osa-alueista kuin perhetyöstä, vaikuttaa suoraan perheeseen, joten lapsen kohdalla perhetyön osa-alueen hyödyistä ei voi puhua ilman muita osa-alueita.

Lapsen saamat kokemukset ja elämykset sekä tapahtumiin osallistuminen auttavat yhteiskuntaan tutustumiseen ja sääntöjen opetteluun. Kasvattajan oleellisin perhetyön osa on lapsen kannustava kasvattaminen. Kannustava kasvattaminen tarkoittaa, että lapsi nähdään omana persoonanaan ongelmien ja käytöshäiriöiden takaa (Smolej 2016, 10.) Tärkeää on hyväksyä lapsi omana itsenään ja näyttää, että lapsesta välitetään aidosti.

Pienryhmätoiminnasta ja yksilötyöstä saatu hyöty tarkoittaa yhteiskuntaan tutustumista ja sen sääntöjen oppimista. Esimerkiksi lapsi oppii kulkemaan julkisilla välineillä. Lapsi oppii myös uimaan, pyöräilemään, hiihtämään, ja luistelemaan. Pienryhmätoimintaan liittyvät myös pienryhmäleirit. Yksilötyössä taas tuodaan esiin lapsen voimavaroja ja mahdollisuuksia. Yksilötyö voidaan katsoa lapsen mentoroinniksi ja tsemppaamiseksi, jossa lapsi kokee itsensä tärkeäksi. Kasvattaja on lapselle turvallinen ja luotettava aikuinen, johon lapsella on oikeus kiintyä. Yksilötyössä kehitetään lapsen myönteistä minäkäsitystä.

On tärkeä muistaa, ettei kaikkea toimintaa voi selkeästi laittaa yhteen sarakkeeseen ja väittää, että se yksistään kuuluu ja vaikuttaa siinä kohdassa. Työ on paljon monimuotoisempaa ja joustavampaa, minkä seurauksesta myös vaikutukset ovat kokonaisvaltaisempia. Tästä syystä seuraavat lapsen saamat hyödyt kasvattajan työstä on lueteltu saatavaksi kaikissa työn osa-alueissa: Jokaisessa työn osa-alueessa lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi. Jokainen osa-alue omalla tavallaan tutustuttaa yhteiskuntaan ja lisää lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen pääoman kasvua eri kokemusten ja elämysten kautta. Tarkoitus on, että lapsi oppii käyttämään julkista liikennettä ja oppii esimerkiksi uimaan ja

osallistumaan syntymäpäiville. Kaikissa osa-alueissa näkyy myös kasvattajan tavoitettavuus, luottamus ja toiminnan pitkäkestoisuus. Lapsi oppii toiminnassa suvaitsevaisuutta monenkirjavassa joukkueessa ja erilaisten kokemusten ja elämyksien kautta. Ryhmässä lapsen yhteistyökyky kehittyy ja sääntöjen noudattaminen helpottuu. Toiminnassa lapsen identiteetti vahvistuu, ja lapsi oppii ottamaan vastuuta ja toisia ihmisiä huomioon. Kasvattajan tehtävä kaikissa osa-alueissa on kasvun nivelvaiheiden kuten alakoulusta yläkouluun siirtymisessä tukeminen ja lapselle tarvittavien tukimuotojen räätälöiminen.

7.4 Verkosto työn vastaanottajana

Kasvattajan verkostotyössä on eri tahoja mukana kasvattajan intresseistä ja joukkueen tarpeista riippuen. Kuviossa 1 erillisinä on mainittu yleisimmät yhteistyön tahot eli koulu, sosiaalitoimi ja lastensuojelu. Muitakin tahoja voi olla suuressa roolissa joukkueen lasten tarpeiden mukaisesti. Yhteistä kuitenkin verkostotyössä yleensä on, että kasvattaja antaa ja saa konsultointiapua lapsen asioissa, ja lapsen etu on ensisijainen. Konsultoinnissa on tarkoitus muodostaa ja jakaa kokonais käsitys lapsen tilanteesta, jotta epäsovivia tukimuotoja voitaisiin välttää ja valita käyttöön lasta eniten hyödyttäviä vaihtoehtoja. Yhteistyön avulla monen eri ammattilaisen näkökulma lapsen tilanteesta rakentaa yhden kokonaisvaltaisen kuvan lapsen tilanteesta. Koska kasvattaja pyrkii olemaan yhteistyössä kaikkien lapseen ja lapsen perheeseen vaikuttavien tahojen kanssa, kasvattajalla on laaja ja kokonaisvaltainen käsitys lapsen ja perheen tilanteesta. Vaikka kasvattaja on lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tilanteen asiantuntija, verkostossa kasvattaja on aina konsultoivassa roolissa eikä kasvattaja neuvo eikä ohjaa muita ammattilaisia työssään. Tämän tulee olla vastavuoroista niin, että kasvattajan työtä kunnioitetaan siinä missä hänkin kunnioittaa muiden ammattilaisten työtä. Lapsen ja perheen asioista puhutaan aina huoltajan luvalla.

Kuviossa 1 näkyy, kuinka työn pitkäkestoisuuden ja joustavuuden etuina ovat kasvattajan tuntemus lapsen ja perheen asioista pitkältä ajalta, jolloin kasvattaja on lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tilanteen asiantuntija. Kasvattajan tieto pitkältä ajalta tulee hyödyksi, kun verkostossa tapahtuu työntekijävaihdoksia. Kasvattaja toimii myös verkostossa tulkkina ja koordinoijana. Kasvattaja toimii perheen ja verkoston välillä tulk-

kina pehmentäen ja selventäen, mitä osapuolet tarkoittavat ja mistä lähtökohdista kommentit tulevat. Koordinoijana kasvattajalla on käsitys lapsen verkostoon kuuluvista kaikista yhteistyökumppaneista ja palveluista. Oleellista on, että kasvattaja on perillä mitä verkostossa tapahtuu lapsen asioiden tiimoilta. Kasvattaja osallistuu lasta koskeviin verkoston palaveriinhin, verkoston tai perheen pyynnöstä. Kasvattaja toimii verkostossa lapsen edustajana ja tarvittaessa asianajajana. Kasvattajan sijoittuminen kolmanteen sektoriin tuo joustavuutta verkostotyöskentelyyn, koska byrokratia ei sido häntä samalla tavalla kuin kunnan työntekijöitä.

Kuvion 1 perusteella voidaan nähdä, että verkostotyössä vaikuttaa koulutyön osa-alue voimakkaasti. Koulussa kasvattaja on lapselle tuttu ja turvallinen aikuinen. Hän tuo lapselle tukea koulunkäyntiin, kun hän avustaa lasta esimerkiksi läksyissä. Oppitunneilla kasvattaja toimii apuopena huomioiden koko luokan, mutta kasvattaja voi esimerkiksi ottaa luokasta Icehearts-lapset erilliseen tilaan tekemään hiljaisia tehtäviä. Tällä toiminnalla taataan koko luokan rauha ja se, että Icehearts lapset saavat tarvittaessa enemmän apua tehtävien tekoon. Kasvattaja varmistaa, että lapsi saa tarvittavat tukitoimet koulussa luokalta toiselle ja kasvun nivelvaiheissa. Tarvittaessa kasvattaja voi antaa yksityisopetusta niin kuin aikaisemmin koulutyön osa-alueen esittelyssä mainitaan. Kasvattaja pyytää koulun ulkopuolella tapahtuvien leirien ajaksi opettajalta oppimateriaalia leirille, jotta lapset eivät tipu opetuksesta.

Muiden verkostojen vaikutus ei näy kuviossa 1 yhtä voimakkaana. Sosiaalitoimen kanssa verkostotyö on sosiaalitoimeen mukaan menemistä tukihenkilöksi vanhemman tai sosiaalityöntekijän pyynnöstä. Esimerkiksi lastenkuulemisessa kasvattaja voi mennä lasten mukaan, jotta lapsilla on turvallinen olo puhua sosiaalityöntekijälle, vaikka vanhempi ei saisi kuulemistilanteessa olla mukana. Lastensuojelu tilanteessa kasvattaja antaa tukea huostaan otetulle lapselle käymällä tapaamassa lasta. Tällöin kasvattaja tekee usein lapsen kanssa yksilötyötä. Lapsen osallistuminen muuten Icehearts-toimintaan riippuu tilanteesta, mutta mahdollisuuksien mukaan toimintaan osallistutaan. Kasvattaja muistaa antaa myös perheelle tukea lapsen huostaanottotilanteessa. Tarvittaessa kasvattaja tekee lapsesta lastensuojeluilmoituksen lapsen edun mukaisesti. Muut mahdolliset verkostossa tapahtuvat toiminnat voivat olla mukaan menoa lääkäriin lapsen kanssa, yhteistyötä poliisin, päihdehuollon ja terveydenhuollon kanssa. Yhteistyötahoja on muitakin riippuen joukkueen lasten ja perheiden tarpeista.

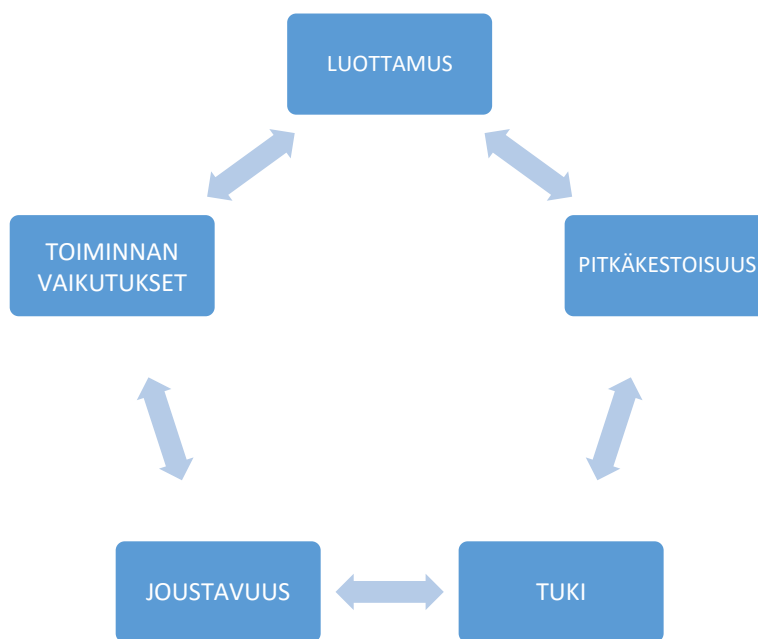
7.5 Kasvattajan rooli perhetyössä

Kasvattajan työn perustana ovat lait ja alan eettiset ohjeet, joita on käsitelty kolmannessa luvussa. Kasvattajalla on ammatillinen suhde lapsiin ja perheisiin myös työn ulkopuolella. Kuitenkin kasvattajallakin on oikeus kiintyä lapseen ja perheeseen. Niin kuin aikaisemmin on tässä työssä mainittu, Iceheartsissa nähdään, että työ on tehokkainta, kun kiintyminen sallitaan, koska se luo vahvan pohjan aitoon luottamukseen ja välittämiseen. Kasvattajan tuleekin pitää yhteyttä lapseen ja perheeseen säännöllisesti. Silloinkin, kun perhe ei tarvitse apua ja perhetyötä, on kasvattajan ylläpidettävä jonkinlaista suhdetta perheeseen. Lapsen huostaanottotilanteessa on tärkeää, että kasvattaja pitää yhteyttä lapseen ja perheeseen.

Iceheartsissa kasvattaja on lapsen rajojen asettaja ja tiukkanakin voi olla kannustava. Rajojen asettaminen merkitsee välittämistä ja lähtökohtana on, että kaikkia lapsia tulee rakastaa yhtä paljon. (Wickström 2014, 51.) Kasvattajan rooli on olla tukihenkilö lapselle ja perheelle. Hän toimii lapselle ja perheelle positiivisena roolimallina ja on lapselle miehen-/naisenroolimalli. Kasvattaja on lapselle aikuinen ystävä, tukihenkilö, lapsen puolustaja ja tarvittaessa auktoriteetti. Kasvattaja luo yksilöllisesti räätälöidyt tukimuodot lapselle ja perheelle. Pitkäkestoinen toiminta auttaa oikeiden tukimuotojen ja menetelmien löytämiseen. Tarvittaessa kasvattaja ohjaa lapsen ja perheen muiden palveluiden piiriin, kun kasvattajan ammattitaito tai resurssit eivät riitä auttamaan. Tämä ei tarkoita, että kasvattajan työ loppuisi, vaan verkostoon tulee yksi yhteistyötaho lisää. Kasvattajan tehtävästä motivoida lasta ja perhettä toimintaan on mainittu jo aiemmin työssä. Motivoiminen edistää lapsen mahdollisuutta toimintaan osallistumiseen ja vanhempien myönteinen suhtautuminen auttaa työn onnistumista. Ensimmäinen vanhempien tapaaaminen, jossa kerrotaan toiminnasta ja ehdotetaan heidän lapselle Icehearts-toimintaa, voidaan jo laskea perhetyöksi ja vanhempien motivoimiseksi toimintaan (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015). Kasvattajan pitkäkestoinen työskentely perheen ja lapsen kanssa sekä kasvattajan kolmannen sektorin asema mahdollistavat nopean ja matalan kynnyksen puuttumisen. Ongelmat eivät ehdi kärjistyä, kun kasvattaja on perillä perheen ja lapsen tilanteesta ja kasvattaja voi puuttua jo hyvissä ajoin ilmenneisiin ongelmiin.

7.6 Icehearts-perhetyön pääkohdat

Icehearts-perhetyön materiaalien ja kuvio 1 perusteella voidaan nähdä Icehearts-perhetyön pääkohdat. Pääkohdat voidaan jaotella työn luottamuksen, toiminnan pitkäkestoisuuden, kasvattajan tuen ja joustavan kolmannen sektorin aseman sekä toiminnan vaikutuksen mukaan. Pääkohtiin voidaan sijoittaa Icehearts-perhetyöhön liittyvät menetelmät ja työtötteet kuten kasvatuskumppanuus. Nämä pääkohdat vaikuttavat toinen toisiinsa.

KUVIO 2 Icehearts-perhetyön pääkohdat. Soile Sauranen.

Kuvio 2 *luottamuksen* rakentaminen kasvattajan ja lapsen sekä vanhempien välille on oleellisen tärkeää toiminnan onnistumisen kannalta. Kasvattaja luo henkilökohtaisen suhteen vanhempien kanssa ja toiminnan pitkäkestoisuus mahdollistaa luottamuksellisen suhteen synnyn heidän välilleen. Vanhempien luottamuksen syntymisen edellytyksenä on, että vanhempia autetaan siinä, missä he pyytävät apua. (Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015.) Myös vanhemman suhtautuminen Icehearts-toimintaan vaikuttaa lapsen osallistumiseen, koska viimekädessä lapsen osallistuminen on vanhemman päätös. Vanhemman myönteinen suhtautuminen Iceheartsiin ja koulunkäyntiin mahdollistavat toiminnan onnistumisen. Vanhemman suhtautuminen toimintaan ja koulunkäyntiin vaikuttaa myös lapsen suhtautumiseen niihin (Icehearts-yksilötyön haastattelu syksy 2015). Kasvattajien tulee motivoida vanhempia toimintaan koko ajan, ei vain toiminnan

alussa, jotta lapsen osallistuminen toimintaan jatkuisi (Icehearts-perhetyön haastattelu 2015).

Luottamuksen saamiseksi kasvattajan tulee olla perhe- ja lapsilähtöinen. Kasvattaja näkee niin lapsen kuin vanhemmankin oman tilanteensa asiantuntijana ja kunnioittaa heidän itsemääräämisoikeuttaan. Kun lapsi ja perhe kokevat, että heidän pyytämiin haasteisiin vastataan, syntyy luottamusta ammattilaiseen. Suhdetta vanhempiin ja lapseen luodaan arjessa ja Icehearts-toiminnassa, jossa yhteinen puheenaihe luo luonnollisen keskusteluaiheen. Perheen, lapsen ja kasvattajan molemminpuolisen luottamuksen ja tuntemisen kautta avun pyytäminen ja tarjoaminen on helpompaa ja kasvattaja pystyy nopeammin auttamaan ja puuttumaan ongelmatilanteisiin.

Kuvio 2 pääkohtana oleva *pitkäkestoisuus* toiminnassa mahdollistaa perheen ja lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen tuntemisen ja heidän tuntemisen myös persoonina. Pitkäkestoinen toiminta lisää luottamusta kasvattajan toiminnasta; kasvattaja todella tukee 12 vuoden ajan. Kasvattajan ja perheen välille muodostunut suhde ja perheen tunteminen auttaa kasvattajaa antamaan oikeanlaista ja oikea-aikaista apua. Pitkäaikainen tunteminen ja työskentely perheen ja lapsen kanssa antaa kasvattajalle arvokasta tietoa pitkältä ajalta, jota kasvattaja voi tuoda verkostoon. Kasvattajan tiedon avulla verkostossa voidaan luoda yksilöllisempiä tukimuotoja lapselle ja perheelle.

Kuviossa 2 *tuki* on määritelty pääkohtana, koska tuki lapselle ja perheelle on olennainen osa toimintaa ja sen onnistumista. Kasvattajan tarjoamassa tuessa etusijalla on aina lapsen etu. Kuitenkin systeemisen ajattelun perusteella kasvattaja tukee myös perhettä. Perheen tukemisessa oleellista on yhteinen kasvatuskumppanuus ja vastuu lapsen kasvattamisesta. Kasvatuskumppanuuden avulla perhe ja kasvattaja voivat yhdessä miettiä perheessä olevien haasteiden ratkaisemista. Kasvattaja on vanhemmalle ja koko perheelle henkisenä tukena ja tarjoaa konkreettista apua tarveharkintaisesti. Kasvattajan aktiivinen rooli perheessä ja verkostoissa auttaa perheen tuen ja haasteiden ratkaisumenetelmien valinnassa. Kasvattaja palveluiden koordinoijana tuntee perheen verkoston ja palvelut. Kasvattajan antama tuki näkyy kaikessa hänen toiminnassaan, kuten perheiden kuuntelulla tai lapsen kannustamisella turnauksessa. Kasvattajan tuki on jatkuvaa.

Oleellinen osa kasvattajan työssä on *kolmannen sektorin edustajuus*, ja siksi se on kuvion 2 pääkohdissa. Kasvattajan kolmannen sektorin edustajuus mahdollistaa työn joustavuuden. Kasvattajaa ei sido vahva byrokratia, niin kuin kunnan työntekijöitä, jolloin hän pystyy vastaamaan haasteisiin nopeammin. Nopealla reagoinnilla vältetään ongelmien kriisiytyminen. Myös kasvattajan ja perheen suhde ja luottamus mahdollistavat nopean ja matalan kynnyksen puuttumisen ja edistää avun vastaanottamista. Perheen on helppompaa vastaanottaa apua ja tukea sekä vastaanottaa ongelmiin puuttumistakin, kun työntekijä on tuttu ammattilainen, mutta ei kuitenkaan selkeä viranomaislainen. Kasvattajan monet roolit työssä, kuten miehen/naisenrooli, valmentaja, ystävä, opettaja ja tukihenkilö tekevät työstä ja ongelmiin vastaamisesta joustavampaa. Kasvattaja on siellä missä häntä tarvitaan ja tukee siinä, missä tarvitaan. Kasvattajan rooli ei ole viranomaisen työnkuvaan sidottua.

Icehearts-toiminnan (työn kaikkien osa-alueiden) vaikutukset hyödyttävät perhettä ja lasta. Kaikki Icehearts-toiminta, mitä kasvattaja tekee, on hänen yksi tärkeimmistä työvälineistä, ja siksi myös kuvio 2 pääkohdista. Toiminnan avulla lapsesta kasvatetaan yhteiskuntaan sopeutuvaa tasapainoista ja hyvinvointia ympärilleen luovaa nuorta aikuista (Wickström 2014, 90). Toimintojen avulla, kuten Perhe, vanhempi ja lapsi työn vastaanottajina -luvussa on käsitelty, lapsi oppii yhteiskunnassa tarvittavia taitoja ja pelisääntöjä, jotta hänestä voisi tulla itsenäinen aikuinen. Toiminnan on tarkoitus opettaa lapselle vastuunottoa, suvaitsevaisuutta ja muiden huomioonottoa. Luottamusta myös syntyy yhteisen toiminnan ja tekemisen kautta, jonka pohjalta voidaan luoda ja kehittää suhdetta lapseen ja vanhempaan. Toiminnan lomassa on luontevaa keskustella kuulumisista niin vanhemman kuin lapsenkin kanssa.

Iceheartsin tuottama ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ja sosiaalityö on kokonaisuudessaan verhottu Icehearts-toimintamalliin, jolloin toiminnan kautta annettavasta työstä ja avusta tulee luontevaa ja kokonaisvaltaista. Icehearts-toimintaa ja Icehearts-perehtyötä voidaan lähestyä kuvion 2 määritelmän mukaan. Kuvio 2 kuvaa Icehearts-toiminnan pääkohdat ja -menetelmät. Näitä pääkohtia voidaan tarkastella suhteessa toimintaan yläkäsitteinä, joiden alle toiminnan muut työmenetelmät voidaan sijoittaa esimerkiksi työn osa-alueen mukaisesti. Kuvion 2 mukainen toiminta pitää sisällään ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ja sosiaalityön, mutta toiminta ei kuviossa 2 näytä tältä. Perheen

ja lapsen on helppo sitoutua toimintaan, joka näyttää kuvion 2 mukaiselta helposti lähestyttävältä ja joustavalta toiminnalta.

Kuvion 1 ja 2 mukaisen helposti lähestyttävän ja joustavan Icehearts-toiminnan perusteella voidaan todeta, että Icehearts-perhetyö voi tapahtua huomaamatta harrastuksen lomassa. Perhetyötä tapahtuu, vaikka siitä ei mainittaisi mitään. Pelkästään kasvattajan läsnäolo, tukimahdollisuus ja kiinnostus perheen kuulumisista ovat jo perhetyötä. Kun perhe tietää, että heillä on elämässä yksi turvallinen, luotettava ja tuttu tukihenkilö, ei arjen haasteita välttämättä pelätä niin paljoa ja perheen oma aktiivinen toimijuus voi lisääntyä. Pelkästään tieto, ettei ole yksin, voi olla joskus riittävää tukea. Oleellista Icehearts-toiminnassa on, että kasvattaja on siellä missä häntä tarvitaan ja auttaa siinä, missä tarvitaan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Icehearts-perhetyön diversiteetti

Icehearts-perhetyön diversiteetti eli moninaisuus näkyy siinä, kuinka muut työn osa-alueet vaikuttavat voimakkaasti perhetyön osa-alueeseen. Tämä osa-alueiden vaikuttaminen toisten osa-alueiden sisällä on nähtävissä jokaisessa Icehearts-toiminnan työn osa-alueessa. Osa-alueet ovat jaoteltu omiin kategorioihin, mutta yhden kategorian täydellistä toimintaa ei voi selittää jättämällä muita kategorioita huomioimatta. Tämä konkretisoitui Iceheartsin työpajahaastatteluissa, joissa työntekijät hakivat yhden työn osa-alueen määritelmää käyttämällä muita osa-alueita samaan aikaan. Diversiteetti todentui myös kuvion 1 luomisen kohdalla, jossa samoja asioita pystyi laittamaan useampaan tai kaikkiin sarakkeihin.

Icehearts-perhetyön taulukkoa tehdessä kävi ilmi, ettei perhetyötä voi suoraan kuvata lapselle tapahtuvaksi ilman, ettei se hyödyttäisi muuta perhettä. Esimerkiksi lapsen kuljetus on merkitty taulukossa niin, että vain lapsi saa kuljetuksen, mutta tämä toiminto auttaa myös koko perhettä. Toisaalta myös vanhemmat hyötyvät esimerkiksi siitä, että he saavat Icehearts-leiristä johtuvan tauon, ja lapsi hyötyy leirikokemuksesta. Perhetyötä selventäessä lapselle tehtävä perhetyö näkyi pääsääntöisesti yksilötyönä, joukkue toimintana, koulutyönä, pienryhmätoimintana ja verkostotyönä. Näistä osa-alueista tullut hyöty lapselle siirtyy suoraan perheeseen esimerkiksi joukkue toiminnassa; sääntöjen oppiminen ja niiden noudattaminen siirtyvät suoraan kotiin, jossa sääntöjen hyväksyminen, oppiminen ja noudattaminen helpottuvat. Tässä näkyy voimakkaasti opinnäytetyössä viitekehystenä toimiva systeeminen perhekäsitys. Perheessä kaikki vaikuttaa kaikkeen.

8.2 Kirkon perhetyön ja Icehearts-perhetyön yhtäläisyydet

Tässä opinnäytetyössä tehtyjen Icehearts-perhetyön ja kirkon perhetyön selvityksen perusteella Icehearts-perhetyössä ja kirkon perhetyössä voidaan nähdä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Kasvatuskumppanuus on Iceheartsissa suuressa roolissa, ja kirkossa

on samoin näkemys sosiaalisesta vanhemmuudesta, jossa jokainen aikuinen voi tukea lapsen kasvun kehitystä aktiivisesti. Iceheartsissa kasvatuskumppanuus on automaatio. Kirkossa kasvatuskumppanuus on koko ajan esillä, mutta pienemmässä roolissa. Kirkon rooli kasvatuskumppanina kasvaa, kun lapsesta ollaan huolissaan tai vanhempi pyytää apua. Toisaalta lapsille suunnatut kirkon kerhot voidaan laskea kasvatuskumppanuudeksi, kun kirkon työntekijät huolehtivat lapsesta ja kertovat päivän kuulumiset vanhemmalle. Kuitenkin kirkon käsitys siitä, että seurakunta on Jumalan yhteinen perhe, tukee kasvatuskumppanuutta, koska koko seurakunta on yhteistä perhettä, joka huolehtii toinen toisistaan. Molemmilla tahoilla on myös vierelläkulkijan rooli. Kasvattaja kulkee lapsen perheen rinnalla kahdentoista vuoden ajan. Kirkossa kuljetaan rinnalla koko ihmisen elämänsä riippuen, kuinka ihminen itse hakeutuu kirkon yhteyteen.

Kirkon työn luonne voi muuttua äkisti. Esimerkiksi pappi voi hartaushetken jälkeen kuulla osallistujan kertovan läheisensä menetyksestä. Kirkon luonteeseen kuuluu, että se on valmis kohtaamaan seurakuntalaisten ilot ja surut. Kirkon työntekijä on siis luonteva henkilö, jolle vanhempi voi lastaan kerhosta hakiessaan kertoa huoliaan esimerkiksi perheeseen liittyen. Kirkolle on myös mahdollista tilanteisiin nopea reagointi, koska sitäkään ei sido vahva byrokratia. Toisaalta kirkon asiakasmäärä on eri kuin Icehearts-joukkueessa, joten kirkon tulee miettiä millaista apua voidaan antaa ja kuinka paljon, jotta kaikkia voidaan auttaa tarvittavasti ja tasapuolisesti. Iceheartsin luonteeseen kuuluu sama ilmiö, että kasvattaja on valmiina, kun häntä kutsutaan ja tarvitaan. Oleellista molemmilla tahoilla on, että kysyvää ei käännytetä, vaan kysyjälle vastataan. Iceheartsissäkin kasvattajan tulee jakaa työssään omat resurssinsa niin, että hän pystyy vastaamaan lasten ja vanhempien avuntarpeisiin. Sekä kirkko että Icehearts-kasvattaja voivat ohjata asiakkaan toisen palvelun piiriin. Tätä palveluohjausta voidaan tehdä silloin, kun omat taidot tai resurssit eivät riitä auttamiseen. Molemmissa tahoissa kuitenkin kuljetaan vierellä ja tuetaan, vaikka asiakas olisi ohjattukin muualle. Icehearts-toiminta voidaan nähdä diakonisena työnä sen pyyteettömän auttamisen, tukemisen ja rinnalla kulkemisen kautta.

Opinnäytetyössä käy ilmi, että kirkossa vertaistoimintaa järjestetään erilaisten ryhmien muodoissa ja yksinkertaisesti tapahtumien ja jumalanpalveluksien järjestämisessä, jossa ihmiset tuodaan yhteen. Kirkon perheneuvonnasta tarjotaan parisuhteen vahvistamista, mikä myös ilmenee opinnäytetyössä tehdyn kirkon perhetyön selvityksessä. Icehearts-

perhetyö eroaa seurakunnan perhetyöstä eniten sillä, ettei Icehearts-perhetyö tuota parisuhteen vahvistamista eikä tarjoa selkeää vertaistukitoimintaa. Toiset kasvattajat ovat järjestäneet omien mielenkiintojen mukaan vertaistoimintaa tai -kohtaamisia, mutta usein varsinaista järjestettyä vertaistoimintaa ei ole. Vertaistoimintaa pohditaan ja suunnitellaan parasta aikaa Iceheartsissa. Icehearts kasvattajilla ei ole yleensä koulutusta tehdä parisuhdetyöskentelyä eivätkä heidän resurssit tähän työhön riitäkään. Olisi syytä kuitenkin työntekijöiden perehdytyksessä kertoa, missä tilanteissa pariskunta olisi hyvä ohjata palveluiden piiriin parisuhdeongelmien takia, ellei tätä jo perehdytyksessä tehdä. Erona kirkon perhetyöhön ja Icehearts-perhetyöhön on myös dokumentointi. Kirkossa dokumentointi toisinaan on pienempää kuin kunnissa. Kuitenkin dokumentointi on suuremmissa roolissa kirkossa kuin Iceheartsissa.

Opinnäytetyötä tehdessä kirkon perhetyössä ei kirjoitettu luottamuksen tärkeydestä. Ainoa maininta oli, että kirkkoon suurin osa yhä luottaa, vaikka kaikki eivät siihen luotakaan. Lähteestä ei käynyt ilmi oliko kyse yleensä suomalaisten luottamuksesta kirkkoon, vai oliko kysely rajattu vain seurakuntalaisiin. Opinnäytetyössä kohtamieni kirkon materiaalien ja oman henkilökohtaisen kokemuksen perusteella voidaan todeta, että kirkko itsessään on usein jo apua hakevan seurakuntalaisen mielessä luotettava Jumalan perheenä ja yhteisönä. Kirkon työntekijöihin luotetaan periaatteessa automaattisesti, ja seurakuntalaisen kirkkoon kuulumisen voidaan katsoa luottamuksen osoitukseksi kirkon yhteisöä kohtaan. Toki pitkäaikaisessa työskentelyssä ja yksilöistä riippuen luottamus täytyy luoda työntekijän ja asiakkaan välille. Kuitenkin kirkon olemus huokuu luottamusta, ja ihminen saa tulla kirkon yhteyteen nöyränä, haavoittuvaisena ja apua pyytäen luottaen, että hänen kutsuun ja avunpyyntöön vastataan. Icehearts työskentelyssä taas kasvattajan täytyy ansaita ja rakentaa luottamus perheiden ja lasten kanssa.

Molemmissa tahoissa yhtäläistä on joustavuus ja nopea reagointi, vierelläkulkijan rooli ja kasvatuskumppanuus. Molemmissa tahoissa myös toimitaan asiakaslähtöisesti, perhelähtöisesti ja lapsilähtöisesti sekä asiakas nähdään oman tilanteen asiantuntijana. Asiakasta kunnioitetaan ja arvostetaan sellaisena kuin hän on ja nähdään ihminen ongelmien takana. Erona ovat vertaistuen ja parisuhteen vahvistamisen järjestäminen sekä luottamuksen syntyminen.

8.3 Kunnan perhetyön ja Icehearts-perhetyön yhtäläisyydet

Opinnäytetyössä tehtyjen Icehearts-perhetyön ja kunnan perhetyön selvityksen pohjalta voidaan nähdä kunnan ja Iceheartsin perhetyössä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Kunnan perhetyö Iceheartsin perhetyöhön verrattuna on enemmän kertaluontoista. Kunnan perhetyössä työn aloitus ja lopettaminen ovat asiakassuunnitelmassa oleellisesti esillä. Kuitenkin kunnan perhetyö voi olla tarvittaessa pitkäaikaista ja intensiivistä. Iceheartsissa perhetyötä tehdään työn ohessa jatkuvasti pienimuotoisena, mutta tarvittaessa perhetyöskentelyä voidaan tehdä intensiivisesti. Icehearts-perhetyön aloitus tapahtuu lapsen toimintaan valinnassa ja loppuu 12 vuoden kuluttua, kun Icehearts-toimintakin loppuu. Toisaalta Iceheartsin loputtua lapsista ja lasten vanhemmista saattaa jäädä kasvattajalle ystäviä. Icehearts-toiminnan loputtua kasvattajan auttaminen ei ole enää perhetyötä, mutta siinä voi olla samankaltaisuutta, vaikka auttaminen tuolloin perustuukin ystävyyteen. Erona Icehearts-perhetyössä ja kunnan perhetyössä on se, ettei Icehearts-kasvattajan tarvitse tehdä palvelutarpeenarviointia kunnan viranomaisten byrokraattisella tavalla. Kun kasvattaja huomaa avun- tai tuentarpeen lisääntymisen, hän voi itse lisätä tukea heti niin parhaaksi katsoessaan. Toisinaan Iceheartsissa tukea lisätään kunnan palveluilla, jolloin palvelutarpeenarviointi tehdään kunnan vaatimalla tavalla.

Kunnan perhetyössä ennaltaehkäisyn tärkeys on kasvanut ja ehkäiseviä palveluita on enemmän tarjolla. Kuitenkin kunnan perhetyön tuki lakkaa heti, kun perhe pystyy hoitamaan itse asiansa. Kunnan perhetyön kanssa voi sopia halutessaan, että perhetyöntekijä on yhteydessä esimerkiksi kerran soittamalla (kontrollisoitto) työn loputtua.. Kunnan perhetyötä tulee hakea uudestaan, jos perhe tarvitsee uudelleen apua, jolloin perhetyön prosessi lähtee uudelleen käyntiin. Icehearts-toiminnan pitkäkestoisuuden takia Iceheartsissa perheen ”asiakkuus” on voimassa koko ajan ja kasvattaja pystyy toimintamallin mukaisesti reagoimaan avuntarpeisiin tarvittaessa.

Kunnan perhetyö on suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa kuin Iceheartsissa. Tämä voi johtua siitä, etteivät Iceheartsissa kaikki perheet tarvitse Icehearts-perhetyötä tai tuki on pienimuotoista kuten läsnäoloa. Iceheartsissa keskustellaan yhdessä vanhemman kanssa toivotusta tuesta, jonka pohjalta kasvattaja antaa apu. Iceheartsissa suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus eivät ole näkyvää työn luonteen takia. Esimerkiksi Icehearts-perhetyöstä ei tehdä suunnitelmaa, vaan suunnitelmat ja työstettävät asiat päätetään

suullisesti, jolloin dokumentointia ei ole työn sisällöstä. Kunnissa asiakkuuden selkeä alkaminen ja päättyminen sekä dokumentointi tekevät työn luonteesta tavoitteellisemman, koska tuloksia odotetaan saavutettavan tietyn ajan sisällä. Icehearts-perhetyön tuloksien näkyminen on epäselvää, kun tavoitteita ei ole kirjattu ylös. Dokumentointiin vaikuttaa byrokratia ja Iceheartsissa tarkoitus on ollut vähentää kasvattajan paperityöskentelyä, jotta hän voi keskittyä kokonaan työhön. Toisaalta onko Icehearts-perhetyön tarkoitus asettaa perheen kanssa näkyviä tavoitteita vai onko tarkoitus saavuttaa tavoitteita perheen huomaamatta, perheen kasvulla ja kehityksellä?

Oleellinen kysymys on myös, kuinka paljon Icehearts-perheet saavat kunnan perhetyötä, jolloin Icehearts-perhetyön osuus voi pienentyä. Kunnan perhetyö on ennemminkin täsmällistä auttamista silloin, kun apua tarvitaan. Esimerkiksi kun vanhempi on väsynyt, kunnan perhetyöstä voidaan antaa siivousapua. Kasvattaja voi antaa kaikenlaista konkreettista apua, mutta kasvattajan rooli perheessä on enemmän tukihenkilönä, vierellä kulkijana, kasvatuskumppanina ja palveluohjaajana olemista. Kasvattaja ikään kuin toimii siltana kunnallisen perhetyön alkamiselle ja päättymiselle, jolloin tuki perheeltä ei täysin lakkaa eikä kunnan perhetyön tarve välttämättä uusiudu. On myös hyvä pohtia, kuinka paljon kunnan perhetyöntahoja on kasvattajan verkostossa ja kuinka paljon kasvattaja ohjaa perhettä saamaan perhetyön palveluita kunnasta.

Opinnäytetyössä tehtyjen Icehearts-perhetyön ja kunnan perhetyön selvitysten perusteella molemmilla tahoilla perhetyössä lapsen etu on ensisijainen, vaikka työhön vaikuttaa vahvasti systeeminen perhekäsitys. Työ molemmilla on perhe-, asiakas-, ja lapsilähtöistä ja asiakas on oman tilanteensa asiantuntija. Molemmissa tahoissa tärkeää on sopeutua perheen kulttuuriin ja kieleen. Luottamuksen syntyminen on molempien tahojen työskentelyssä avainasemassa. Myös ongelmien ennaltaehkäisy on tärkeässä roolissa näissä tahoissa, ja tarkoitus on mahdollistaa perheille avunpyytäminen jo varhaisessa vaiheessa.

Erona on, kuten aikaisemmin edellisessä luvussa kirkon kohdalla, että kunta tuottaa vertaistukea ja parisuhteen vahvistamista, mutta Icehearts ei. Iceheartsissa ei ole myöskään dokumentointia, mitä kunnalla on. Kunnassa dokumentointi nähdään asiakkaan ja työntekijän apuna, kun taas Iceheartsissa (Icehearts-yksilötyön haastattelussa syyskuu 2015) dokumentoinnin nähdään vievän huomio itse työstä.

8.4 Icehearts-järjestön edut ja haasteet palveluntuottajana

Iceheartsin etuina on toiminnan pitkäkestoisuus. Kasvattajan tieto pitkältä ajalta perheen ja lapsen tilanteesta hyödyttää toiminnan ja tukimuotojen järjestämisessä. Kasvattajan kolmannen sektorin edustajuus tuo haasteen verkostoihin pääsemisessä ja kasvattaja joutuu tekemään toisinaan paljon työtä sen eteen. Kuitenkin kasvattajan kolmannen sektorin rooli voi auttaa kasvattajaa pääsemään erilaisiin verkostoihin edellyttäen, että kasvattajan rooli esitetään selkeästi. Verkostotyö hyödyttää aina lasta ja perhettä.

Kasvattajan työ on joustavaa työn kolmannen sektoriin sijoittumisen takia. Kasvattajan työskentelyssä byrokratia ei sido samalla tavalla kuin kunnan työntekijöitä, jolloin kasvattaja pystyy reagoimaan nopeammin avuntarpeisiin. Työmuodot voidaan valita sen mukaan mikä on perheelle parhain. Joustavuudessa näkyy myös se, että tarvittaessa kasvattaja voi ottaa suurenkin työn itselleen ja näin ajaa lapsen etua. Esimerkiksi Ville Turkalla eräässä tilanteessa nuori turhautui koulussa ja Turcka näki, että yksityisopetus auttaisi lasta ja motivoisi eteenpäin pääsemisessä. Yksityisopettaminen on iso työ, mutta kasvattaja pystyy tätä ehdottamaan ja ottamaan vastuulleen. Joustavuus on siis olennainen etu Icehearts-järjestön toimintamallissa. Järjestönä Iceheartsilla on myös mahdollisuus nopeammin muuttaa toimintaa parempaan suuntaan. Esimerkiksi epäkohdan huomioimisen jälkeen ongelman ratkaisu voidaan aloittaa pian.

Haasteena on työn osa-alueiden, etenkin Icehearts-perhetyön dokumentoimattomuus. Kun dokumentointia ei tehdä, työ jää piiloon. Dokumentoinnin avulla kasvattaja näkisi työnsä tuloksia, mikä voi motivoida ja palkita haasteellisen ja raskaan työn jaksamisessa. Dokumentoinnilla voidaan myös näyttää tuloksia vanhemmille, silloin kun heidän uskonsa toimintaa kohtaan horjuu tai he kokevat muuten elämäntilanteensa toivottomana. Vanhemmille voitaisiin näyttää tuloksia näyttämällä millaisesta lähtötilanteesta on päästy eteenpäin.

Icehearts-yksilötyön haastattelussa kävi ilmi, että kasvattajan työ on ajoittain todella rankkaa ja haasteellista. Yksilötyön tekemiseen ei meinattu aina löytää aikaa. Kuitenkin yksilötyötä tulee tehdä ja tämä koettiin ajan puutteen takia raskaaksi. Jos yksilötyötä kuuluu Iceheartsissa tehdä, mutta siihen ei löydy aina aikaa, mietin miten kasvattajat

löytävät Icehearts-perhetyölle aikaa. Etenkin miten Icehearts-perhetyölle löytyy aikaa, kun työn päätehtävä on joukkueessa ja joukkueen lapsissa.

8.5 Yhteenveto

Icehearts-perhetyö on monipuolista perheen yksilöllisistä tarpeista lähtevää työskentelyä perheen kanssa. Icehearts-perhetyössä keskeisimpinä työmenetelminä ovat kasvatuskumppanuus, vierellä kulkeminen, palveluohjaaminen ja tukihenkilönä toimiminen. Kasvattaja on myös tarveharkintaisesti ja suunnitelmallisesti konkreettisen avunantaja. Icehearts-perhetyön määrä, syvyys ja laajuus määrittyvät perheen tarpeista. Icehearts-perhetyön mallissa mainitut kaikki työskentelytavat ovat perhetyössä läsnä ja mahdollisia. Icehearts-perhetyöksi voidaan periaatteessa laskea kaikki Icehearts-toiminta systemisen perhekäsityksen mukaisesti, koska toiminnan on tarkoitus hyödyttää lasta ja myös perhettä. Hyödyn saajana tavalla tai toisella on aina joku perheenjäsen, jolloin koko perhe hyötyy.

Icehearts-perhetyö on vanhemman ohjaamista vanhemmuudessa, lapsen kasvatusvastuun jakamista ja vierellä kulkemista. Icehearts-perhetyössä kasvattajan työn luonne on ennemminkin tukihenkilönä toimimista ja palveluohjaamista. Kasvattaja tukee ja on läsnä, huolehtien lapsesta ja huolehtien vanhemmasta, mutta tarvittaessa kasvattaja käyttää verkostoaan ja hakee apua perheelle sitä kautta. Icehearts-perhetyö kunnan tarjoaman perhetyön yhteydessä on ikään kuin silta ja pehmenys, jolloin kasvattaja voi ohjata perhettä muihin palveluihin ja muiden palveluiden päättymisen jälkeen pehmentää työskentelyn loppumista omalla tuellaan. Icehearts-perhetyön ”asiakkuus” ei pääty, joten kasvattaja on helposti ja nopeasti saatavilla. Kuitenkin kasvattajan resurssit vaikuttavat avuntarjoamiseen.

Icehearts-perhetyö ei ole kuntien kotipalvelun kaltaista, jossa työn luonne on enemmän perheen kotona tekemisessä ja toimimisessa kuten, lastenhoito, siivous ja ruuanlaitto. Iceheartsissäkin voidaan kotipalveluiden tyypeistä apua antaa, mutta tarveharkintaisesti ja pääpaino työssä on ohjauksellinen ja tukihenkilömainen. Icehearts-perhetyö muistuttaa enemmän kirkon perheneuvontaa tai neuvolan perheohjausta. Toisaalta kunta tarjoaa sekä konkreettista että ohjauksellista työtä ja työ on suunnitelmallisempaa ja tavoitteel-

lisempää. Kunnan työ on läpinäkyvämpää kirjaamisen ja dokumentoinnin takia. Icehearts-perhetyö on tukihenkilönä olemista, joka on henkisesti ja fyysisesti vierellä auttaen olkapäänsä tai toisinaan konkreettisesti tekemällä.

Icehearts-toiminnassa lapsen kanssa työskentely on ensisijaista työskentelyä. Perheen kanssa tehdään yhteistyötä ja kasvatuskumppanuus on automaatio, mutta Icehearts-perhetyö on toissijaista työskentelyä lasten kanssa työskentelyn rinnalla. Icehearts-perhetyön tärkeys riippuu perheen tilanteesta ja sen vaikutuksesta lapseen. Icehearts-perhetyön rooli kasvaa, kun tiiviimmälle työskentelylle on perheessä tarvetta. Icehearts-perhetyö voidaan kuitenkin katsoa merkitykselliseksi sivutuotteeksi lasten kanssa tehtävän työn ohella. Epäselvää on kuinka suuressa määrin Icehearts-perhetyötä annetaan ja kuinka suuressa määrin perhe ohjataan muihin palveluihin. Kuinka suuri konkreettisen auttamisen määrä on? Dokumentointi auttaisi todentamaan muihin palveluihin ohjaamisen määrää.

Icehearts-perhetyön määrittelyssä epäselvää on missä tilanteissa millaistakin apua annetaan perheelle. Kasvatuskumppanuus ja henkinen tuki ovat automaatioita Icehearts-perhetyössä, joita perhe saa, vaikka muuten perhetyölle ei olisi tarvetta. Kuitenkin epäselväksi jää miten Icehearts-perhetyön toteuttaminen todella tapahtuu muiden työmenetelmien ja -tapojen kanssa. Etenkin konkreettisen avun tarveharkintaisuuden takia on vaikea määritellä millaista konkreettista apua voidaan antaa. Näihin epäselvyyksiin voi liittyä työn kirjaamattomuus, jolloin Icehearts-perhetyö on näkymätöntä. Sitä on, mutta sitä ei näy kuin asianomaisille. Kirjaamisen puuttumisen myötä työskentely ei näytä suunnitelmalliselta eikä tavoitteelliselta. Tehdäänkö perheen kanssa suunnitelmia, asetetaanko tavoitteita? Icehearts-perhetyön näkyväksi tekeminen edes jonkin asteisella kirjaamisella ja dokumentoinnilla auttaisi vaikuttavuuden arviointia ja hyödyttäisi yhteistyössä esimerkiksi kuntien kanssa, joissa dokumentointi on avainasemassa. Kirjaaminen tekisi työstä läpinäkyvän, jolloin on selkeää nähdä mitä Icehearts-perhetyö on ja mitä se voi olla sekä kuinka paljon sitä tehdään millaisessakin tilanteessa. Kirjaaminen tekisi työn ylipäänsä näkyväksi ja helpommin sanotettavaksi. Kirjaaminen myös auttaisi sekä työntekijöitä, että perheiden vanhempia näkemään Icehearts-työn tuloksia, mikä voi motivoida ja kannustaa jaksamaan.

9 POHDINTA JA OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

9.1 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekemisen yhteydessä ymmärsin, kuinka laaja systeemi perhe on ja kuinka selkeästi se voi vaikuttaa perheenjäseniin hyvässä ja pahassa. Se, miten vuorovaikutusongelmat ovat usein syynä ongelmiin, herätti. Tärkeää on myös tiedostaa, että vuorovaikutusmallit siirtyvät lapsille sellaisenaan. Perhetyön tekemisen tärkeys on korostunut itsellä, koska se on halpa ja ennaltaehkäisevä tapa lisätä lapsen, vanhempien ja koko perheen hyvinvointia. Perheen yhteiset juuret ovat syvällä ja siksi koko perhettä on syytä hoitaa. Etenkin kun yksilön hoitaminen perheessä saattaa johtaa ongelman uusiutumiseen, koska ongelman lähde – usein vuorovaikutusongelmia perheen sisällä – ei korjata. Ongelmat voivat olla monenlaiset, mutta tärkeää on minusta, että yhteiskunta on herännyt auttamaan perheitä ennaltaehkäisevällä tavalla, jolloin kuka tahansa uskalltaa hakea apua. Erittäin tärkeää on korostus avun hakemisessa pienimmässäkin avun tarpeen kokemuksessa. Tämä täytyy ehdottomasti näkyä työntekijöiden asenteessa, kun asiakas tulee aivan pienen ongelman kanssa. Työntekijän tulee tällöin ottaa ongelma tosissaan. Ei ole tarkoitus, että työntekijä suurentelee pientä ongelmaa, mutta ongelmaa ei tule vähätelläkään. Asiakkaan oma kokemus tilastaan on kuitenkin aina hänelle tosi. Jos pieniä ongelmia väheksytään saattaa yhteiskuntaan levitä normi, että ongelmien täytyy kuitenkin olla melko isoja ja kriisiytyneitä. Itselle kuitenkin tämän palvelujärjestelmän uudistuksen myötä on herännyt olo, että tarkoitus on ammatillisella ja yhteiskunnan tasolla olla aidosti kiinnostuneita pienistä ongelmista ennaltaehkäisyn nimissä.

Eri lait vaikuttavat lasten ja perheiden kanssa tehtävään työhön. Kaikkia lakeja ei pystynyt millään käsittelemään työssä, koska opinnäytetyöstä olisi tullut ennemminkin selvitys laeista, jotka vaikuttavat lapsen ja perheen kanssa työskentelyyn. Ammatillisen kasvun kannalta oli tärkeää huomata, kuinka paljon eri lait määrittävät sosionomin tehtävää työtä. Näitä lakeja ja sopimuksia on käyty koulussa läpi, mutta vasta nyt konkretisoitui kuinka moni eri laki ja sopimus vaikuttavat työhön samanaikaisesti, koska koulussa on tottunut tarkastelemaan yhtä tai maksimissaan kahta lakia kerrallaan.

Iceheartsin taipaleeseen tutustuessa olen itse päättänyt – mihin työhön päädynkin – olla avoin uusille asioille. Kun en ymmärrä toiminnan syitä ja perusteluita, kysyn ja selvennän tämän itselleni. Icehearts on kokenut paljon sitä, ettei heidän toimintaansa ymmärretä esimerkiksi jäävuorojen saamisessa. Muut tahot eivät ymmärrä, miksi Icehearts-joukkue saa vuoroja, vaikka joukkue on pelillisesti huono. Perimmäisenä taustalla on kuitenkin, ettei toimintaa todella ole ymmärretty. Haluan itse olla avoin ja tarvittaessa muuntautumiskykyinen työssäni ja edistää kehittämistyötä.

Icehearts-toimintamalli on vakuuttanut minut. Sen voi nähdä hyvinkin diakonisena toimintana, jossa pyyteettömästi halutaan olla lapsen tukena vaikeinakin aikoina. Virheistä ei auta huutaa ja rangaista, vaan opettaa, tukea, ohjata ja olla läsnä. Eräässä tapauksessa pieni joukko poikia oli varastanut pyöriä lähialueeltaan. Asia selvitettiin ja lopputuloksena oli, että näille ”varastelija” pojille Icehearts-kasvattaja osti polkupyörät, ja varastelu alueella loppui. Ratkaisut ongelmiin ovat toisinaan yllättäviä, koska ne eivät vaadi valtaa, jossa ylhäältä sanotaan mitä tehdään. Suurempi vaikutus on, kun kuljetaan rinnalla, ja ymmärretään ja halutaan ymmärtää. Tällainen halu ymmärtää ja todellinen ymmärrys tuntuvat olevan vaikeita löytää.

9.2 Opinnäytetyöprosessi

Kuvion 1 eli mallin tuottaminen oli vaikeaa, koska Icehearts työssä kaikki työn osat alueet vaikuttavat toistensa sisällä. Diversiteetin näkyminen oli kuitenkin olennainen huomio Icehearts-perhetyön määrittelyssä, joten se oli saatava näkyviin mallissa. Kuvion 1 luominen selväksi oli haastavaa, koska melkein jokaiseen sarakkeeseen olisi voinut laittaa samat asiat. Se ei kuitenkaan näyttänyt hyvältä ja teki esteettisesti mallista sellaisen, jota ei mielellään lue. Tosin työn diversiteetti ja päällekkäisyys näkyisivät paremmin, jos kaikissa sarakkeissa lukisi, esimerkiksi työn pitkäkestoisuus tai joustavuus. Tällaisen mallin luonti olisi kuitenkin esteettisesti vaikeaa ja tuloksena voisi olla liian pitkä ja epäselvä taulukko, jolloin se ei täytä Iceheartsin toivomaa helppolukuisuuden kriteeriä.

Aluksi malli näytti olevan ennemminkin Iceheartsin omaan käyttöön eikä perheille. Tämä siksi, että ensimmäisessä mallin versiossa oli asioita, jotka eivät ole sellaisenaan

varmoja. Esimerkiksi konkreettisessa auttamisessa luki auton korjaaminen, mutta selaista osaamista ei voida kaikilta kasvattajilta olettaa. Osittain aikaisempi versio myös saattoi luoda vanhemmille ajatuksen, että he voivat kaiken mallissa mainitun avun saamisen jälkeen heittäytyä avuttomaksi.

Opinnäytetyön yhteyshenkilön kanssa sovimme puhelimitse, mitkä asiat mallista muutettaisiin. Mallista muotoutui sellainen, jossa eri Icehearts-perhetyön toiminnat näkyvät, mutta se ei antanut sellaisia lupauksia työstä, jotka eivät ole varmoja. Mallista näkyy, mitä työ voi olla ja mitä Icehearts-perhetyö voi tarjota kasvattajasta riippumatta. Kuvion 1 pohjalta on, kuitenkin hyvä muistaa, että jokaisella perheellä on erilainen tarve Icehearts-perhetyölle; jotkut perheet eivät tarvitse sitä ollenkaan, jotkut vain vähän ja toiset paljon. Icehearts-perhetyön tarve saattaa myös vaihdella eri aikoina, jolloin voi olla aikoja, kun apua ei tarvitse lainkaan ja aikoja kun avulle on enemmän tarvetta. Eli kaikkia kuviossa 1 esiintyneitä menetelmiä ei välttämättä tarvitse käyttää, mutta niitä voidaan käyttää.

Palvelujärjestelmän kehittämisen takia kunnallisen perhetyön paikka ja määritelmä ovat entisestään muuttuneet ja eroavaisuutta kuntien välillä on paljon. Toisaalta kehittämisen myötä olisi tarkoitus, että palvelut lapsiperheille koottaisiin helposti löydettäväksi kokonaisuudeksi, jossa ennaltaehkäisevän avun tarjoaminen on todellisesti mahdollista. Kaikissa kunnissa ei kuitenkaan ole perhepalvelukeskuksia enkä tiedä onko tarkoitus, että joka kuntaan tällainen järjestettäisiin. Minusta perhepalvelukeskus selkiyttäisi palveluiden etsimistä huomattavasti. Perhepalvelukeskukset auttaisivat etenkin tilanteissa, joissa perhe muuttaa toiseen kuntaan ja palvelut löytyvät samalla tavalla samasta paikasta.

Opinnäytetyön tekoa vaikeutti kunnallisen perhetyön määrittelemättömyys ja kehittäminen. Kunnallisessa perhetyössä on viimeaikoina tapahtunut kehittämistä, ja oikean ajantasaisen tiedon löytäminen oli haastavaa. Kunnallisen perhetyön selvittämistä vaikeutti se, että palvelut ovat eri nimillä eri kunnissa ja perhetyöntekijän nimike on käytössä eri toiminnoissa. Esimerkiksi lastensuojelussa ja neuvolassa, jotka ovat kaksi eri paikkaa, löytyy samoja termejä. Nimikkeiden mukaan on epä johdonmukaista etsiä ja löytää helposti perhetyön palvelua itselleen ja perheelleen.

Icehearts-perhetyötä selvittäessä materiaaleina oli Iceheartsin itse tuottamat materiaalit, joten Icehearts-toiminta näyttäytyi vain positiivisena. Icehearts on pystynyt omassa materiaalissa perustelemaan positiivisesti miksi toiminnassa toimitaan heidän tavallaan. Esimerkiksi he ovat perustelleet dokumentoinnin poisjättämisen, mutta dokumentoinnin poisjättämisen negatiivisia vaikutuksia ei ole mietitty tai kirjoitettu auki. Työpajan haastatteluista ilmeni Icehearts-toiminnasta kriittisiä kommentteja. Esimerkiksi Iceheartsin tuottamassa kirjallisessa materiaalissa ei puhuta siitä, että työ on raskasta yksintyöskentelyä, jossa konkreettista joukkueessa tukemista annetaan hyvin vähän. Haastatteluissa kuitenkin kävi ilmi, että työ on yhdelle kasvattajalle ”aika iso kakku” ja työn alussa koettiin, ettei tukea annettu riittävästi eikä kasvattajien ammatillinen osaaminen ollut riittävää. Kasvattajille on annettu itselle vastuu omasta kouluttautumisestaan. Kasvattajat esimerkiksi itse myös verkostoituvat toisten kasvattajien kanssa tukea hakien. Tähän ei Icehearts ole järjestänyt valmista tapaa esimerkiksi haastattelussa noussutta ideaa työpärimentoroinnista, jossa vanha kasvattaja auttaa uutta kasvattajaa. Haastattelun perusteella kasvattajien tukitoimet eivät ole riittäviä, mutta Iceheartsin kirjallisesta materiaalista tulee kokemus, että kasvattajat tietävät täysin mitä tekevät ja jaksavat hyvin työssään. Icehearts-materiaalin pohjalta lukija miettii, miten kukaan pystyy tuohon, jonka jälkeen ajattelee, että kasvattajat ovat melkein supersankareita tehdessään noin paljon työtä yksin. Kuitenkin kasvattajien oma näkemys työstä on toisenlainen. Icehearts-materiaali on siis positiivisesti kirjoitettua, jossa toiminnan kriittinen tutkiminen on unohtunut.

9.3 Kehittämisehdotukset

1. Iceheartsilla ei ole vielä selkeää vertaistukea vanhemmille eikä parisuhdetta vahvisteta Iceheartsin toimesta. Voisiko kirkko toimia yhteistyökumppanina näiden työmuotojen järjestämisessä? Seurakunnissa järjestetään jo erilaisia vertaisryhmiä yksinhuoltajille, eronneille ja niin edelleen, ja kirkon perheneuvonnassa käsitellään parisuhteen ja perheen kysymyksiä. Näitä palveluita on jo eikä Iceheartsilla ole resursseja esimerkiksi parisuhdetyöhön, joten näitä valmiita toimintapaikkoja voisi hyödyntää. Esimerkiksi kasvattajat voisivat perheasianneuvonnassa tehdä yhteistyötä niin, että kirkon työntekijä antaa kasvattajalle suuntaviivoja, milloin pariskunta olisi hyvä ohjata palvelun piiriin parisuhteen vahvistamiseksi. Kasvattaja oppisi tunnistamaan, koska olisi hyvä ohjata vanhemmat perheneuvontaan ja millä tavalla tämä tapahtuu. Järvinen (ym. 2012, 119)

kirjoittavat, että kotoa opittu malli parisuhteesta vaikuttaa lapsien parisuhteeseen tavalla tai toisella. Myös vanhempien parisuhteen laatu, vaikuttaa heidän vanhemmuuteen. Vanhempien on helpompaa ja johdonmukaisempaa hoitaa ja huomioida lapsiaan, kun heidän parisuhteensa voi hyvin. Tällöin myös vanhempien lastenhoito ja vuorovaikutus heidän kanssa on laadukkaampaa.

Haasteina voi olla ohjaaminen parisuhteen vahvistamiseen, miten se tehdään ja kuinka innokkaita tähän oljenkorteen perheissä ollaan tarttumaan. Täytyy muistaa, että monet vanhemmat ovat yksinhuoltajia tai parisuhteissa ei välttämättä ole mitään vikaan eikä vikaa tule väkisin etsiä. Tietynlainen valmius olisi kuitenkin hyvä olla, jotta tähän koko perheeseen vaikuttavaan ongelmaan voidaan vastata. Vaikka suurin osa on yksinhuoltajia, yksinhuoltajakin voi löytää uuden kumppanin, jolloin parisuhteen vahvistamiseen kannattaa Iceheartsissa varautua. Kuitenkaan Iceheartsin ei itse ole järkevää tuottaa tällaista palvelua rajallisilla resursseillaan.

Kirkon vertaistuki olisi myös paikka, jossa saisi muiden vanhempien näkemyksiä kuin vain Icehearts-vanhempien. Kirkko järjestää myös uskontovapaata toimintaa ja ryhmiä. Toisaalta haasteena on kirkon rooli uskonnon välittäjänä ja Icehearts-vanhempia hyödyttäisi muiden Iceheartsissa olevien vanhempien vertaistuki. Tämä vaihtoehto olisi kuitenkin hyvä vaihtoehto halukkaille.

2. Icehearts-toiminnan etuna on, että kasvattajan paperi- ja toimistotyö on vähennetty minimiin. Kuitenkin Icehearts-perhetyön vaikuttavuuden arvioinnissa olisi tärkeää nähdä Icehearts-perhetyön tuloksia. Onko tavoitteita asetettu, onko niitä saavutettu? Tämä osoittaisi myös sen miten Icehearts-perhetyötä on tehty ja mitä se on ollut. Ylipäänsä olisi hyvä sanoittaa kuinka Icehearts-perhetyön vaikutukset ilmenevät, jotta työstä tulisi läpinäkyvämpää. Vaikutukset ovat nähtävillä, mutta esimerkiksi kunnan ja kirkon syvemmän yhteistyön kannalta selkeämmät näytöt toiminnan vaikuttavuudesta olisivat hyödyllisiä.

Yhtenä tapana mitata Icehearts-perhetyön menetelmiä ja avuntyyppejä voisi olla Icehearts-perhetyön intensiivisyyden mukaisten tasojen käyttäminen. Tasot erottaisivat sen, kuinka intensiivistä ja minkälaista työtä perheelle on annettu. Esimerkiksi työn intensiivisyyden tasot voisivat olla: 1) Läsäolo, jossa toimitaan kasvatuskumppanina ja ollaan

tarvittaessa läsnä, mutta perhe ei tarvitse lisäapua tai -toimenpiteitä, keskiössä lapsen asiat. Tämä intensiivisyyden taso on periaatteessa aina käytössä perheiden yhteyden ylläpitämisen takia. 2) Henkinen tuki, jossa on ohjauksellista ja neuvonnallista apua sekä kuuntelemista ja keskustelua. Henkinen tukihenkilö. 3) Mukaan meneminen tukihenkilöksi. Esimerkiksi sosiaalitoimeen mukaan menemistä, ohjaamista vierestä esimerkiksi ruuanlaitossa ohjeistetaan miten ruoka laitetaan, mutta perheenjäsen itse tekee ja tarvittaessa kasvattaja auttaa. Tässä kasvattajan toimijuus ja työn konkreettisen tekemisen määrä ovat pientä. 4) Konkreettinen apu, jossa kasvattaja on toimijana ja esimerkiksi tekee ruuan tai siivoaa. Tämä taso tarkoittaa sitä, että kasvattaja on se joka tekee. Tämä taso voi tarkoittaa myös, että tehdään yhdessä esimerkiksi puoliksi, kuitenkin kasvattajan konkreettisen työn määrä on merkittävä ja tällä tasolla suurin.

Tämän kaltainen Icehearts-perhetyön jaottelutapa intensiivisyyden mukaan voisi selventää sitä, mitä Icehearts-perhetyö useimmin ja todella on sekä millaista se voi olla. Tämä voisi Icehearts-perhetyön kirjaamisessa toimia työvälteenä kasvattajalle yhdessä kuvio 1 kanssa. Kuvio 1 voisi toimia pohjana, jonka perusteella kasvattaja valitsee mitä perhetyön tasoa on toteuttanut. Tällöin ei tapahdu suurta työtä kirjaamisen takia. Kasvattaja voisi dokumentoida esimerkiksi näin: 2. tason perhetyö: lapsen heräämisrutiineista keskustelu. Kirjaaminen olisi helppo eikä veisi paljoa aikaa, mutta työstä tulisi näkyvää. Kirjaaminen voisi tapahtua esimerkiksi kerran kuussa tai tarvittaessa ja jatkokirjata voisi onko esimerkiksi lapsen heräämisrutiineista keskustelu auttanut.

Toimivuuden kannalta kuvio 1 ja perhetyön intensiivisyydestaso-idea tulisi muokata yhteensopiviksi esimerkiksi kirjoittamalla malli valmiiksi tasojen mukaisesti. Nyt kuviossa 1 on tarkoitus näkyä, kuka on Icehearts-perhetyön vastaanottaja. Tämän hetkinen Icehearts-perhetyö voi olla melkein mitä vain ja työn määrittely ja vaikutukset ovat siksi vaikeita todentaa. Voisiko jonkinlainen Icehearts-perhetyön jaottelu auttaa työn vielä selkeämpää määrittelyä, kirjaamista ja vaikutusten arvioimista? Kirjaamisen avulla työstä tulisi näkyvää. Vaikka Icehearts-perhetyöhön kuuluu verkostotyö, tämän kaltainen kirjaaminen korostaisi perheen roolia ja merkitystä Icehearts-perhetyössä. Nyt näyttää, ettei perheen tai vanhempien kanssa oikeasti juurikaan toimita tai tehdä perhetyötä. Icehearts-toiminnassa on oleellista, että 12 vuoden ajan kasvattaja pysyy samana. Jos kasvattaja kuitenkin vaihtuu, Icehearts-perhetyöstä ei ole dokumentointia, jonka pohjal-

ta uusi kasvattaja voisi luontevasti jatkaa. Iceheartsille jää pohdittavaksi onko kirjaaminen hyödyllistä ja sopivaa Icehearts-toiminnan luonteen kannalta.

9.4 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössä haasteena oli sosiaali- ja terveyshuollon muutos- ja kehitystöiden aloittaminen 2000-luvulla. Lähteiden eri julkaisuvuodet vaikuttivat siihen, miten perhetyötä kuvattiin. Esimerkiksi vuoden 2015 vuoden julkaisu saattoi antaa ihan erilaista ja varmempaa tietoa kuin 2012 vuoden julkaisu. Tämä tuotti vaikeuksia selvittää, mitä on tämänhetkinen perhetyö ja etenkin mitkä tahot sitä tekevät. Esimerkiksi lastensuojelun asiakkuus ei ole enää välttämättömyys perhetyön saamiselle, mutta lastensuojelu edelleen toteuttaa lastensuojelun perhetyötä. Toisaalta lastensuojelun avohuollon tukitoimissa on perhetyötä ennaltaehkäisevänä työmuotona ja kuitenkin sosiaalitoimen täytyy tuottaa ennaltaehkäiseviä palveluita perhetyöhön liittyen. Oli vaikea hahmottaa, mikä tieto pitää tarkalleen paikkansa ja sosiaali- ja terveyshuollon muutoksen myllerrystä oli vaikea tuoda opinnäytetyössä ilmi ilman, että opinnäytetyö olisi vaikuttanut mutuntumalla tehdyltä.

Monissa lähteissä on käynyt ilmi, että palvelut ovat erilaisia eri kunnissa, mikä tekee systeemistä sekavan. Jokaisessa kunnassa lastensuojelutyö, eri tahojen tekemä perhetyö ja perhekeskukset ovat erilaisia. Herää kysymys, miksi ei ole jo tehty valtakunnallisesti yhtenevää järjestelmää mihin mikäkin palvelu ja avunmuoto sijoittuvat palvelujärjestelmässä. Palvelujärjestelmän sekavuus vaikeuttaa perheiden avunhakemista. Jos vanhemmat pääsisivät tämän selvän ja yksiselitteisen tiedon äärelle, ehkä perheet eivät enää tarvitsisi niin paljoa korjaavia lastensuojelun toimenpiteitä, vaan ennaltaehkäisevät palvelut riittäisivät useammin. Se, että ammattilainenkin voi hämmentyä palvelujärjestelmien erilaisuudesta eri kuntien sisällä, on minusta hälyttävää. Tämä kävi ilmi, kun soitin Riihimäen kunnan perhepalveluiden neuvontaa, jossa hekin olivat hämmentyneitä siitä, mihin mikäkin palvelu järjestelmässä kuuluu ja pitää sisällään. Kunnilla olisi hyvä olla vapaus palveluntuottajana, mutta kunnilla pitäisi olla valtakunnallisesti yhtenevät linjat palvelujärjestelmän rakentumisesta. Ei ole väliä, kuka palvelun tuottaa, mikäli ne löytyvät kunnan palvelujärjestelmästä.

Lähteitä etsiessä suurin osa lähteistä oli lähihoitajille tarkoitettua, vaikka niissä mainittiin, että muutkin ammattilaiset voivat materiaalia käyttää. Tästä heräsi kysymys, onko tiedonhankintani ollut riittävää vai eikö perhetyöstä ole olemassa kirjallisuutta sosiaalialan näkökulmasta. Kuviota 1 tehdessä ja Icehearts-perhetyötä selvittäessä käytössä lähteenä oli Iceheartsin oma tuottama kirjallinen materiaali. Materiaalin positiivinen näkökulma toimintaan on todennäköisesti luonut opinnäytetyössä kuvatussa Icehearts-perhetyöstä positiivisemmän kuvan kuin se todellisuudessa on. Koska Iceheartsin toiminnasta ei ole muuta materiaali, kuin heidän omansa, toiminnan kriittinen tarkastelu ja haasteiden esiin tuominen Icehearts-perhetyössä ei ollut täysin mahdollista. Tulokset Icehearts-perhetyöstä voivat siis olla todellisuuteen nähden liian positiivisia, mikä vaikuttaa luotettavuuteen. Subjektiiivisista kokemuksista muodostuu objektiivista tietoa keskinäisen yhteistoiminnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2017). Kuitenkin harjoitteluni aikana ja työpajahaastatteluisissa ilmeni suullisesti kriittistä arviointia Iceheartsin-toiminnasta. Tämän suullisen kriittisen arvioinnin käyttäminen lähteenä ei kuitenkaan ollut mahdollista, paitsi työpajahaastatteluiden osalta. Icehearts-perhetyön haastattelussa ei kriittistä arviointia toiminnasta tullut, mutta muissa haastatteluissa sitä toisinaan esiintyi. Näitä kohtia olisi voinut hyödyntää opinnäytetyössä, mutta ne eivät tuntuneet osuvan suoraan Icehearts-perhetyö -aiheeseen. Kriittisen arvioinnin näkyminen järjestön omassa materiaalissa tai edes jotenkin kirjallisena, että voidaan nähdä Iceheartsin tiedostavan haasteet, tekee toiminnasta luotettavamman ja eettisemmän.

LÄHTEET

- ETENE (a). Etusivu. Viitattu 27.2.2017. <http://etene.fi/etusivu>
- ETENE (b). Etenen toiminta. Viitattu 27.2.2017. <http://etene.fi/toiminta>
- ETENE (c). Ammattietiikka. Viitattu 27.2.2017. <http://etene.fi/ammattietiikka>
- ETENE 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisu 32. ETENE: Helsinki. Viitattu 27.2.2017.
<http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisu+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841>
- Euroopan unionin perusoikeuskirja 2000/C 364/01. Viitattu 28.2.2017.
http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf
- Hakalehto, Suviaanna 2016. Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Suviaanna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Hansaprint Oy, 22–53.
- Halme, Nina; Kekkonen, Marjatta & Perälä, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 62/2012. Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy: Tampere.
- Heino, Tarja 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere.
- Ikonen, Leeni 2013. Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Radium-kirjat.
- Infopankki 2014. Erilaisia perheitä. Viitattu 11.2.2017.
<http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/erilaisia-perheita>
- JIK peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä. Viitattu 11.3.2017.
<https://www.jikky.fi/files/2735/PONNARI.pdf>
- Johansson, Monica & Berg, Leif 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Oriental xPress Oy: Espoo.
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2017. Oppimiskäsitykset. Viitattu 27.4.2017.
<http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskäsitykset/oppimiskäsitykset/konstruktivistinen-oppiminen/>

- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä Minna & Virolainen, Arja
2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Bookwell Oy: Porvoo.
- Keravan seurakunta 2017. Mielenterveystyö. Viitattu 25.4.2017.
<http://www.keravanseurakunta.fi/mielenterveys-paihteet>
- Kivelä, Niina; Liukkonen, Tiina & Niemi, Anneli 2015. Kasvun ja hoidon osaaja. Sa-
noma Pro Oy, Helsinki.
- Kohtaaminen kantaa 2017. Kirkon perheneuvonnan suunta vuoteen 2022. Suomen ev.
lut. kirkon julkaisuja 56. Kuopio:Grano Oy.
- Kohtaamisen kirkko – - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen
2020. 2014. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Unigrafia
- Laaksonen, Katja 2010. Diakonalt familjearbete en litteraturstudie i kyrkans utvec-
klingsdokument. Opinnäytetyö. Yrkeshögskolan Novia.
- Merikratos 2017. Tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Viitattu 25.4.2017.
<https://www.merikratos.fi/lastensuojelu/intensiivinen-perhekuntoutus>
- Minäkö perhetyöntekijä? – suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seu-
rakunnassa. 2009. Suomen ev.lut. kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10.
Helsinki: Yliopistopaino.
- Pöllänen Kaisa 2011. Vantaan keskitetyn perhetyön malli. Vantaan kaupunki. Viitattu
23.2.2017.
[http://www.socca.fi/files/1436/vantaan_keskitetyn_perhetyon_malli_3009
11.pdf](http://www.socca.fi/files/1436/vantaan_keskitetyn_perhetyon_malli_300911.pdf)
- Seurakuntalainen-verkkosivu. Kirkko nauttii yhä luottamusta. Viitattu 23.3.2017.
<https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/kirkko-nauttii-yha-luottamusta/>
- Suomen perustuslaki 1999/731. Viitattu 28.2.2017.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D
=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki)
- SuomiSanakirja 2017. Sivistyssanakirja. Viitattu 16.2.2017.
<http://www.suomisanakirja.fi/psykososiaalinen>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2017 b). Icehearts-toimintamalli. Viitattu 13.3.2017.
[https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-
valineet/tyomenetelmat/icehearts-toimintamalli](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/icehearts-toimintamalli)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017 a. Työmenetelmät. Viitattu 23.2.2017.
[https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-
valineet/tyomenetelmat](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat)

Vantaan kaupunki (2017b). Lapsiperheiden kotipalvelut. Viitattu 23.2.2017.

http://www.vantaa.fi/terveys-_ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/lapsiperheiden_kotipalvelu

Vantaan kaupunki (2017c). Neuvolan perheohjaus. Viitattu 23.2.2017.

http://www.vantaa.fi/terveys-_ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/aitiys-_ja_lastenneuvolat/neuvolan_perheohjaus

Vantaan kaupunki (2017d). Lastensuojelu. Viitattu 23.2.2017.

http://www.vantaa.fi/terveys-_ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/lastensuojelu

Vantaan kaupunki (2017e). Perhekuntoutus. Viitattu 2.3.2017.

http://www.vantaa.fi/terveys-_ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/lastensuojelu/perhekuntoutus

Vernerit, Kehitysvamma-alan verkkopalvelu Voimaantumien. Viitattu 27.2.2017.

<http://verneri.net/yleis/voimaantuminen>

Vidén, Sari 2007. Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.). Perhetyön tieto. Vastapaino: Tampere. 106–127.

Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.). Perhetyön tieto. Vastapaino: Tampere. 7–38.

Väestöliitto 2017. Mitä tarkoittaa asiakaslähtöisyys?

http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/tietoa_parisuhdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/asiakaslahtoisuus/

Ylä-Savon SOTE. Lapsiperheiden palveluohjaus. Viitattu 11.3.2017.

<http://www.ylasavonsote.fi/lapsiperheiden-palveluohjaus>

ICEHEARTSIN MATERIAALI

Icehearts palvelukuvaus ja palvelulupaus 2016. Iceheartsin hallussa.

Icehearts Ry. Perhetyön mind-map kasvattajapäiviltä kevät 2015. Iceheartsin hallussa.

Icehearts-joukkue toiminnan haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Icehearts-koulutuksen haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Icehearts-perhetyön haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Icehearts-pienryhmätoiminnan haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Icehearts-toiminnan esite 2015. Iceheartsin hallussa.

Icehearts-toiminnan esite. Kaikki pelaa oikeesti–Icehearts. Iceheartsin hallussa.

Icehearts-verkostotyön haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Icehearts-yksilötyön haastattelu syksy 2015. Icehearts työpajojen teemahaastattelut työntekijöille.

Smolej, Mirka 2016. Icehearts käsikirja. Icehearts Ry.

Turkka, Ilkka & Turkka, Ville 2008. Icehearts. Joukkue kasvun tukena. WS Bookwell Oy: Juva.

Vartiamäki, Teemu & Niemälä, Miika 2013. Icehearts – koulun kyljessä. Ark-media Oy: Vaasa.

Wickström, Mika 2014. Lapsia liukkaalla jäällä. Kasvattajaseura Iceheartsin tarina. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.

LIITE 1: PERHETYÖHÖN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Asiakaslähtöisyys: Perhetyössä asiakaslähtöisyyden voi nähdä periaatteena siten, että aikuiset ja lapset ovat asiakkaina itsenäisiä ja aktiivisia toimijoita. Tärkeää on myös muistaa, että jokainen asiakas, hänen eri tilanteensa ja perhe ovat ainutkertaisia. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaan tarpeiden ja toiveiden kuulemistä, asiakkaan oikeuksista tiedottamista ja oikeuksien lisäämistä. Perhetyössä asiakaslähtöinen työskentely tukee perheen valinta- ja päätösvaltaa ja siten edistäen asiakkaan valtaistumista. Valtaistuuminen tässä tarkoittaa perheenjäsenten kyvykkyyttä parantaa omaa elämäänsä ja perheenjäsenten kokemusta vahvistumisesta. (Järvinen ym. 2012, 17–19.)

Periaatteita asiakaslähtöiseen työhön on asiakkaan kunnioittaminen ja hänen itsemääräämisoikeuden ja muiden ihmisoikeuksien tunnustaminen ja niiden voimaan saattaminen ja voimassa pitäminen (Järvinen ym. 2012, 18–19). Sosiaalihuollon asiakaslaissa (2014/1301) lukee, että kyseisen lain tarkoitus on edistää asiakaslähtöisyyttä. Tärkeää on asiakasta koskevia päätöksiä tehtäessä, että asiakkaan arvokkuuden tunne säilyy ja asiakkaan yksilölliset tarpeet ja toivomukset otetaan huomioon. Asiakaslähtöisyyttä on myös se, että asiakkaalle kerrotaan tarkoin, mihin hänen suostumuksensa antaa todella luvan, kun suostumusta pyydetään määrättyihin toimenpiteisiin, esimerkiksi arkaluonteisten tietojen luovuttaminen. (Väestöliitto 2017.)

Perhelähtöisyys: On hyvä muistaa erottaa termit perhelähtöisyys ja perhekeskeisyys. *Perhekeskeisyys* tarkoittaa, kun yksi perheenjäsen on sosiaali- tai terveystalvelun asiakkaana ja huomiota kiinnitetään myös muihin perheenjäseniin. Toimintana perhekeskeisyys tarkoittaa lähinnä kokonaiskuvan luomista perheestä, sen elämäntilanteesta ja ympäristöstä. (Järvinen ym. 2012, 17–18.)

Perhelähtöisessä työskentelytavassa nähdään, että perhe ja sen jäsenet ovat oman tilanteensa asiantuntijoita ja työntekijä on työprosessin asiantuntija. Perhetyöntekijän on huomioitava, että perheenjäsenten oma asiantuntijuus ei ole välttämättä käytössä ongelmallisissa tilanteissa ja kriiseissä. Perhe otetaan keskusteluun ja päätöksentekoon mukaan, jolloin työntekijöiden tulee olla perheen tasavertaisia kumppaneita. Kumppanuuteen kuuluu molemminpuolinen kunnioitus, tiedon ja vastuun jakaminen. Perhe-

lähtöinen työ on joustavaa, yksilöllistä ja perheen tarpeista käsin suunniteltua. Tämän työtavan ohjaamisen ja tukemisen tavoitteita ovat perheen omien voimavarojen vahvistaminen, perheiden kulttuuristen erojen tunnistaminen ja niihin vastaaminen, palveluiden perhekohtainen suunnittelu ja palveluiden koordinointi yhteistyössä eri tahojen kanssa. Perhelähtöisessä toiminnassa on edetty perheen huomioimisessa pidemmälle kuin perhekeskeisessä työskentelyssä. (Järvinen ym. 2012, 18, 24.)

Lapsilähtöisyys: Lapsen edun merkitystä kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä korostaa kansainvälinen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan huomioon moniulotteisesti perhetyössä. Lasta kuunnellaan häntä koskevia päätöksiä tehtäessä ja mietitään miten päätökset tulisivat vaikuttamaan lapsen elämään. Lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen näkökulman huomioon ottaminen ja lapsen kanssa työskentely. Perhetyöntekijän vastuulla on, että lasta kuullaan ja lapsen tarpeet huomioidaan työskentelyssä. Yleensä lapsen paras ei voi toteutua ilman vanhempia, koska lapsen hyvinvointi on riippuvainen koko perheen hyvinvoinnista. Tämän takia vanhemmat ovat tasavertaisina kertomassa omat näkemykset ja kokemukset lapsen arjesta. Kun, katsotaan yhdessä lapseen, työskentelyn tavoitteet löytyvät helpommin. Lapsesta saa monipuolista tietoa, kun perhetyöntekijä on luontevasti yhdessä lapsen kanssa esimerkiksi leikkimällä, arkisia toimia havainnoimalla ja keskustelemalla. Tätä tietoa voidaan jakaa vanhempien kanssa. Tärkeää on, että lasta kannustetaan keskusteluihin ja yhteisiin toimintoihin. Lapselle tulee kertoa perhetyöstä ja työskentelyn tavoitteista avoimesti ja rehellisesti lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. (Järvinen ym. 2012, 26–28.) Lastensuojelussa lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsi on aina keskeisimmällä sijalla. Kysymys on nimenomaan lapsen oikeuksien huolehtimisesta ja asioiden tarkastelusta lapsen näkökulmasta. (Hakalehto 2016, 32.)

Valtaistuminen/ Voimaantuminen (Empowerment): Voimaantuminen on samalla ihmisen sisäinen ja sosiaalinen prosessi. Ihmisen sisäinen voimantunne on omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta vapauttava tunne. Voimaantuneista ihmisistä heijastuu myönteisyys, joka on yhteydessä luottamukselliseen ja hyväksyvään ilmapiiriin sekä arvostuksen kokemiseen. Voimaantumisessa keskeistä on, että se lähtee ihmisestä itsestään. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, voimaa ei kuitenkaan voi antaa toiselle, mutta voimaantumista voi tukea. Tukeminen voi tapahtua esimerkiksi avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomisella. Tärkeää on kokemus arvostetuksi

tulemisesta ja saada rohkaisua omien päätöksien tekoon. Voimaantuminen ei ole pysyvä olotila, vaan se vaihtelee eri ympäristöjen ja tilanteiden mukaan. Tunne ei kuitenkaan katoa kokonaan, koska sen voi löytää aina uudelleen. (Vernerin, kehitysvamma-alan verkkopalvelu.)

Ihmisen sisäinen voimaantuminen voi johtaa ulkoiseen valtaantumiseen tai päinvastoin. Ulkoisessa valtaantumisessa on laajempaan joukkovoimaan perustuvaa yhteisöllisyyttä, joka pyrkii yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen esimerkiksi jonkin vähemmistön asemassa. Valtaistumisessa ikään kuin löydetään uudenlainen identiteetti, jossa hyljeksityt ominaisuudet, esimerkiksi vammaisuus, määritellään uudelleen niin, että ne muuttuvat arvokkaiksi. Valtaistuminen merkitsee esimerkiksi vammaisille kykyä ratkaista kuinka integroitua yhteisöön. (Vernerin, kehitysvamma-alan verkkopalvelu.)

Valtaistumisessa ihmisellä on mahdollisuus ajaa omia asioitaan ja hänellä on kriittistä tietoisuutta ympäristöstä. Valtaistuminen merkitsee myös mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan tasolla päätöksentekoon ja toimenpanoon. Kollektiivista toimintaa tarvitaan, jotta esimerkiksi paikallisyhteisössä tai yhteiskunnassa voisi tapahtua valtaistumista. Tällainen toiminta voi nostaa ryhmään kuuluvien henkilöiden tietoisuutta yhteenkuuluvuudesta ja samalla lisätä henkilökohtaista voimaantumisen tunnetta. Voimaantuminen voi myös antaa rohkeutta osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. (Vernerin.)

Varhainen puuttuminen: Varhainen puuttumien tarkoittaa, että ongelmat havaitaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niihin pyritään myös mahdollisimman varhain löytämään ratkaisuja. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 191).

Polyfoninen perhetyö: Kaikkien perheenjäsenten äänten kuuluminen tulee mahdollistaa perhetyössä. Työntekijä varmistaa, että kaikille on aikaa ja tilaa oman mielipiteensä ilmaisulle ja muiden näkökulmien kuuntelemiselle. Polyfoninen perhetyö on moniäänisen perheen sisäisen keskustelun jatkuvaa mahdollistamista. (Järvinen ym. 2012, 32.)

Tehostettu perhetyö lastensuojelussa: Lastensuojelussa tehdään korjaavaa ja kuntouttavaa perhetyötä avohuollon perhetyönä perheiden kotona. Tätä työtä kutsutaan tehostetuksi perhetyöksi sosiaalihuoltolain uudistuksen ja lastensuojelulain muutoksen 2014 mukaisesti (28014/1301). Tämä termi erottaa lastensuojelutyön perhetyön sosiaalihuol-

lon mukaisesta perhetyöstä. Perhetyötä tehdään erilaisissa lastensuojelun yksiköissä ja avohuollon tukitoimena voidaan sijoittaa koko perhe lastensuojelun tai päihdetyön yksikköön. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 266.)

Ehkäisevä lastensuojelu: Ehkäisevässä lastensuojelussa annetaan tukea ja erityistä tukea perheille ja lapsille peruspalveluissa. Laajimmillaan tämä tarkoittaa kunnassa kaikkien lasten hyvinvoinnin edistämistä. (Kivelä, Liukkonen & Niemi, 2015, 244.)

LIITE 2: ETENEN EETTISET OHJEET LYHYESTI

ETENE eli valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan tehtävä on käsitellä sosiaali- ja terveysalaan sekä asiakkaan ja potilaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta ja antaa niistä suosituksia. Se tekee aloitteita, välittää tietoa sosiaali- ja terveysalan kansallisista ja kansainvälisistä eettisistä kysymyksistä, antaa asiantuntija apua ja lausuntoja ja herättää yhteiskunnallista keskustelua. (ETENE a.) Toiminnan tarkoituksena on edistää asiakkaan ja potilaan perusoikeuksia, itsemääräämistä, yhdenvertaisuutta, ihmisarvoa, oikeudenmukaisuutta sekä hyvää hoivaa, hoitoa, palvelua ja kohtelua sosiaali- ja terveysalalla (ETENE b). ETENEn nettisivuilla kirjoitetaan ammattietiikasta. Ammattietiikan tärkeys korostuu, kun työtä tehdään sellaisten ryhmien kanssa, jotka eivät voi itse vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. ETENEn mukaan ”Eettisten periaatteiden tuntemus ja soveltaminen helpottavat arjen työtä, auttavat jaksamaan ja mikä tärkeintä, parantavat myös potilaan ja asiakkaan hyvinvointia ja asemaa.” (ETENE c.)

ETENEn eettiset suositukset sosiaali- ja terveysalalle lyhyesti ovat seuraavia.

- 1) Sosiaali- ja terveysalan toimijat kunnioittavat asiakkaidensa ja potilaidensa ihmisarvoa ja perusoikeuksia. Tämä tarkoittaa asiakkaan valinnanvapauden ja oikeuden itsenäisiin päätöksiin omasta elämästään ja hyvinvoinnistaan korostamista. Palvelut edellyttävät asiakkaan osallisuutta ja suostumusta.
- 2) Sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtana on asiakkaan ja potilaan etu. Palveluiden tulee olla luotettavia ja turvallisia ja toiminta pohjaa perusteltuun tietoon ja ammattitaitoon. Palvelut tuottavat asiakkaille enemmän hyötyä kuin haittaa eli vahingon välttäminen. Asiakkaan etu edellyttää oikeudenmukaisista, kaikille yhtäläisin perustein järjestettyä hoitoa ja palvelua.
- 3) Sosiaali- ja terveydenhuollossa on kysymys vuorovaikutuksesta. Eli vuorovaikutukseen sisältyy toisen toisensa tietämisen, osaamisen ja kokemuksen arvostaminen ja kuulluksi tulo ja tiedonsaanti omassa asiassa.
- 4) Ammattihenkilöstö vastaa työnsä laadusta. Tämä tarkoittaa sitä, että ammattilaiset huolehtivat palveluiden laadusta, palvelukokonaisuuden oikeudenmukaisesta tarjonnasta ja jatkuvuudesta. Ammattilaisten osaaminen on ajan tasalla ja tarpeen mukaan on mahdollisuus lisäkouluttautua. Ammattilaiset ottavat huomioon asiakkaan iän, kehitystason ja voimavarat erityisesti huomioiden herkästi haavoittuvat asiakkaat kuten lapset.
- 5) Hyvä hoito ja palvelu edellyttävät vastuullisia päätöksiä ja

toimintakulttuuria. Eettisyyden tulee toteutua sosiaali- ja terveydenhuollon päätöksenteossa kaikilla tasoilla. Etiikan ja talouden jännitteisiin tulee kiinnittää erityishuomiota. Yhteiskunnan muilla osa-alueilla toteutetun lainsäädännön ja noudatettujen eettisten arvojen ja periaatteiden täytyy osaltaan tukea sosiaali- ja terveydenhuollon pyrkimystä parempaan terveyteen ja hyvinvointiin. Tärkeää on myös huomioida hyvä työilmapiiri ja työhyvinvointi, joka edistää ammattihenkilöstön työn tuloksellisuutta. (ETENE 2011, 5–7.)